

Nauatlajtoli tlen uaxtekapaj tlali

*Lengua náhuatl
Región Huasteca*

Tercero y cuarto grados

Lecturas

NOMBRE DEL ALUMNO (A)	
ESCUELA	GRUPO
POBLACIÓN	
ENTIDAD FEDERATIVA	

Este libro de texto ha sido elaborado por el Gobierno de la República y se entrega en forma gratuita a los niños de las escuelas primarias del país.

Los juicios y opiniones de los maestros, de los padres y de los alumnos son muy importantes para mejorar la calidad de este libro. Sus comentarios pueden ser enviados a la siguiente dirección:

COMISIÓN NACIONAL DE LIBROS DE TEXTOS GRATUITOS

Rafael Checa núm. 2 col. Huerta del Carmen
C.P. 01000, México, D.F.

Las obras de arte que ilustran las cubiertas de los libros de texto gratuitos son representativas de las grandes etapas del arte mexicano. Constituyen un valioso respaldo educativo y son motivo de orgullo nacional.

SEP

Libro de texto en lengua náhuatl de la Región Huasteca, Hidalgo, S. L. P. y Veracruz.
Elaborado en la Dirección General de Educación Indígena de la Subsecretaría de Educación Básica de la Secretaría de Educación Pública

Autores

Guillermo Canales Juárez, Rutilio Méndez González, Juan Hernández Miranda y Guillermo Bautista Hernández

Ilustración

Ramón Barba, Jaime Hernández García, Educrdo Bautista, Artemisa Bahena Radillo, Marco Antonio Ávila y José Joaquín Meza Rodríguez

Fotografía

Archivo Iconográfico de lo Dirección General de Educación Indígena

Ilustración de Portada

“La milpa de Don Ricardo”, 3.86 x 5.57 m.

Pintado por los niños nahuas de la comunidad

Ometepetl, Tetela de Ocampo, Puebla

Lorena Prudencio Díaz, Gerónima Bonilla Lemus, Oscar Sánchez de la Luz, Alejandro Bonilla Prudencio, Inocencio Cruz Sánchez, Francisco Cortés López, Catarino Ramírez Cortez, Arnulfo Lucas Sánchez, Héctor Segura Prudencio, Rosa Sánchez Ramírez, Érika Martínez Leal, Clemencia Roque Cruz, Isidro López Ramírez, Angelina Calderón Peña, Rosa López López, Anselmo Manzano Bonilla, Dionisia López Bonilla, Rosa González Posadas, Adrián Sánchez Pérez, Silverio Carmona Martínez, Martha Lucas Ramirez, Antonio Guevara López y Antonia Martínez López

D. R. © **Colorín colorado. El arte de los niños indios. México, 1993**

Reproducción autorizada por el Fideicomiso para la Salud de los Niños Indígenas de México, A.C

D. R. © Secretaría de Educación Pública, 1996

Argentina No. 28

Col. Centro, C.P.06029

México, D.F.

ISBN 978-968-29-9150-9

Primera edición 1996

Décima octava reimpresión 2013

Impreso en México

La Patria (1962),
Jorge González Camarena.

Esta obra ilustró la portada de los primeros libros de texto. Hoy la reproducimos aquí para que tengas presente que lo que entonces era una aspiración: que los libros de texto estuvieran entre los legados que la Patria deje a sus hijas y a sus hijos, es hoy una meta cumplida.

A seis décadas del inicio de la gran campaña alfabetizadora y de la puesta en marcha del proyecto de los libros de texto gratuitos, ideados e impulsados por Jaime Torres Bodet, el Estado mexicano, a través de la Secretaría de Educación Pública, se enorgullece de haber consolidado el principio de la gratuidad de la educación básica, consagrada en el Artículo Tercero de nuestra Constitución, y distribuir a todos los niños en edad escolar los libros de texto y materiales complementarios que cada asignatura y grado de educación básica requieren.

Los libros de texto gratuito son uno de los pilares fundamentales sobre los cuales descansa el sistema educativo de nuestro país, ya que mediante estos instrumentos de difusión del conocimiento se han forjado en la infancia los valores y la identidad nacional. Su importancia radica en que a través de ellos el Estado ha logrado, en el pasado, acercar el conocimiento a millones de mexicanos que vivían marginados de los servicios educativos y, en el presente, hacer del libro un entrañable referente gráfico, literario, de conocimiento formal, cultura nacional y universal para todos los alumnos. Así, cada día se intensifica el trabajo para garantizar que los niños de las comunidades indígenas de nuestro país, de las ciudades, los niños que tienen baja visión o ceguera, o quienes tienen condiciones especiales, dispongan de un libro de texto acorde con sus necesidades. Como materiales educativos y auxiliares de la labor docente, los libros que publica la Secretaría de Educación Pública para el sistema de Educación Básica representan un instrumento valioso que apoya a los maestros de todo el país, del campo a la ciudad y de las montañas a los litorales, en el ejercicio diario de la enseñanza.

De esta forma, el libro ha sido, y sigue siendo, un recurso tan noble como efectivo para que México garantice el Derecho a la Educación de sus niños y jóvenes.

Nauatlajtoli tlen uaxtekapaj tlali

*Lengua náhuatl
región huasteca*

Tercero y cuarto grados

Lecturas

PRESENTACIÓN

Este libro de texto está dirigido a las niñas y los niños indígenas que cursan la educación primaria, tiene el propósito de favorecer el aprendizaje de la lectura y la escritura de la lengua indígena que se habla en su comunidad.

Se espera que este libro sea utilizado en forma creativa, tanto por el profesorado como por las niñas y los niños, en este ciclo escolar y los subsecuentes, para dar respuesta a los problemas particulares que se presenten en el desarrollo de la expresión escrita y la comprensión lectora.

En el libro se encuentran diferentes textos, algunos hablan del entorno físico de los alumnos, objetos y cosas que hay en la comunidad, y otros se refieren al entorno social y cultural, pues relatan las costumbres, fiestas y leyendas de la región.

Su elaboración estuvo a cargo de profesores indígenas bilingües con experiencia en la enseñanza de su lengua materna así como con profundo conocimiento de la cultura de sus comunidades. Para la redacción, los autores consideran el enfoque comunicativo propuesto en el *Plan y Programas de Estudio para la Educación Primaria 1993*.

Este libro de texto podrá ser enriquecido a partir de las observaciones y consideraciones que profesores, padres de familia, comunidades y organizaciones civiles indígenas realicen acerca del lenguaje utilizado, los contenidos, las ilustraciones, el formato y la presentación.

IXPANTILISTLI

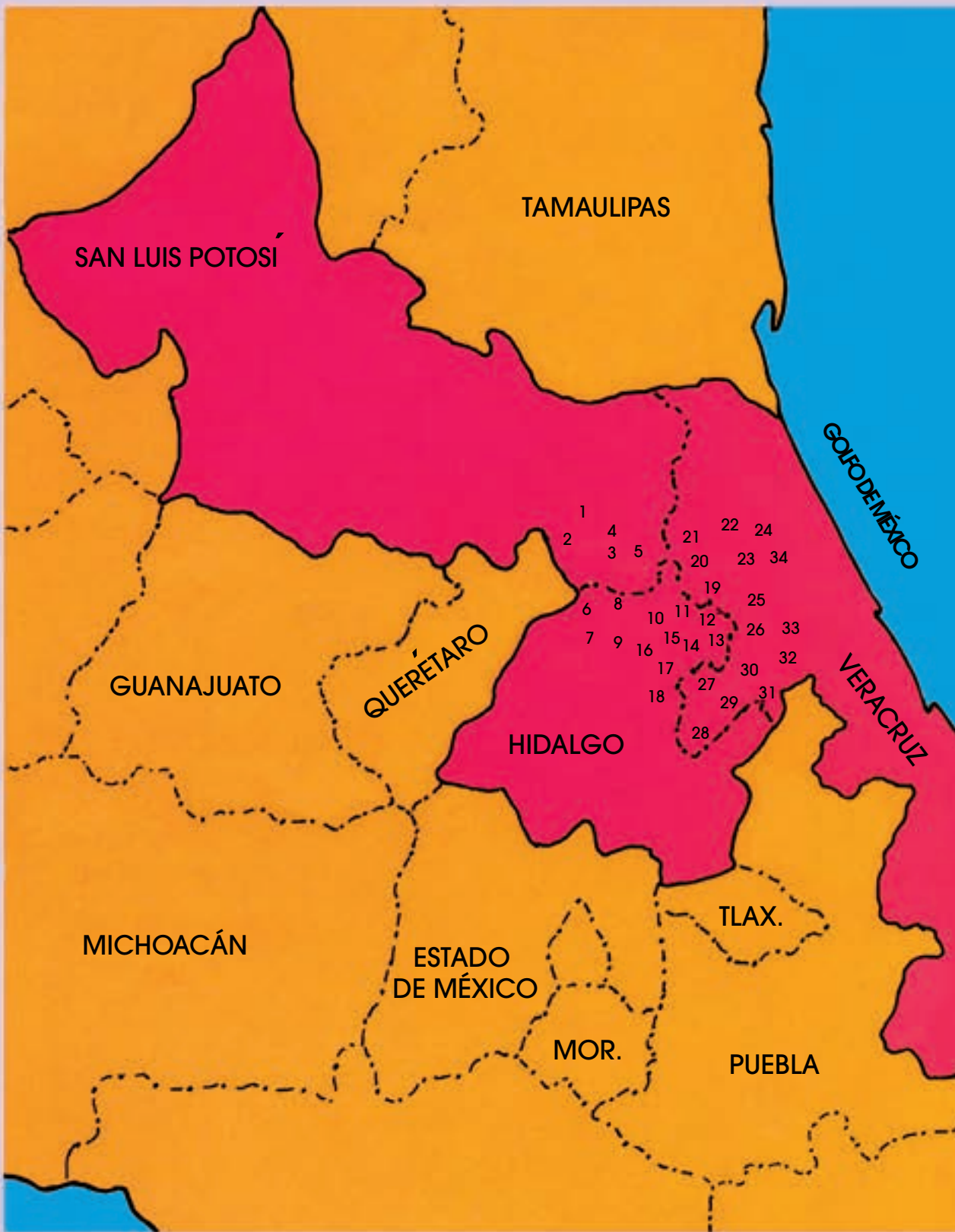
Ni amochtli tijtlaliaj inmako okichpilmej uan siuapilmej ankij momachtiaj Tlen eyi uan tlen naui xiuitl tlen se ixelka tlamachtlistli, pampa moneki kiyekosej tlaixpouasej uan tlajkuilosej ika inineltlajtol tlen ika tlajtouaj ipan inchinanko.

Tlamachtianij uan konemej ma kitekiuikaj ika miyak tlanamikilistli uan nejnemilistli ipan ni se uan ome xiuitlamachtlistli, tlaj kej ni kitekiusej nimaj kiyekosej tlajkuilosej uan kuali kikuamachilisej nejtolistli.

Ni amochtli kipia tlajtlamantik nejtolistli, kitempoua tlen tlaojonkaj ipan chinantli, tlen nemilistli, iluikixtilistli tlen mochiua uan ueuejtlatempoualistli.

Kichijchijkej maseualtlamachtianij ankij kiixmatij tlamachtlistli ika maseualtiajtoli uan nemilistli tlen moyejyekoua ipan chinantli. Amochchuanij kikuikaj nejnemilistli ipan amatlamachtlinejnemilistli tlen se ixekka tlamachtlistli 1993, kampa kiijtoua kenijkataj moyekanas tlamachtlistli ika tlajtolyotl.

Ni amochtli kuali kiijitasej tlamachtianij, tetajmej, chinantinij uan maseuaitekinechikolistinij uan kiijtosej kenijkatsaj mokualsenkauas uan kenijkatsaj kuali motekiuis maseualtlajtolyotl, kuali kitekiusej ixtlamatiltlamantli, tlaixkopinkayotl uan ixpantilistli.

SAN LUIS POTOSÍ

TAMAULIPAS

GOLFO DE MÉXICO

GUANAJUATO

QUERÉTARO

HIDALGO

VERACRUZ

MICHOACÁN

ESTADO DE MÉXICO

TLAX.

MOR.

PUEBLA

- 1
- 2
- 3
- 4
- 5
- 6
- 7
- 8
- 9
- 10
- 11
- 12
- 13
- 14
- 15
- 16
- 17
- 18
- 19
- 20
- 21
- 22
- 23
- 24
- 25
- 26
- 27
- 28
- 29
- 30
- 31
- 32
- 33
- 34

- 1.- Axtlaj
- 2.- Xilitlaj
- 3.- Tamazunchale
- 4.- Matlapaj
- 5.- S.M Chalchikuajtłaj
- 6.- Chapoluakaj
- 7.- Tepeuakaj
- 8.- Orizatlán
- 9.- Xaltokaj
- 10.- Uexotłaj
- 11.- Atlapechko
- 12.- Kuajtłaj
- 13.- Xochiatipaj
- 14.- Yualijkaj
- 15.- Kuasalinko
- 16.- Tlanchinol
- 17.- Kalnali
- 18.- Tiakistenko
- 19.- Chalma
- 20.- Platón Sánchez
- 21.- Chikonamel
- 22.- Tantoyuca
- 23.- Chikontepek
- 24.- Ichkatepek
- 25.- Benito Juárez
- 26.- Tsontekomajtłan
- 27.- Ilamatłaj
- 28.- Ueyi Okotłaj
- 29.- Tlachichilko
- 30.- Isuatłaj
- 31.- Teayo
- 32.- Alamo
- 33.- Tepetsintłaj
- 34.- Siltlattepetl

ÍNDICE

TÍTULO	PÁG.
Pixkistli	14
Elotlachtejketl	15
Nikinxochiyotia neksayolimej	17
Tiyolpakij timochantiaj	18
Kaxtoli uan se itekij septiembre meetstli tlen 1810 xiuitl	19
Siuachokani	21
Tlamaua meetstli	24
Auakatekinij	25
Piltokatsij	27
Tenkikis ixochiyo	28
Uetsis atl	29
Kakauaxochitl	30
Yolkamej	31
Kemaj kipantijkej América tlaltipaktli	33
Panchijketl	36
Kampa yolteua ueyatl	37
Nopiliknij	39
Totlakualis	40
Meetstli kiualika atl	42
Ajkiloni	43
Tepeuamej uan tsikamej	44
Mikoj	45
Tiiluichiuaj	48
Se tlamachtijketl	49
¿Kemaj?	51
Kuatitlamitl	52
Uexotlaj tikomontekititoj	53
Tsitsikametl	55
Totlayi Martín	56
Sinnamakaketl	57
Notata	59
Pemochtamali	60
Pilpiyomej	61
Tijchiuaj tepejpechtli	62
Mochantiaj	63
Se astatl uan se achajchalij	64

Xochimaría	65
Maseuaitlalnamikilistli	68
Neksayolimej	69
Nijkuas se nochtli	70
Kualo meetstli	72
Pilkaltsij	73
Palsokiko	75
Tekakchijketl	77
Techmokuitlauia tonana	79
Torojauiltlistli	81
Kokoti totolij	82
Moueyimatketl	83
Tlen uajkajkia totatauj	84
Ma titlatookajtikaj	87
Pepeyokatitlaj	88
Pablo inana	90
Tlapatskistli	92
Ximomachtikij	94
Kuatelolo	95
Palach uan kuapelech	98
Se siuatl mokuapatone miktlay	99
Kuekuetlamej	101
Xijseli se xochitsij	102
Chikontepek	103
Xochitinij	106
Sakaulli tlen axiksik	107
Se okichpil tlaneltoka	109
Tlatlatsinalistli	110
Maseuaitlajlamikilistli	113
Totomej	114
Kuajtemoktsin	115
Tepexitsintlay	117
Maseuaitlajlamikilistli	118
Tlatejteemolistli	119
Chijchijtl ieso	120
Tamaxokokuauitl	121
Toneltlajtoll nauatl	123
Monamiktij yejyektsij ichpokatl	125
Pilsintsij	129
Kuali inyolo telpokamej	130
Konemej intonal.	132

Tentopitsij	134
Pilchontsij	135
Timochantlalijkej	138
Tlamachtijketl itonal	139
Kuaxokotitlaj chinanko	141
Nejnenketl	142
Nitototl	147
Noaui	150
ipan Puebla tlauilankayotl	152
Mookichmatketl.	156
Nanamej iniluij	157
Se tlajlamikilistli	159
Aixpiyali	160
Tlapeuanij	161
Toteko kinchijki uan kimpolojki maseualmej	163

Pixkistli

Tojuantij tijchiuaj se ueskomitl kampa tikajkokusej sintli, tijtlapechyotiaj ika kuajkuali kuatinij tlen axchenej kualo, tikilpiaj ika tetik kuamekatl. Tijnekij tisenkauasej ika se tonal, ma elto flasenkauali. Tijchijkej achi ueyi, pampa miyak sintli tijtemilisej. Namaj meetstli chikajkia, kiijtoua notata, yeka tipixkasej uiptla. Kemaj chikajmeetstli tipixkaj amo chenej kualo sintli. Itstokejya tlanejmej tlen techpixkilisej, kauajmej uan flasakanij. Tijixtisej miyak ika itotomochyo, ijkinoy achi kuali moajkokui uan nojkia se kitekiuia ika kipikij tamali. Katli tsikoyatik totomochtli nojkia tijtekiuiaj, ika tijsenkauaj maxochitl kemaj se akajya kiiluichiuiiaj. Asitok titlasentilijtokej tlen titlatekiuisej; koxtali, chikiuitl, ayatl, kuaixuayotl, flamalintli, pixkouani, uan tlen ika tikintlamakasej tlanejmej. ¡Tiyolpakisej tikitasej kemaj tijtemitisej ueskomitl! Amo tipanosej mayantli ni xiuitl.

Elotlachtejketl

Se tlatsijkatlakatl san itstoya ichaj, san kochiyaya tonayaj, axkipaktiyaya tekitis. Se tonal kiilui ikonej: xinechkuiliti se ome elotl ne temilaj, ikonej axkinekiyaya yaski temilaj pampa axmomajtoya tlachtekis. Pero yajki kitemoto se elomili, sauel kipantito se totlayi tlaelotitok imilaj, kemaj kinejki kitekis se elotl kikajki itstok tekojtli, tlatoponia ika se teulastli, axuelki kikui elotl, kiaja ualajki, kiiluiko itata: axuelki nijkui elotl pampa itstok tekojtli tlajpia. Kualanki tlatsijkatlakatl uan kijtojki: Tla axtlenoj tekittl tijchiua, nimitstoponaltillis se kuapipitstli kej nopa tijmatis kenijki titekitis. Namaj na niyas uan tikitias. Kualankapaj kitilantejki iyayaj uan tiamelajki kampa ikonej mokuelpato.

Kiitato uejueyi elotlhonkaj, kikonanki kikopina se elotl, teipaj seyok, nochi isijkapaj, san tlalochpaj kiitstejki nopa ualaj tekojtli kiuallika se teuilastli. Ni tlachtejketl moixpinajki, axkimatki kankee kalakis, moyoliluij; nimokuepas nielookuilij uan nikalakis eloijtik, kej nopa axnechitas ne tekojtli. Uan nelia mokuepki elookuilij uan kalajki eloijtik uaajka panoko elotlajpiketl uan axkiitak ajkia kikutoya se ome elotl. Ni elookuilij ayok uelki kiski, nopanoj mokaajki. Yeka namaj kemantika tikimpantiaj ipaj elotl elookuilimej. Ni elookuilimej ya ni tlachtekinij. Tojuantij amo kuali tielotlachtekisej sampoliui timokuepasej nojka tielookuilimej.

Nikinxochiyotia neksayolimej

Noteonaj kinotskej kemaj mosiuaitijki
nomachiknij Paulino, kuajkualtsij
tlaxochiyotijkej. Noteonaj nojkia
kiselij miyak xochikoskatl,
yejyektsitsij kostik sempoualxochitl.
Kemaj asito ichaj nimaj kinxochiyotito
ineksayoluaj, kinkuapiluilito
xochikoskatl, uan maxochitl kitlalij
ipani sayolkali, kiijtoua ma pakikaj
pilneksayoltsitsij, ma kinmaua, achiyok
ma mosentilikaj, uan ma axkuesiukaj.

Tiyolpakij timomachtiaj

Tijtlapojtokej tochaj kampa kalaki tlanextli uan tonatij itlamij, techpaktia ma tlapojto pampa tijnekij ma ejekakalaki tochaj.

Tikochij imelak kampa tlaejekatok, amo timokochsosolouaj pampa ijnaloktsij timeuaj uan titlapaleuiaj kalijtik. Nosiuaikniuj san uetskatokej yauij onatlakuij, na nikintlamaka pitsomej uan teipaj nikonkaua ne tlatsakpaj nokauayoj.

Notata yau tlaueuati, kinauatijteua nonana ma techtitlanis totlamachtiloyan timomachtitij, pampa namaj tlamachtianij kikonantokej kuali tekitlemachtistli tlen totechpoui.

Nouampoyouaj nochi uelkejya kiiykuilouaj, kiixpouaj uan uikaj ika toneltlajtol.

ika teotlak kemaj asi notata ika milaj nijtempouillia ika noneltlajtol tlen se tonal nimomachtijki.

Notata techtlakamatilia pampa techpaktia timomachtisej ika toneltlajtol. Techilua nojkia ma amo timopinauakaj uan ma tikajkopankixtikaj tonauatlajtol tlen toueyitatauaj technextilijtejkej.

Kaxtoli uan se itekij septiembre meetstli tlen 1810 xiuitl

Totajtsij tlen Dolores Guanajuato altepetl, Miguel Hidalgo y Costilla, tlakatki ipan chikueyi itekij mayo meetstli tlen 1753 xiuitl ipan se altepetl tlen itookaj San Diego Corralejo. ixtlamatki ipan tlamachtilyan tlen kitookajtiyayaj colegios tlen San Francisco Javier uan San Nicolás Obispo tlen ne Valladolid Morelia.

ipán 1770 xiuitl pejki momachtia teopannemilistli para totajtsij, uan nojkia ika iselti kimatki kitekiuis tlajtoltinij: latín, francés uan nojkia tlen ni Mexko tomaseualpoyouaj inintlajtol: nauatl, hñahñu uan purépecha. Kemaj kipixki sempouali uan makuili xiuitl kiselij itekij para totajtsij. ipejyaj 1810 totajtsij Hidalgo, capitán Allende uan Miguel Iturriaga, monechikojkej ne Querétaro, para kiitasej kenijkatsaj kimanauisej tomexko ika se ueyi tlauilankayotl pampa nikaj tlanauatiyayaj kaxtiltekamej (españoles) analieuanij tlen kitookajtiyayaj ni Mexko, Nueva España, yojuantij moaxkatijtoyaj nochi tlen onkayaya ni tlatipoktli Mexko. Maseualmej kintekiuiyayaj ipan tekintl kejuak yolkamej.

Koyomej tlen kinnechikouayayaj miyak maseualmej para ma kintekitilikaj, axkintlamakayayaj. Semiluitl tekityayaj uan axkuali kintlamakayayaj, yeka kemantika sekij touampyouaj san mayankamikiyayaj, tlen mokokouayayaj axakaj kimpajtiyaya uan sekij tlen kinekiyayaj momanausej, kinkuapilojkej para ma mikikaj. Yeka ni kuesoli kiyolkokoj nopa totajtsij Miguel Hidalgo y Costilla uan ipan 16 tlen septiembre meetstli tlen 1810 xiuitl ika ijnalok kitsiliniy campana, mosentilijkej maseualmej ne altepetl Dolores Guanajuato uan nopaya kiniluij para ma kiteuikaj uan kinkixtikaj ipan ni Mexko, nopa kaxtiltekamej tlen axtlatlepanitaj uan ijkinoy onkas pakilistli. Miguel Hidalgo, kemaj motlalanki ika se ueyi tlauilankayotl iuaya maseualmej, pejtejkej ne Dolores Guanajuato uan kemaj panokej Atotonilco tlen ni Estado de Hidalgo kikuitikisako pantli tlen Virgen de Guadalupe uan kiijtoj "ma miki tlen axkuali tlanauatijketl". Kipanok majtlaktli xiuitl onkak tlauilankayotl para kintlankej nopa kaxtiltekamej. Yeka namaj tlaj onkaj pakilistli ma tijtlaskamatilikaj uan ma tikilnamikikaj Miguel Hidalgo y Costilla tlen iuaya maseualtsitsij kimanauijkej nochi ni Mexko kampa tiitstokej.

Siuachokani

Martiniano itookaj se tlakatl tlen Atenkuapaj ichinanko tlen Atlapechko tlatilantli, kiijtoua uelis kipiya se sempoudali uan ome xiuitl kemaj piltelpokatsij eliyaya, se teotlak yajki kipaxaloto iaiu tlen mochantlalijtok ne chinanko Atlaltipaj Mirador.

Kemaj Martiniano asito ichaj iaiu Lucía, nojaj uajkapaj eltoya tonatij.

kiijtoua, pejki mokamauiyaj kemaj kiitakej pejkia tlayoua. Lucía kipajpajki se achi nextamali teipaj tiski, kichijki tlaxkali para kitlamakas imachkonej ika etlatsoyontli tlen kichijtoya nopa tonali.

Kemaj tlayouajka nopa iaiu kiiluij: Martiniano, tlaj tiyas xiyoua pampa ni tlayouatojka o tlaj timokauas, ximokaua, mostlayok tiyas; Martiniano kiijtojki: axnimokauas na niyas, tikita axuejka, iaiu kiiluij: tlaj axtijualika motlauil uajka nimitsmakas se ome ouapachtli tlen ika timotlauilijtiyas; imachkonej kiselij uan kitlikuiltijtejki echka tlajkoyoual.

Ne atenoj, kemaj nojaj kipolouayaya asiti ichaj, kikajki choka se siuatl. Nopa tlayoua kualtsij meetstonayaya, uan echka kampa san chocholakatok temo atl, kionitak se uajkapantik ichpokatl tsonkalueueyak, ontlachixtok ojtipaj kampa panoti, kiijtoua Martiniano para axmomajmatij uan kitokilij iojui, asito iechka uan kiiluij para kenke mochokilia, tlachketl ipanti, kenke chokatikaj nopa atenoj uan kenke iselti monemiltia ipan nopa tlayoua, uelis kimakilij se akajya uan axkineki kiijtos. Nochi ni tlajtlanilistli kichijki nopa tepaxalojkatlakatl uan nopa tsonkalueueyak ichpokatl axtlanankilij. Kemaj Martiniano kinejki kiitas iixayak ya sejkanok tlachixki uan ijkinoy axuelki kiixayakitak, uaajka Martiniano pejki kimachilia majmaui uan pejki pansejseya uan pansejsepoka; ijkinoy kitokilij iojui, kiijtoua kimachilij kejuak san patlantiyajki, san kiitstejki asitoya ichaj.

Kemaj tonillito axkinmatiltij ichaneuaj, san kiitakej achi mokesoua, axkineki tlakuas. Tlayouaya ayojkineki kisas kaltenoj, kampa kochi tonililyaya tlatlatok tlaulli.

ichaneuaj kitlajtlanilijkej tiaya ipantik, uaajka
pejki kintlatempouilia, inijuantij kiiluijkej para
ma axmokuseso pampa nopa siuachokani
kampaueli atlajtli, atenoj uan sejkanok kampa
nojkia onkaj atl kimelajtokej sekinok uan axtlenoj
impantitok.

Tijteemosej kiiluijaj: se tlachixketl ma mitsochpanaki
para ijkinoy timotonaltlalanas.

Uan nelia, axuejkajki kitepetlatskiltijkej uan namaj
kijjtoua ayok kemaj majmajkanemi, kemantikd
tlatempoua uan kinekiskia sampa kipantis nopa
siuachokani.

Tlamaua meetstli

Tijtookaj kuaxilotl, kemaj teemitok meestli, tlaaki nelnelia uejueyi kechtli, nojkia uaajka kitookaj: ouatl, etl, kamojtli, sintli.

Nojkia kintlapacholtiaj tenampiyomej, flakatij pojpolontikej pilpiyotsitsij, ichpokamej kemaj kinekij ueueyak intsonkal ma moskalti, kiyekapantekij kemaj teemitok meestli.

Nonana kinakonpojpkonia palachmej, kijtoua uejueyi inakoj elis uan nimaj motekonosej.

Auakatekinij

Eyij konemej momachtianij: Juan, Pedro uan Eduardo;
nemij sansejko tlamachtilyan, kampa mouikaj kuajkualtsij
pampa axkemaj mokualaniaj uan axkemaj moteeuiaj;
moikneliaj sanijki iknimej.

Yeka se tonal moiluijkej ma auakatekitij ne Pedro ichaj uan
ijkinoj kichijkej.

Kemaj asitoj Pedro ichaj, kiitakej nelia tlaktok auakatl.

Juan kijtoj: na nitlejkos, uan nijtekiti auakatl pampa
na kuali nikuatlejko. Uan axnijmakasi uajkapanyotl.

Kualtitok - kijtojkej iuampoyouaj.

Juan tlejkok uan Eduardo ya kimanamikiyaya auakatl.

Nelia uejueyi uan ejetik auakatl tlen kitekiyaya Juan.

Teipaj kijtojki: achi kuali ma san nijuiuxos uan inmojuantij
intlapejpenasej tlen tepeuis.

Juan chikauak kikonanki kiuiuxoua auakatl uan nelia
tepeuiyaya.

Kemaj tlapejpenayaya uetsiko se auakatl Eduardo ikuaatipaj uan motlamikuauakapooloj pampa tlen uetsiko ipan itsontekoj nelia kuali iksitoya.

Kemaj tojuantij tijpejpenayayaj auakatl asiko Pedro itata, uan kualanki pampa kijtousa axkanaj ijkinoy tiaukatekisej. Amo xijuiuxokaj auakakuauitl pampa tepeui tlen selik nojuaj, kiniluij nojkia: kemaj inauakatekisej xijmatekikaj uan xijuikakaj se morral o se ayatl kampa inkitentiyasej tlen inkitekisej; pampa tlaj san tijuiuxosej uajka tlen tepeuis axkuali iksis pampa motlauiteki chikauak san flatlapaka uan lochoni.

Yeka moneki tijmalusej ni kuatlajketl kemaj tijtekisej,

Piltokatsij

Kemaj tikitás se piltokatsij uiyontok, tlajko kalijtik, apejchotipaj, kuatetontipaj, o kaltepantipaj tlejko uan temo, san mopilmetsojolinijtok, kiijtosneki: ualas se akajya mochaj mitspaxaloki, mitstlatlaluiki, mitstlaneuiki, mitsmatiltiki, mitsmatiki, uaajka amo xijmikti, san xijtlachili uan ni piltokatsij iselti yauí, motlaatiya; ke jni se nimaj kimati kemaj se maseuali kisaki tochaj ika se kualí kamanali.

Tenkikis ixochiyo

Nokalixpaj ijkatok se tenkikiskuauitl, imatsalaj mauiltiaj, nopilikniuaj, nikinchiijchiuilijtok se kuauisoli. ika teotlak monechikouaj sekinok konemej iniuaya nopilikniuaj. Kemaj xochiyoua, yejyeksij tikitaj, kostik ixochiyo san semantok itsintlaj. Nopilikniuaj kinpaktia kipejpenasej ipan se inpilchikij, kiauuiltiaj, kitisij ipan se tetl.

Nonana kitekilia ixochiyo ika se kuachajkoli, na nijpejpena ika maluilpaj. ika teotlak kichiuva tamali tenkikis ixochiyo, ni xochitl sekij kitookajtiaj ojpaajtli ixochiyo. Kemaj tlakisa ixochiyo, pankisa iexoyo, nojkia kitekilia nonana uan tikajkokuij para totlakualis.

Sansejko timonechikouaj, tijkuaj tamali tlen tenkikis ixochiyo o iexoyo.

Notata kijtoua ma tijmokuuitlauikaj tenkikiskuauitl, pampa kemaj chikauiyas tijtekiusej. Ni kuauitl kipia tetik eksilotl uan kitekiuiyaj para tlaketsali, yeka miyak ipatij.

Ma tijtookakaj, ma tijmiyakilikaj, ma tijkuakaj tenkikis ixochiyo.

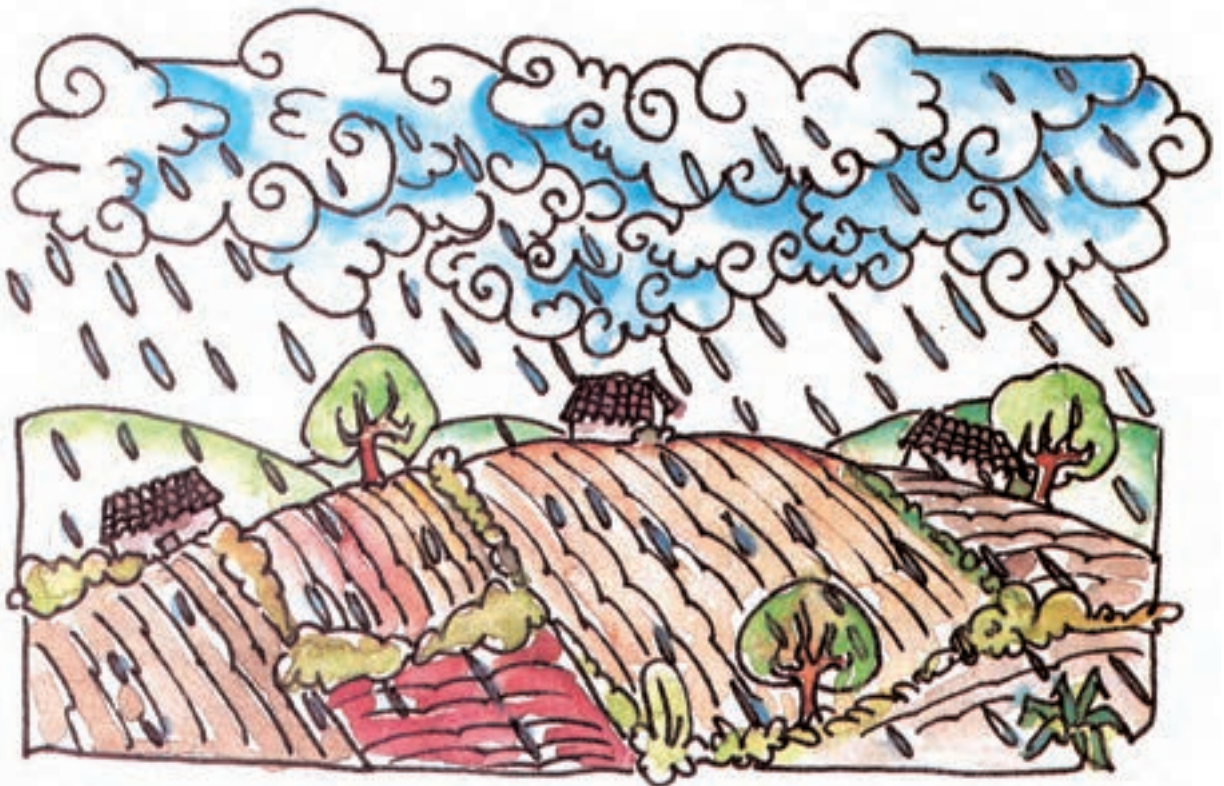
Uetsis atl

Miyak techpaleuiaj titlameuaj, tijkonanaj totekij achi ijnalok pampa tijnekij tijtlamisej, Notata itepotsko tlanejmej yauij, kinkamauijtij uan kipejpentij se ome simolotl tlen kipantijtiyauij tlameuanij.

Nijkaki kiniluiya tlanejmej: ika achi teotlak uetsiki atl, xijtlachilikaj mochantijtok tonatij, nesi kena uetsis uejueyi atl, piltooktsitsij moisiuiltis moskaltis.

Tlameuanij achiyok yolpajkej tekitij; kuali kipantlaliytiyauij tooksinkuatinij, kemaj chikauak tlakiyauis axtlauatanis atl, tlasoli nojkia kipaleuia tlali, kimaka, chikaualistli para kuali tlaelis.

Kemaj tijketskej totekij san titsajtsitualajkej ojtijpaj, tijkuajtialajkej sesej ouatl.

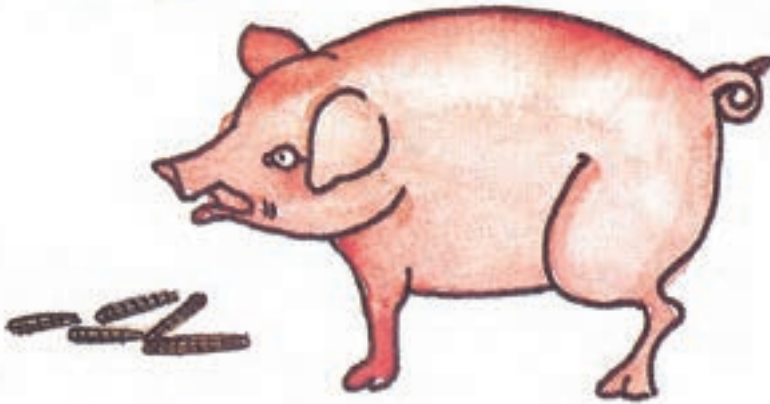
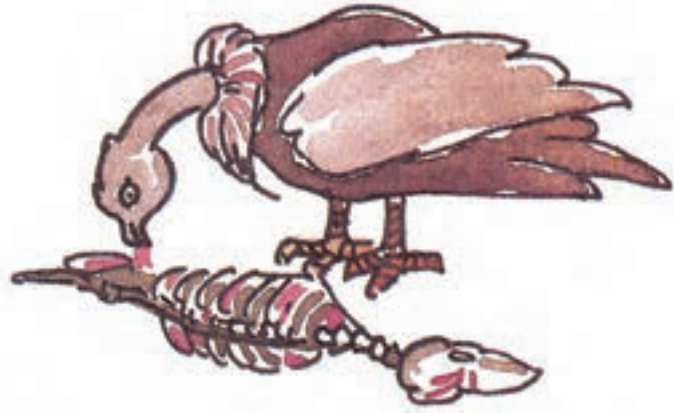

Kakauaxochitl

Kemaj se yauil milaj ne kuatentli tijpantiaj kemantika yejyektsij xochiyojtok uan kemantika san xiuiyosejselik nopa kakauaxochitl. Sekij touampoyouaj kipanotinemij uan axkipajtikaitaj pampa axkemaj kitekiuijtokej, sekij kiijtouaj para nopa no kuali ika timopajtisej kemaj se akajya motekis ika se kuatsomitl, akatl, ojtlatl o seyok flamantli uan flaj axakaj flakoojtok pajtli, yajaya ni kakauaxochitl ixuiyo tlen se kixakualos uan kipatskilis iayo kampa se mokokojtok, nimaj moketsa eskisa, kiixuatsa, teipaj peua mochikaua touampoj axmoneki kiyaltis tomij.

Ni flamantli, miyak miltekitinij kiixmatij uan kimatij para kena kuali pajtli; uajka ni tlalnamikilistli moneki no kimatisej tlen namaj nojuaj konemej pampa sekij nojkia miltekitisej kej intatauj.

Yolkamej

Se tonali toteotsij kinsentilij yolkamej uan sesentsitsij kintlajtlanijtiyajki tlaya tlakualistli kinekij ika mopanoltisej. Achtoui kinotski tsojpilotl uan kitlajtlanij:

¿Tlaya tlakualistli tijneki ika timopanoltis? na nijneki nimopanoltis ika nakatl, Kuaititok, ta tijkuas nakatl tlen nempolijtojka; tielis titlachpanketl. Teipaj kinotski nopa chichi uan nojkia kiiluij: ¿Ta tlaya ika tijneki timotlamakas? na nijneki nijkuas san tlen nechmakasej noteekouaj.

Na axnijneki nitekitis san nijneki nijmokuitlouis kali; uaajka timokauas tikalmokuitlauijketl.

Kemaj kinotski nopa pitsotl tlen nopaya no itstoya, kiiluij:
¿Tlaya tijneki ika timopanoltis? pitsotl kiijtoj, na nijneki san
nitlakuas uan kemaj nimotomauas ma nechmiktikaj uan
ma nechkuakaj, toteotsij kiiluij para kena yajaya nopa elis
tlen kineki.

Kauayoj, nojkia kitlajtlanij. ¿Tlen tijneki tijkuas? na nijneki
nimotlamakas ika xiuitl uan sakatl uan nijneki nikipaleuis
tlakamej ika tlamamali, na axnijneki ma nechkuakaj.

Tijkuas tlen ta tijneki uan tielis titlapaleuijketl.

Uitsitsilij nojkia kinotski ika miyak tlatlepanitalistli kitlajtlanij
tlaya kineki ika mopanoltis uan kiijtoj kineki yoltos ika
xochiatl, toteotsij kiijtoj: Kena timokauas tixochiatliketl.

Nopa sekij yolkamej, toteotsij kiniluij ma amo kemaj
moketsatij iixtenoj pampa amo kikualmati tlen tlakualistli
uan tekintl kitlapejpenijkej.

Kemaj kipantijkej América tlaltipaktli

Majtlaktli uan ome tonal octubre meestli tlen 1492 xiuitl Cristóbal Colón, koyotl tlen tlakatki ipan Génova altepetl tlen italia tlatilantli, kiiytoj para ni tlaltipaktli ololtik uan axsan ixsepantik kej moiluiyayaj sekij ixtlamatinij.

Se tonali yajki ne Portugal kiitato ueyi tlanauatijketl (rey) tlen kampa koyomej yauiyayaj neka uejka itookaj india kampa onmotlakouiyayaj miyak tlamantli.

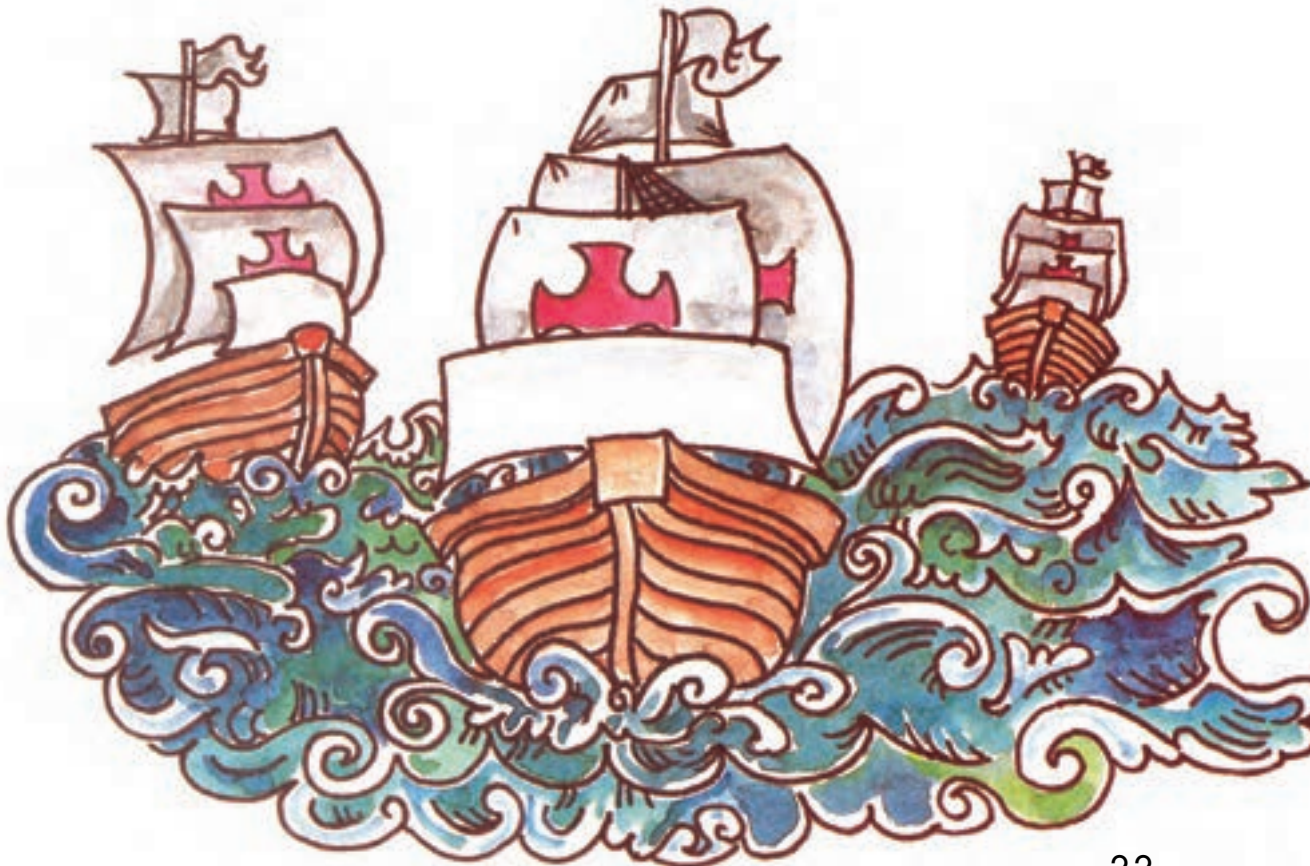
Para onasiyayaj kipolouayayaj miyak tonali uan

kiyaltiyayaj nojkia miyak tomij pampa nelnelia uejka.

Colón kitenkauilij itekij nopa rey para kiteemos kampa achi kototsij ojtli para asiti india, nopa rey axkinejki kipaleuis.

Teipaj yajki motenkauato ne kaxtiltekapaj kampa nojkia itstoyaj tlanauatianij reyes, uan ika yojuantij axkipantij tlapaleuillistli.

Colón mokuesojki, teipaj sampa kinteemojki sekinok tlanauatianij.

tlanauatiyanij kaxtiltekamej uan kena kiasik ankij kipaleusej: Martín Alonso Pinzón uan Vicente Yáñez Pinzón, omej koyomej flauel tominpianij.

Nojkia kipaleuijkej koyomej tlen iniuaya monechikoj para tekitis, ika makuilpouali tlakamej uan eyi akali (barcos) tlen intookaj La Santa María, La Pinta uan La Niña, kisteejkej kampa Puerto de Palos ipan eyi tonal agosto meetstli tlen 1492 xiuitl, ualajtialajkej aixkoj tonayaj uan tlayoua. ipan 12 itekij octubre tlen 1492 xiuitl asikej ipan tlaltipaktli tlen kitookajtijkej "San Salvador".

Colón moiluik para asitoya india, axkemaj kimatki tlaj kipantiko tlaltipaktli tlen ni tijtookajtiaj América. Ijkinoy panotiajki tonali uan Colón pejki kokolisuilu uan mijki neka anali kaxtiltekapaj. Ni tonali 12 itekij octubre meetstli, nochi timexkoeuanij axtikilkauaj pampa uajkajya ipan 1492 xiuitl mopantik ni América tlaltipaktli kampa eltok uan ixnestok tlen tomexkotlali.

Colón kitookajtij ni América, india, yeka timoiluiaj para yajaya itlajtlakol para namaj techtookajtiaj indios tlen ni timaseualmej. Nojkia ya kiuallikak anali nemilistli uan uajka pejki kipasolouaj tomaseualnemilis.

Panchijketl

Ipaj chinanko itstokej miyakij panchiuani, sekij kichiuaj miyak pantsij pampa kinamakaj uan yanopa ika mopanoltjtokej, sekij kichiuaj pilkentsij pampa sanok momachtiaj uan yeka axmiyak kichiuaj.

Nonana no kuali panchiua namaj, kiijtoua kemaj kipeualtijtejki san kitlatiyaya ipantsij pampa iornoj flauel kitlipichiyaya, miyak kuauitl kitemiliyaya uan yeka ipantsij tlalochtlatlayaya.

Nojkia axmosoneuayaya pampa axkuali kixakualouayaya tixtli, uan pilkentsij kiteekiliyaya mantekaj, nojkia axkimatiyaya kenijki imiyaka kiteemilis tlen ika mosoneuas, yeka ipantsij axkuali oniksiyaya, flauel uijuipintik uan tejteiskitik.

Namaj kuali panchiua. Tojuantij no tijpaleuiaj, tijtliipichiaj iornoj no tijmatia ke achi kuauitl tijtemilisej para ijkinoj axtijpanoltlilisej tlitl.

Kemaj ya mototonilia ni ornoj, ayok kanaj tijtliipichiyaj. Teipaj tikochpanaj nopa tlikoli uan kuajnextli ika se tlachpouastli, para axkuajnexouas pantsij kemaj iksis.

Namaj kena miyak pantsij kichiua nonana, kitemitia se ueyi kuaxikali kampa kixakualoua tixtli, noikniuaj siamej nochi kipaleuiaj nonana, yeka namaj achi isjkapaj kichiua pantsij.

Namaj nonana ayok kichichinoua ipantsij, pampa namaj kena kiixmati kenijkatsaj pankakatsos.

Kampa yolteua ueyatl

Kemaj niyajki Chichatlaj ipan ixiojtli nipanoto se ameyali kampa topontejtok atl, onkaj se ueyi tepetlatl kokoyokatok uan nopanoj kisa amojmoloktli. ika tlani kentsij mochiua se pilatljatsij, kampa achi kuatlaixko ni atl chikauak temo. Akauasko imelak moualchiua se ueyi atlajtli, axkemaj uaki, nochi tonali onkaj kuajkualtsij atl, sesek, tsalantik uan itstokej michimej.

Ni atlajtli pano nechka Akuapaj, nikaj onkaj akomoltinij kampa momatij miyak michimej, onkaj uejueyi tetl, tepetlatl kampa mochantijtokej uejueyij michimej.

Ni atl ualpano Pilkuajtlay, nikaj achi tlamayantipaj, nojkia onkaj michimej, nikaj achi kimaluiaj ni atl, axkanaj san tlamantli kitlachiuiiliaj ueyatl, ni ueyatl pano San Pedro, tlakamej tlen nikaj itstokej achi tlajtlamaj.

Ni atl ompano lxtlauak, Tlaltsonko, Tsapotitlay, Ueyajtetl, Tlalchiyaualikaj, Tekolotitlay uan Atlapechko.

Nopanoj monamiki ika seyok atemitl tlen ualaj ika Atempaj.

Kampa pano ni ueyatl, maseualmej achi kuali itstokej, siuamej, tonayaj san tlachipajtok yoyomitl kichikuenij-tokej, ichpokamej moaltiaj, konemej san maltijtokej uan tlakamej mopajpakaj ika teotlak.

Kemaj tlakiyoui tlateemi, pano tetestik atl, uaajka ax-tlachikueniaj, axmaltiaj, kichiaj ma kisa kentsij uaajka kitekiuiaj.

Ni atl moneki tijmaluisej, tijtlepanitasej, uan kemaj tiyasej atenoj ma tijuikakaj se tlaxkali uan ma tikintlamakakaj michimej kej nopa achi kuali moiskaltisej.

Nopiliknij

Namaj tojuantij tichikuasemej timochijkejya pampa ipeuayaj septiembre meetstli, asiko seyok topiliknij. Nochi tojuantij tikikneliaj.

Kemaj mayana choka, kemaj kochisneki nojkia choka.

Nonana flauel kuali kimokuitlauia, kichiichitia, kitlachikuenia, kinaua uan kialtia mojmotstlaj ika yamankatotonik atl.

Notata technechikojki uan tijtookajteemojkej nopiliknij, nochi tijnejkej ma motookajti Jesús.

Jesús kochi tonayaj ipan itojuaj, tojuantij tijuisouaj pampa tijnekij ma kuali kochi. Kemaj ijita, tiyolpakij tikonitaj, tikonualkamauij.

Jesús mopilmetstlalana, ixuetska, sanijki nopa kineki meuas, nojkia kineki techkamauis.

Nonana kijtousa mostla kichikontilisej nopiliknij, nochi techpajpakas texiktejketl ika xiuijajtli, tamalchiuasej uan ualasej miyakij toteixmatkauaj kiitakij topiliknij Jesús.

Noteotaj Pedro techkauiliko se tlamamali kuauitl, ome flailpili kuaxiloisuatl uan se naui flailpili xochitl.

Notata kimiktis se pitsotsij, tijchiuasej miyak tamali uan tikintlamakasej tlen techpaxalokij toteixmatkauaj.

Yeka nochi timopaleusej ipan tekkitl, na achi nitlayekantok uan nopipi notlatokil, achtoui timotlachpaniaj, tiasakaj, titlatlamakaj teipaj noueltij nijpaleuia tekichiua kalijtik, tlapajpaka, tlapaka, tlamaxamania uan tlamaxalchiua.

Kejni titekitij, axtimokualaniaj tlasojpaj tiitstokej.

Notata kuali iyolo, mojmostlaj tekiti uan nochi tonali techpaleuia, axtechkaua toselti matitekitikaj.

Totlakualis

Nochi timaseualmej tiyoltokej pampa nochi tonali titlakuajtokej uan tiatlitokej. Ni totlakual uan toaj mopantia ipan tlali.

Tlaj se tonal amo titlakuasej nimaj tijmachiliaj tlami tochikaualis, tlaj panos miyak tonali axtitlakuasej san poliui timokokosej.

Moneki titlakuasej nochi tonali uan tiatiisej. Ni totlakualis sekij motooka uan sekij san eli kuatitlaj.

Eli kuatitlaj: kuaueyojtli, kosolmekatl, nejpali, soyo, tekililtl, chacha uan kuachacha. Totlakualis tlen motooka: sintli, etl, chili, kamojtli, ayojtli, kakauatl, ouatl, kajtsotl, kuaxilotl, ualeyaj uan kililtl.

Nojkia onkaj tlakuanimej tlen itstokej kuatitlaj uan techmakaj innakayo: kuatochimej, kuachakalmej, kuapitsomej, tokomajmej uan ayotochimej. Onkaj tlapialmej tlen tikinkuaj: totolimej, piyomej, patoxmej, pitsomej uan uakaxmej.

Tlaj tijneki nochipa onkas tlen tijkuasej moneki timotlatojtookisej uan tikinmokuitleausej totlapialuaj pampa neliaa techmapaleuiaj.

Meetstli kiuallika atl

Nelteotlak timoseuiaj kalixpaj: noueyitata, notata, uan nopilikniuaj, pampa kalijtik nelatotonia.

Kuajkualtsij nesi iluikak tlajejkantixtok, sitlalimej san pepetlakatokej.

Nopilikniuaj san kamatitokej kintlachiliaj uan kimpouaj sitlalimej.

Notata kintlakaualtia ma amo kinmaneextikaj uan ma axkinpouakaj.

_Konemej, tlaj inkimpouasej sitlalimej inkimpiyasej miyakij inmokoneuaj. Nopilikniuaj uetskatejkej uan motlajtlanilijkej tlaj nelia tlen kiniluijki notata.

_Xijtlachilikaj ne meetstli kuajkualtsij nesi motlalijtok tepeixko, nikiluijki notata.

_Nelia nesi kejuak techualtlachilijtok, nechnankilijki.

_Nesi kiuallika miyak atl, kuali tonali ualas, namaj kena tijtookasej etl, techiluijki noueyitata.

_¿Uan kenijkatsaj tikita tlaj kiuallika atl meetstli?

_Pampa meetstli kentsij ixnekuiltik, kiijtosneki uetsis atl, kemaj tlauejpaj ixnekuiltik uajjka kiuallika miyak ejekatl, uan kemaj axnekuiltik kiijtosneki axuetsis atl.

_¿Uan ta ajkiya mitsmachtijki ni tlalnamikilistli?

_Tlalnamikilistli techkauilijtejkej tlen uajkajkia totatauaj, yeka namaj inmojuantij nojkia moneki inkimatisej.

Uajkajki timokamauijtoyaj kalixpaj, notata mopetlasosouijki kaltenoj uan nopanoj kochki, tojuantij tikochkej kalijtik, tijkaajkej kaitsajkayotl tlapojtok.

Ajkiloni

ipaj uaxtekapan tlali, nelia tijpixtokej miyak atemiti, kanajya panotiyajtok nechka chinankotini kampa maseualmej mojmistolaj apanoj kemaj youij ontekitij inmilaj. Ni touampoyouaj ayok kimakasij atemiti, maskij tlateemi inijuanti onapanoj pampa itatauaj kinneextiliaj, kinimachtiaj kenijkatsaj ajkisej ipan ueyatli kemaj tlateemi. Yeka kemaj uejueyiyaj iniselti onapanoj.

Tikinkaktokej kej ne Kuatsonko euanij, Ajkatepek euanij, Ametskalapaj euanij uan sekinok chinankotini tlen ni uaxtekapaj tlali.

Nelia kuali aajkij, kemaj tlatemi inijuanti axmokesouaj pampa kuali onapanoj. Ni touampoyouaj kitekiuiaj se pilkuatsij tlen kiiluij alajkuauiti. Ni alajkuauiti kichiuaj ajkiloni. Uan ni ajkiloni kitekiuijtialauij kej ne uejkapayaj kemaj tlateemi.

Sekij kitookajtiaj kuakauayoj. Kemantika kisentiliaj miyak ajkiloni uan kichiuaj se ueyi tlapechtli kampa kinapanoltyaj maseualmej uan tlen ejetik tlamamali kej sintli.

Ni ajkiloni kuajkualtsij ika tiapanos pampa ajkasotik kemaj kuali uaktok, uan kemaj akalaktok mokaua etik, moneki tikauatsas para axmitsatsompoliuiltis kemaj tijtekiuis.

Ni pilkuatsij sekij axkitlepanitaj pampa san tlen ueli kuauiti, pero kanajya chinankotini kena kimaluiaj. Ta amo san kejueli xijtsonteki.

Tepeuamej uan tsikamej

Kemaj niyajki iuaya nonana tijtlaxkalkauilitoj notata, tikimpantijkej nochi ojtipaj nemij tepeuamej, nella techpoolojkej tometstipaj, amo tijmatiyayaj kanika tinejnemisej, ika ouij tikimpanokej.

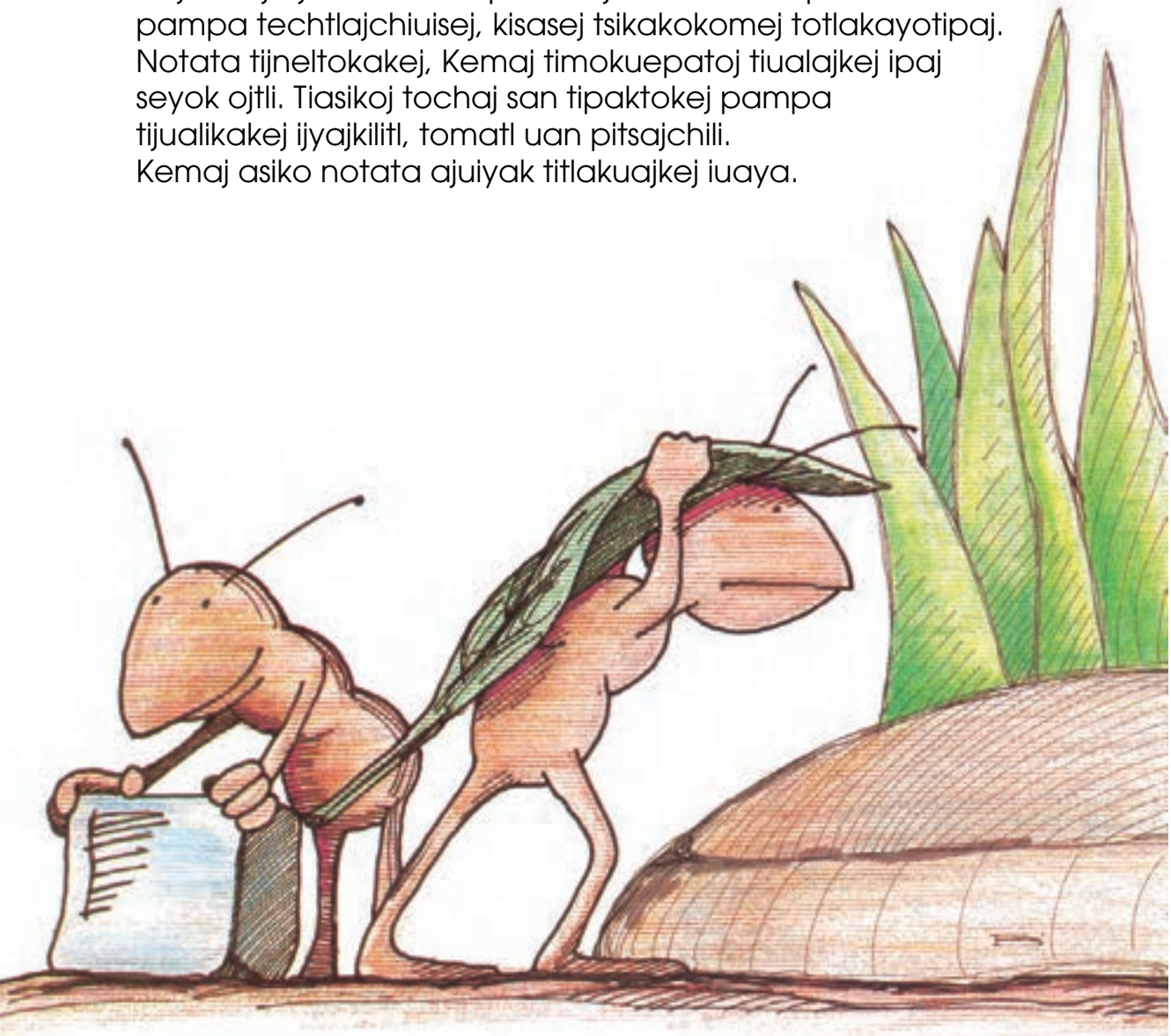
Sejkanok tikinitakej kistokej tsikamej. Kistokej kampa se ueyi tsikakali, nochi kiukaj sesen achi xiuitl.

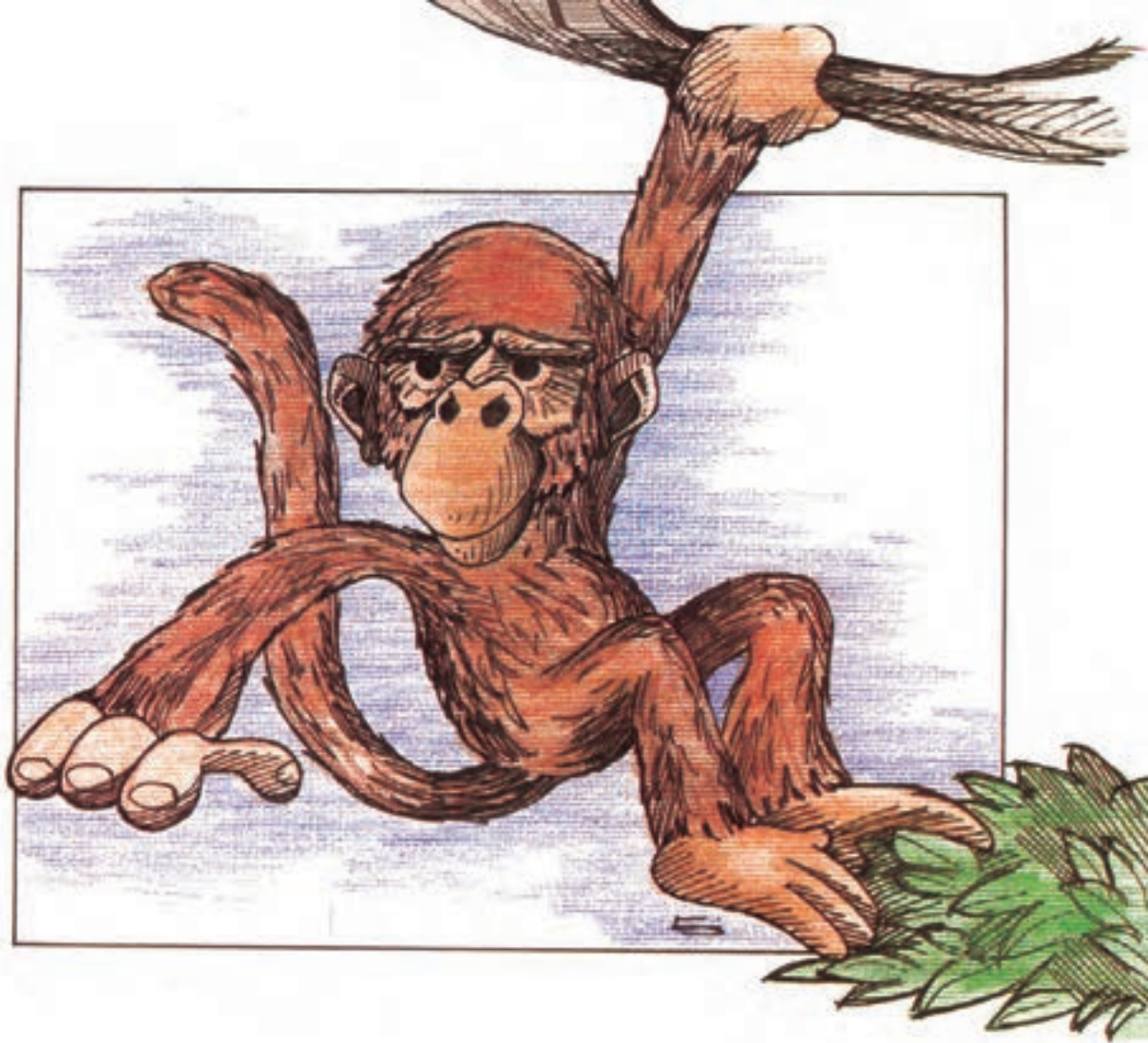
Techilujiki notata nopa tepeuamej uan tsikamej kiitaj uetsis atl o anotsaj, yeka kisaj uan monemiliaj kinechikouaj intlakualis.

Nojkia kiijtojki ma amo tipanokaj nechka kampa tsikakali pampa techtlajchiusej, kisasej tsikakokomej totlakayotipaj.

Notata tijneltokakej, Kemaj timokuepatoj tualajkej ipaj seyok ojtl. Tiasikoj tochaj san tipaktokej pampa tijualikakej ijaykilitl, tomatl uan pitsajchili.

Kemaj asiko notata ajuiyak titlakuajkej iuaya.

Mikoj

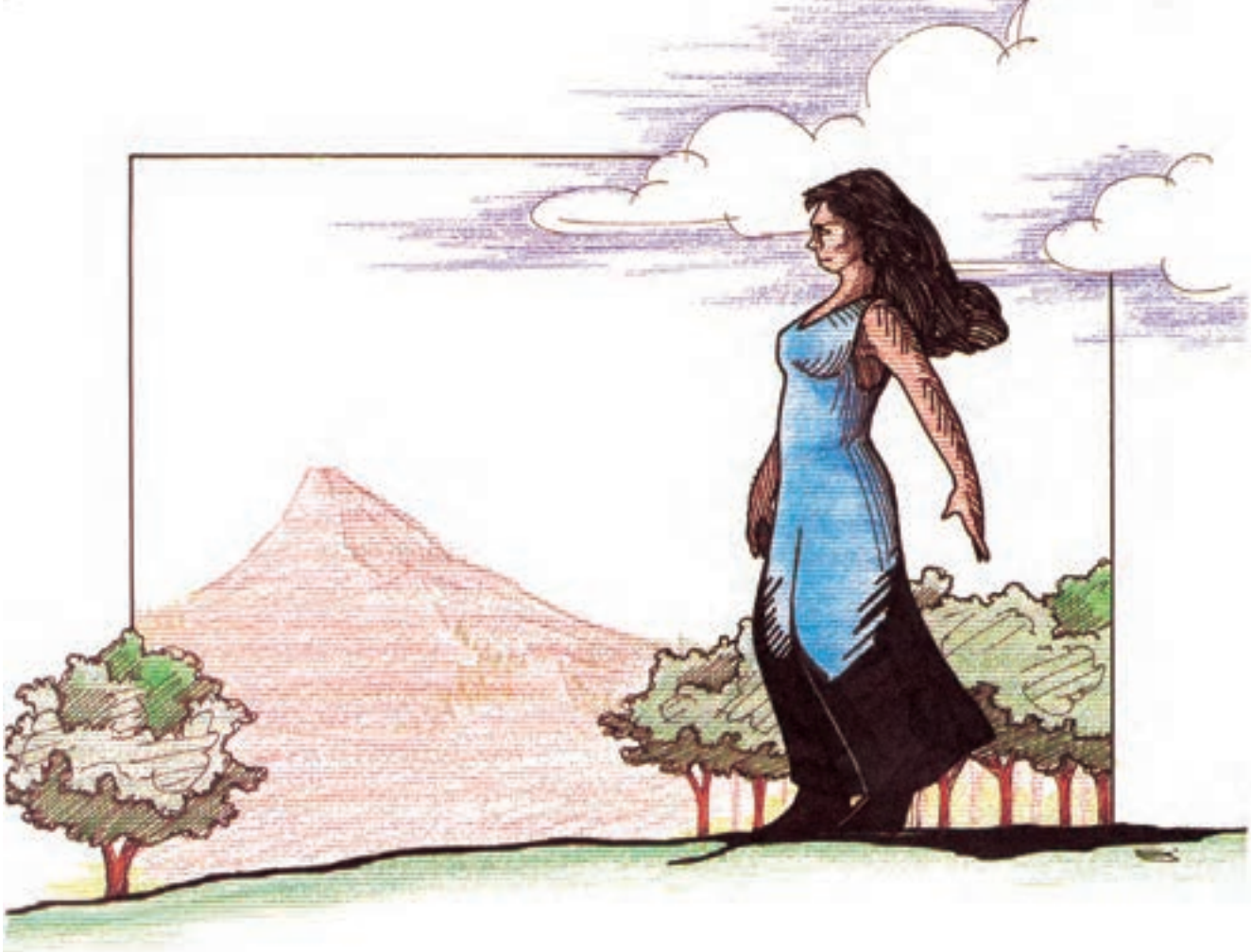
Asik tonali, se pilichpokatsij kiijtlanito se telpokatl ni pilichpokatsij axkitlajtolselijki pampa ya axkinekiyaya monamiktis. Ualchikuexki seyok telpokatl kisato, no kiijtlanito pilichpokatsij, sempa axkitlajtolselijki telpokatl. Panokej sekinok telpokamej, nochi inijuantij axkintlajtolselijki. Se tlapoyaui kikajki uan kiitak se mikoj, kitemouijki kuaixko se siuapiyo, pilichpokatsij nimaj kiski kaltenoj uan kitotokatiyajki nopa mikoj, kinejki kikixtilis siuapiyo, uan kemaj kuatitlankalajki mikoj, nopanoj ika ikuitlapil kiuejkonki, kiuiak uan kiaxitito tepetsintlaj tlakoyoktipaj.

Pilichpokatsij ayok uelki mokuropa ichaj, nopanoj panokej youali, tonilij ni mikoj yajki kikojkouato tlen mokua.

Miyak tlamantli tlaaujualikak: kuaxilotl, etl, xokotl, kokax, ouatl, tsapotl, chacha, piste, nakatl uan tamaxokotl. Ni ichpokatl achi momajmatiyaya uan kej nopa panok se xiuitl uan kipixki eyij ikoneuaj pilmikojtsitsij.

Asik tonali, se totlayi, yajki kuaikuauito, uejka kikajki se akajya tsajtsi chikauak, yajki uejkatsij kiitato se ichpokatl ichaneua nopanoj itstok, ankij kineki kisas tlalpani uan ualas ichaj.

Kuajkuajketl, nimaj kiixmatki uan kiiluijki: ximochiya kentsij ichpokatl nitlanauatiti ma ualakaj mitskixtikij. Ni kuajkuajketl axkualikak ikuaj, motlalojtiualajki uan nimaj asiko ichinanko. Kiiluiko tlanauatijketl uan monechikojkej tekiuajmej. Nimaj momatki, pilichpokatsij tlen polijtoya itstok tepetsintlaj. Nochi tlakamej motlalankej uan yajkej kikixtitoj pilichpokatsij kampa se ueyi tlalkoyoktli kikalakijtoya nopa mikoj. Mikoj axakiyaya, yajtoya motlakouito. Asiko mikoj kimpantiko san ikoneuaj uitontinemij pampa innana kikixtitoj ichaneuaj. Yeka se telpokatl moneki tikiknelisej axtijkajkayauasej pampa nochi timotechmonekij.

Tiiluichiuaj

Namaj tiiluichiuasej, ejeliuis euaniij asikojya, siuamej, tlakamej, uan konemej yajyankuik inyoyoj mokentijtokej, Nochi asij ichaj notlayi, pampa nopanoj kiixpiaj kuamapeli. Se xiuijtlaya kitekitlalijkej notlayi, para tekipanos, yeka namaj eyi itekij mayo meetstli iluichiuu uan ya tetlamakas. ichaj miyak flanotsalmej tekitij: siuamej tlaxkalchiuaj, tlakualchiuaj uan tamalchiuaj; tlakamej kichiuaj xochikoskatl, maxochitl uan kuayauaxochitl. Kinimiktjkej omej uejueyij pitsomej uan totolimej, ijknoj kinaxilis tlen kikuasej. Kaltenoj kitlalijtokej se akauijtololi, xochipooltik kichijtokej kampa kipanoltisej kuamapeli. Tlapitsanij san kipajpatlatokej uikatl. Konemej san ajkomantokej pampa nojkia iluitlamatij.

Se tlamachtijketl

Se tlamachtijketl nelia kipaktia tekitis, axkemaj kixikouilia itekij, Kiamati mokamanaluis iniuaya konemej, ijnaltsij tlatsiliniya tlamachtijketl uan konemej momachtianij nimaj mosentiliaj, pampa kimajtokejya tlen kichiuasej se ijnalokpaj, Kemantika onmauiltiaj ika pelota uan motlanij ika sekinok konemej, kemantika san ontlachpanaj, san onuikaj uan sekinok tekitl konchiuaj.

Teipaj kintitlani konemej ma tlakuatij ininchaj uan sampa ma ualakaj momachtikij, pampa kineki uelisej tlapoualistli, tlajkuilolistli uan kuali kamatilistli tlen ika ineltlajtoli, uan nojkia kaxtiltekatlajtoli, Tlamachtijketl kuajkualtsij kiukilia ni ome tlanamijkayotl pampa ijkinoy momachtianij axmotlatsintlankauasej.

Ika teotlak tlamachtijketl, kimpaxaloua konemej intatauj nepa inkalijtik, uan kinyolmelaua kenijkatsaj youij inkoneuaj ipaj tlamachtiloyaj. Nojkia kintlajtlaniliaj tlaj inkoneuaj kinineextiliaj tekiti tlen kionchiuaj ne tlamachtiloyaj, uan nojkia kiniluia kentsij ma kimpaleuikaj kampa axuelij kichiuaj tekiti, pampa kanajya intekij no achi kentsij ouij, yeka moneki kentsij tikimpaleuijsej. Tlamachtijketl kejni tekiti, uan yolpaktok itstok ipan chinanko nochi moneltokaj, moneltokiliaj tlen mokamanaluiyaj ipan se nechikolistli kemaj kichiuaj.

¿ Kemaj ?

¿ Kemaj sempayanok tijtekiusej akatlapitstli tlen kichiua yejyektsij tlapitstli?

Kej se chiltototl uika ipan ajuiyaxiuitl toyolo kipaktia nopa tlapitstli tlen kichiuj ika akatlapitstli.

¿ Kemaj sempayanok tikinkakisej telpokamej kichiuj tlapitstli ika se akatlapitstli?

Xikijitakaj ichpokamej, kuali xijtlalikaj inmoyolo xijkakikaj tlapitstli ika akatlapitstli ximoyolpitsauakaj uan ika ximotonalpitsauakaj.

¿ Kemaj tikintiachilisej tokoneuaj kiilpitsaj se akatlapitstli?

Nanamej uan tatamej, xijselikaj se tlapitstli ika se akatlapitstli, xijpitsakaj, xijpitsakaj, xijpitsakaj akatlapitstli.

¿ Kemaj tikinitasej toichpokauaj monechikojtokej teopankaltenoj tlapitsaj?

¿ Kemaj tijkakisej se ueuejtlakatl techmachtia kenijkatsaj tijpitsasej akatlapitstli? uelis kena asis tonali, asis tonali, sempayanok yejyektsij tijtekiusej akatlapitstli.

Kuatitlamitl

Kuatitlaj tlasestok, tlaajuiyaxtok uan tlayejyksij, nopanoj mochantijtokej tlatlanchiuani: okuilimej, tlakuanimej, tekuanimej; papalomej, sayolimej, totomej, uan sekinok yolkamej.

Kuatitlamitl kej se chinanko, tlaajtlamantik yolkamej itstokej. Nopanoj tlakatij, tlakuaj, momokuitlauiyaj uan mauiltiaj. Amo akaj kintlamaka, kinmokuitlauia, kintlatookilia uan nochi kipiaj tlen kikuasej.

Kuatitlamitl miyak ipatij, kuatitlamitl miyak yolkamej kinmanauia. Tojuantij techmaka tlen kuali ejekatl, yeka moneki tijtookasej kuatinij tokalixpaj.

Kuatinij ma ipaj moseuikaj papalomej, ma ipaj motepasoltikaj totomej, ma kauani ixochiyo, se ijnalok ma tijteekilikaj atl. Totatauaj kintlasojtlaj kuatinij pampa ika timopanoltiaj.

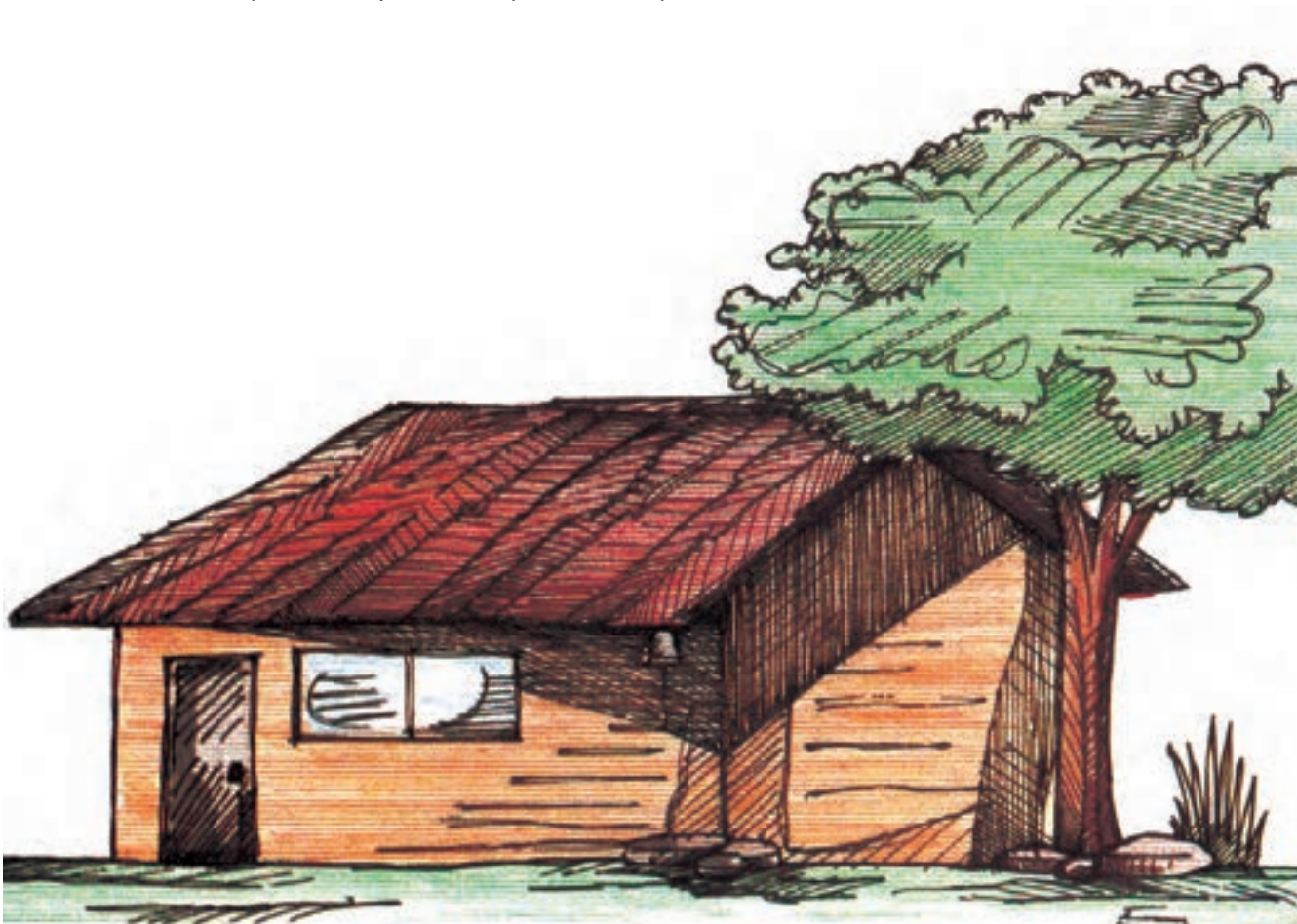
Uexotiaj tikomontekititoj

Na Chikimekatitlaj nieua, nojuaj tlachixtok nokoli, ya tlauel kipaktia nechkamauis, miak tlamantli nechtlatempouilia. Yeuyaya nikitato amapoua, kiajkoktok se amatl kampa tlajkuilojtok tlen mochijtiualajtok tekiti, nijpantito ixuetskatok tlaijilnamiktikaj, kemaj nechitak, nechnotski ma nimoseui iechka uan ma nijkaki se tlamantsij, kiijtojki.

Ipan naui tsonitli, kaxtoli uan se pouali uan kaxtoli uan ome (1937) xiuitl, tochinanko Chikimekatitlaj techasiko se amatl, kiuaititlanki tlanauatijketl, technotskej ma tiyakaj tikomontekititij. Axkanaj san tojuantij tiyajkej, nojkia sejkanok euanij no kisatoj.

Tixitinijkej se escuela ika sakatl kitsompantijtoyaj.

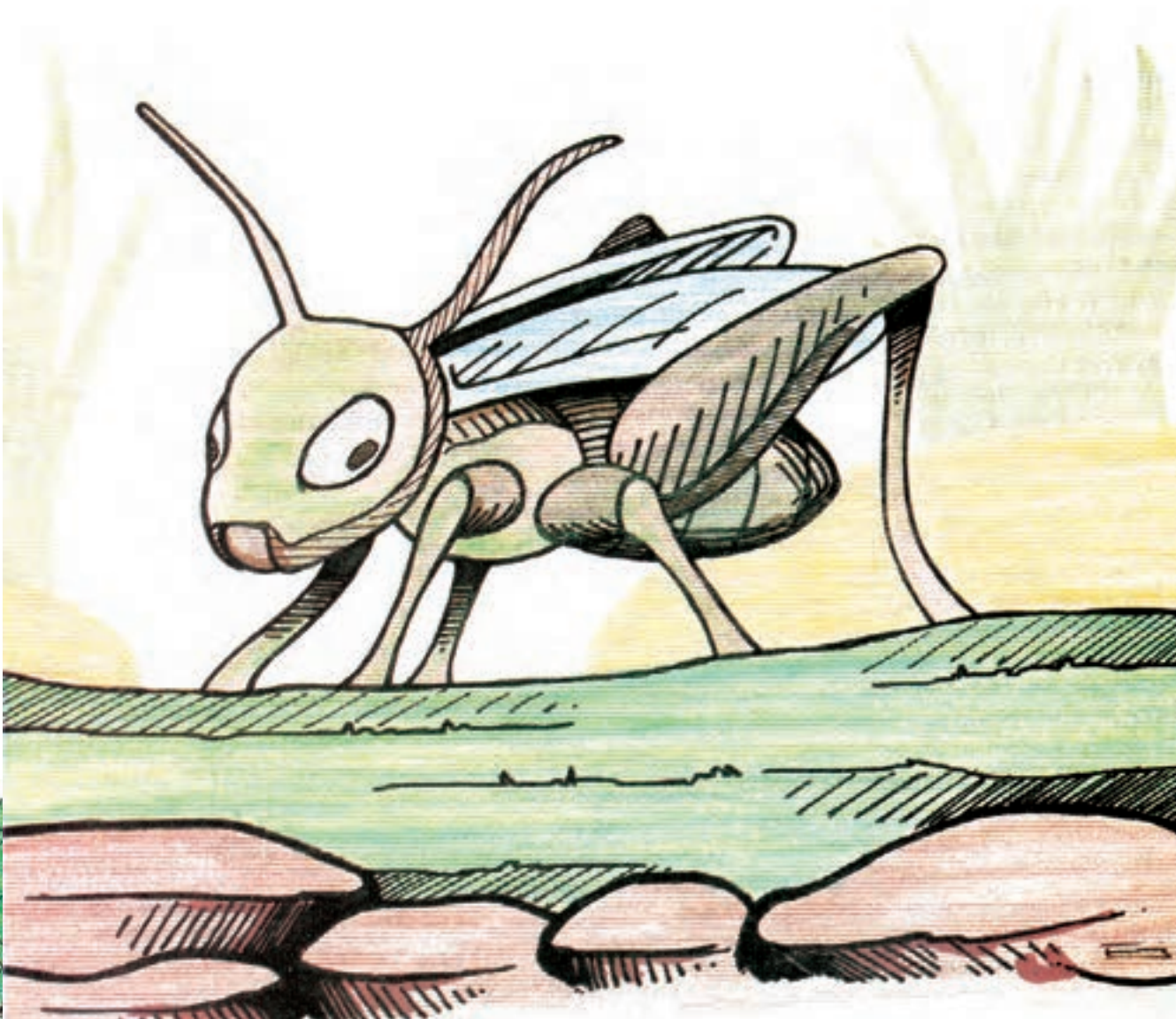
Tlen namaj escuela eltok tlajko kaltitlaj Uexotlaj yanopa tijpatlatoj. Sekij kikixtitoj kaltepamitl, kuijlotl, apejchotl, tlaxitlanili, kuamekatl uan sakatl. ika ome tonal ueyi tekiti mochijki san tipaktokej titekitikej.

Nochi tojuantij titlapaleuitoj, kej nopa mochijki Escuela "Benito Juárez". Kuali nikilnamiktok kemaj sekij tlejkokej kaltsompaj, sekij tlalchi mokaajkej tekitij uan ika tomiyaka tlalochpaj motlamiltij ni tekitl.

Uajkajkia ne Uexotlaj tiontekityayaj, nepa no tijchiuayayaj komontekitl. Teipaj kipachanijkej nopa sakakali uan kichijkej tepankali uan achi ueyi, namaj kemaj tipanos nopanoj kualtsij titlachias. Ueyi tlamachtloyan uan miyakij konemej mo-machtiaj, Nepa Uexotlaj no tijsakatoj tetl kemaj kichijkejtekitikapaj, nojkia tijkuitoj Sajuantitlaj teposakatl kampa yas atl. Sekij san inkuitlapaj kimamatoj uan sekij kauajtipaj kiuatanijkej nopa teposakatl para atl. Kej ni timopaleuijkej ne Uexotlaj, namaj ueyi altepetl mochijtok, yeka kemaj tiyas tipaxaloti, xitlamajmalui, amo san kejueli xitlachiua, xitlatlepanita pampa tlen tlaojonkaj tojuantij toitonal.

Tsitsikametl

Ni tsitsikametl, kemantikatijkakis tsajtsi mochaj; kaltenuatipaj, tlapaj, tlakaltech, kalmapaj, tlaketsal-tsajlaj kampa ueli moseuiya uan peua tsajtsi. Tlaj tijteemos kampa tijkaki tsajtsi, kemaj tiasiti uan tikixteemos, ya, ayokkanaj nopanoj itstok ya sejkanok tijkakis tsajtsi. Kijjtouaj ni tsitsikametl moneki tikixteemos kuali, tijpantis uan tijmiktis, pampa ni tsitsikametl mitsteetsauis, kijjtosneki uelis tlejtleya impantis mochaneuaj, se moteixmatka o se mochaneuaj.

Totlayi Martín

Totlayi Martín Tamazunchale eua, ualnemi Uexotiaj kualnamaka miyak flatsotsonaloni, sekij uejueyi, sekij siltik, nochi ya kinchijchijtok. Touampoyouaj Uexotlaj euani kitenaulouaj uan kiilulaj flasolmama pampa kualika flatsotsonaloni saniyki kej se okuilij tlen kitookajtia flasolmama.

Kampa tlanamaka panoj miyak maseualmej, kitlajtlachiliaj flatsotsonaloni, sekij kitsotsonaj uan kualtsij kakisti.

Ni totlayi Martín axkanaj san flatsotsonaloni kinamaka, nojkiua kuali texixitojketl, kinkualtlalia tlen molekueniaj o moomiyopostekij. Nijkaki kiijtoua; Kemaj selik meetstli tlaj se kinxixitos konemej, achi nimaj mochikauaj. Ya kemaj texixitoua, kitekiuia yoyomitl, ome pilpatlachkuatsisij, tlamolontli atl ika mouijtli uan istatl.

Sinnamakaketi

Lencho, uajka kinamakato ome koxtali sintli, se tonal uan se youali nejnenki, osito kampa sinnamakaj, kiitak miyak sinkouanij itstokej, Kitemouijki sintli uan kitenki tlalchi, nimaj moechkauijkej sinkouanij.

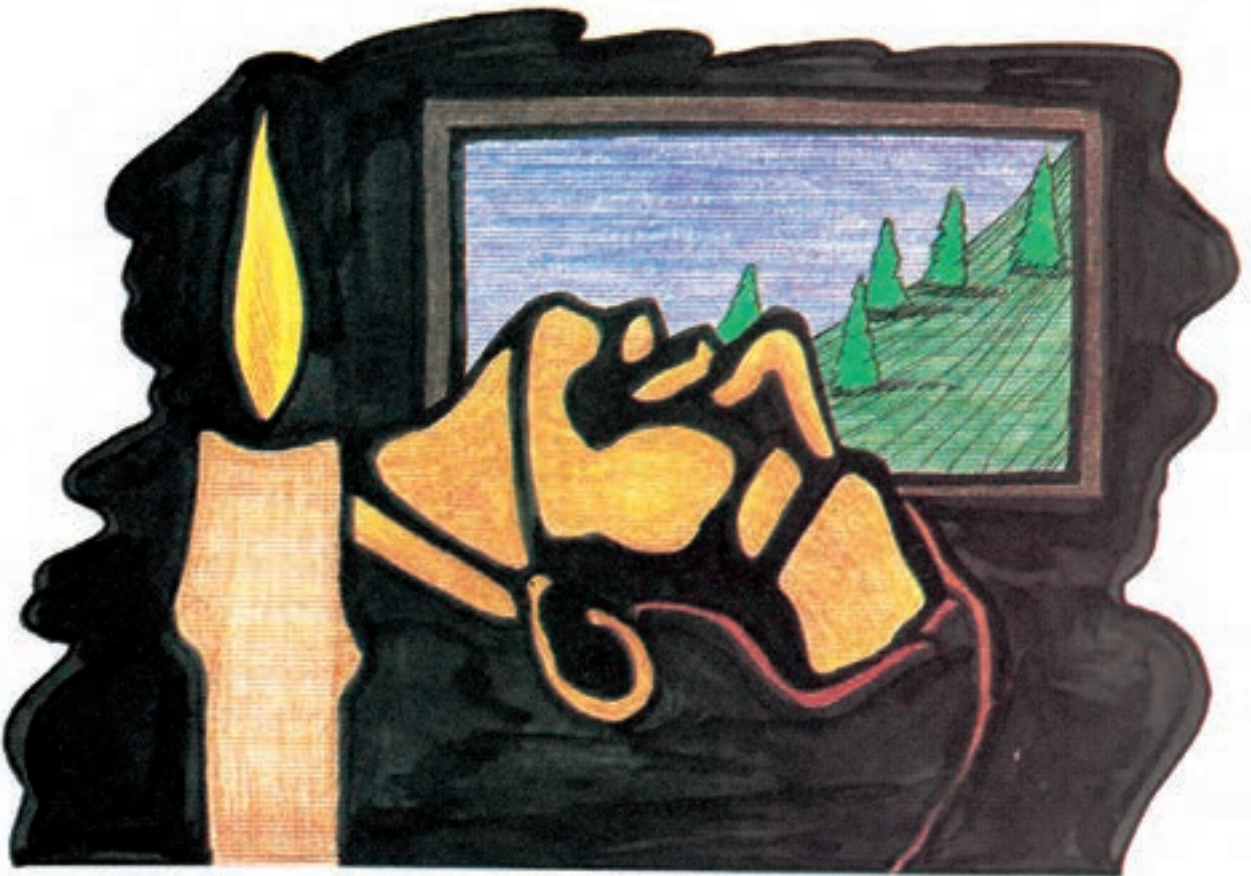
Sekij se almoj, tlajko almoj motlajtlanijkej ma kinnamakilti, nimaj tlatlamachijki uan temaktlijtiyajki, tlaolochpaj tlanki isij Ni sinnamakaketi san ontlakuajtejki uan nimaj tlakuapilij. ipan tlajko iojul nejnentoya tlaxikojki uan kiijttojki:

Nimokauas kampa ne kali, maskij axakaj itstok, na nimokauas nopanoj, kiijtouaj temajmatiaj, uelis kena nikochis, Nopa kali ijkatok ueyojtenoj, san se kentsij nejnenki nimaj asito.

¡San tlatsitsikatok! kiilpijki ikauayoj, kitemouij pejpechtli uan panok kalijtik, kitiatij tlaulli, motlasojsouij moteejki uan kochki.

Tlajko youal kikaktejki, tepeuiko miyak omiti, Lencho nimaj isak, motsontlalanki uan kiijtojki ¿ Ajkia ta ? Omitl tlanankilijki: tlaj axtimajmaui xiualaj timokamausej, tlaj timajmaui amo xiualaj, xikochi. Lencho axmomajmatij pampa kimajtoyaya para nopanoj temajmatiaj. Kemaj tlaneski, tlapejpechtij uan nimaj ualajki ichaj. Kemaj asiko, kintempouilijki ikoneuaj tlen ipantik ojtijpaj.

Notata

i Piltetlayokoltij notata axkuali tlachia ! Kampa tlaekauiaj axkineki nemis pampa nopanoj amo tlachia, kampa tona nojaj tlachia, kemantika nechiluia: san tlaayajtok nitlachia uan axniteeixmati, Notata kipia najpouali xiuitl, nojaj tetixtok, kemantika yauitl tomilaj nouaya, iyolik tiyauij, nijmatilana kanajya, kampa onkaj se tetl nijyolmelaua, tlaj flatemolis nojkia nikiluia, tlaj onkaj tekuemitl iyolik nijuika. Nochi tonali kej ni nijpixtok notata, axnikuesiui pampa notata, yeka moneki nijmokuiflauis, iuaya ninemis, axiselti nijkauas ma nemi, moneki nijpaleuis, kej nopa no itstos ika tojuantij, no tikonkakilisej ikamanal uan itlalnamikilis. Kemantika nechkamauia uan kiijtoua: Nochi tonali xitekiti, amo xitlatsiui, kej nopa nochi tonali tijpixtos tlen tijkuas. Tlaj tijneki timoueuejchius moneki titlatlepanitas uan kej nopa no mitstlepanitasej mochaneuaj: Kejni nechkamauia notata i Tlauel nikiknelia notata !

Pemochtamali

Yeuya ijnalok ualajki noteokonej Teresa, nechiluij, ma nijtekili se tlajejyekoli pemoch, pampa nokompaj kineki kikuas pemochtamali.

Nikiluij noteokonej; namantsij nimitsontekilis, ximochiya kentsij san ma nikinsintemi nopiyouaj uan nopitsouaj, tlauej tlauejchiuaj.

Teipaj nelia nijkonanki nipemochteki. Nijtejki miyak pampa tojuantij no tijkuasej uan tlauej tlaktok.

Noteokonej nijmakak se piltlapakontsij temi pemoch, para nokomalej ma kichiu miyak pemochtamali, pampa nokompaj nelnelia kiamati. Nokomalej kiteemilij ajolij uan nelia ajuiyak mokauato, pampa ika tlajkotona nipanotikisato inkaltenoj uan nikinitak ika pakilistli tlakuayayaj. Ta nojkia ximotooki pemoch no mokalixpaj uan kemaj tlakiti no tijtekis uan tikiluis monana ma no mitschiuili pemochtamali.

Pilpiyomej

Yejeptsitsij pilpiyotsitsij nemij itepotsko tenampiyo,
tlaauantinemij kinteemouaj pilokuiltitsij,
iYejeptsitsij pilpiyomej! Moskaltiaj majtlajtli uan nauij,
nochi mopatlajka injuiyo.

Nopipi kinxamanilia nextamali, na nechpaktia
nikint!amakas, kemaj kiitaj tixtli monechkauiaj, sekij
nikinotsa, nimotempapatlatsa.

Miyak konemaj kinualixtokaj nopilpiyouaj, se omej
kuajkuajtikej, sekij kostikej, yayauikej, tenext!kej,
kechpepestikej, kajkaltikej uan se kiski alachintik.

Notata kinchiuilijka inkolal uan inkuatlapech kampa
kochisej. Nopiyouaj axmokokouaj pampa kuali
tikinmokuittlauiaj.

Pilpiyotsitsij uejueyiyasej uan kiteemasej tejkestli, nojkia
tikinkuasej, i Pilpiyomej kuali techmapaleusej !

Tijchiuaj tepejpechtli.

Namaj tikomontekitij, tijchiuaj tepejpechtli ipan kalueyojtli pampa tijnekij tijyektlalisej tochinanko.

Techpaktia timosempaleusej ipaj se tekitl, ijkinoy san se tlalochpaj tijsenkauaj. Konemej nojkia techmapaleuiyaj, inijuantij kisakaj tlen achi siltik tetl.

Nanamej techontlamakaj kampa titekitij. Tokoneuaj kuajkualtsij kiitaj tepejpechtli, san ipaj motlalojtinemij. Tojuantij titekitij ika toyolo uan amo tisiyauij.

Komontekitl tijpeualtiaj achi ijnaltsij uan timosiyajkauaj achi teotlak, pampa axtijnekij san tijsosolosej tonali. Titekitij iniuaya ueuejtlakamej, inijuantij techneextiliaj kenijkatsaj tijnejnemilisej komontekitl, techkauilijteuasej se kuali nemilistli.

Tojuantij tikintlepanitaj pampa kiajoktokej ipaj intlalnami kilis miyak tlamatilistli, ika achi teotlak totlanauatijkaj technechikoua, techkamauia, techtlalnami ktia kenijkatsaj tikajkopankixtisej tochinanko.

Kiijfoua ma axtimokokolikaj, ma timoitakaj kej tiiknimej, kemaj techmelaua se tekipacholi ma timopaleuikaj uan ijkinoy kuali tiitstosej ika nochi touampoyouaj.

Mochantiaj

Juantsij kikalchiullia imachiknij, ya kuali momachtijtok kalchiua, luampoyouaj san kiniluijtij kenijkatsaj kikitontiyasej kuatinij uan imejmelak ma kitlalijtiakaj. Kitlamachiua kuatinij ika mapeli, mistitl uan majpili. Kiniluiya ma tlakoyonikaj makuili mistitl tlen iuejkatlanka ostotl.

Sekij kitensepanouaj tlaketsaltinij. Nochi kuajkuali kuatinij kinechikojtokej: nexkuauitl, tenkikis, piochij uan uitsojtlatl. Omej tlakamej kixiximaj kuatetomitl, tlaxitlanili, apejchotl uan flatenomiyotl, kiniluijtij xitlauak ma kiketsakaj tlaketsali, ya kimelaktlalijtiaj ika se piltetsij kikuapiloua ika se pitsaktlamalintli. kuali kiilpia kuatetomitl ika kalmekatl. Se tonal tekitikey, tlankej kitsonketsaj.

Ni tekittl achi ouij, pampa moneki kuali mokauas ni kali. Kemaj kisenkauasej elis se kuajkualtsij sakakali. Kaltekojmej yolpakij pampa kipiasej yankuik ininchaj.

Se astatl uan se achajchalij

ika ijnalok, kemaj tonatij ixnesi uan tetlatia, mopantijkej ipan se uajkatlaj axoxouili atemiti, se astatl iuaya se achajchalij. Astatl motlakentijtok chipauak kej san monamiktia, nentinemi atentli mokuejsojtinemi, kinechkauito achajchalij uan kitlajtlaniijiki, ¿ Nouampoj astatl tlakee tijpolojtok ? Tlanankili astatl. ¡ Axtlenoj ! San nijtemojtinemi tlen nijkuas, axniueli nitlajtlama uan tlauei nimayana.

Kijtojki achajchali: axkenijki ximoilui, amantsij na nitlajtlamas uan titlakuasej san sejko. Ni achajchalij yajki atlajko, pejki mijtotia aixko uan kiualmajajki ikuitl atitij, mouijtsonketski uan nimantsij kiitskito se michij ika itenchopich. Kej ni tlakuajkej san sejko, astatl kitlaskamatilijki achajchalij.

Autor: Ubaldo V. C.

Xochimaría

Ueuejtlakamej kitempouaj tien kinmelajki uan kiitakej panotok, kipixkia miyak xiuitl, kiijtouaj ni tlamantli pejki inixpanti ipaj kaxtoli uan se itekij septiembre meetstli tlen nauí tsonitli, kaxtoli uan ome pouali uan ome xiuitl (1942), Chinankotiniñ tlen Atlapechko tlatskitokej kinmelajki se ueyi amajmajtli, achiyok moamajmatijkej tlen atentenoj mochantlalijtoyaj, kiijtouaj pejki tlakiyauí mojmistolaj, tonayaj uan tlayoua, ¡Echka se meetstli tlakiyajki!
¡Uetsiyaya atl kejuak san pachaniyaya mixtli!
Maseualmej motekikotonkej, pampa tlami tlaamexki inmilaj, santekitl itstoyaj ininchaj iniuaya inkojkoneuaj.
Maseualmej momajmatiyayaj, pampa kimatiyayaj sejkanok chinankotiniñ moixnextiyaya elotl ipan kuauitl, uan axkimatiyayaj ajkiya kikauayaya, Kiijtouaj pejki moneextia pilelotsij ne Ueyapan chinanko, miyak maseualmej

yauiyayaj kiontlachiliyayaj, nojkia moixnextijtjiajki ipan sekinok chinankotini. Atl kej ipa uetsiyaya, mochiiki se ueyi amajmajtli.

Tlakamej tlen kisayayaj kikakiyayaj uikatok se pilelotsij kuaixko, sekij kiijtouaj kipantiyayaj pilelotsij mijtotiya kuatsintlaj ipiltsonkal san ajkomoyajtok.

Pilelotsij kitlananayayaj ika miyak tlatlepanitalistli, ika uikatl uan mijtotiyani kuaxompiajmej, kiukayayaj konixpiaj ichaj tianauatijketl.

Pilelotsij kiteemolijkej iteonaj uan iteotaj, eliyayaj omej konemej, se siupil uan se okichpil.

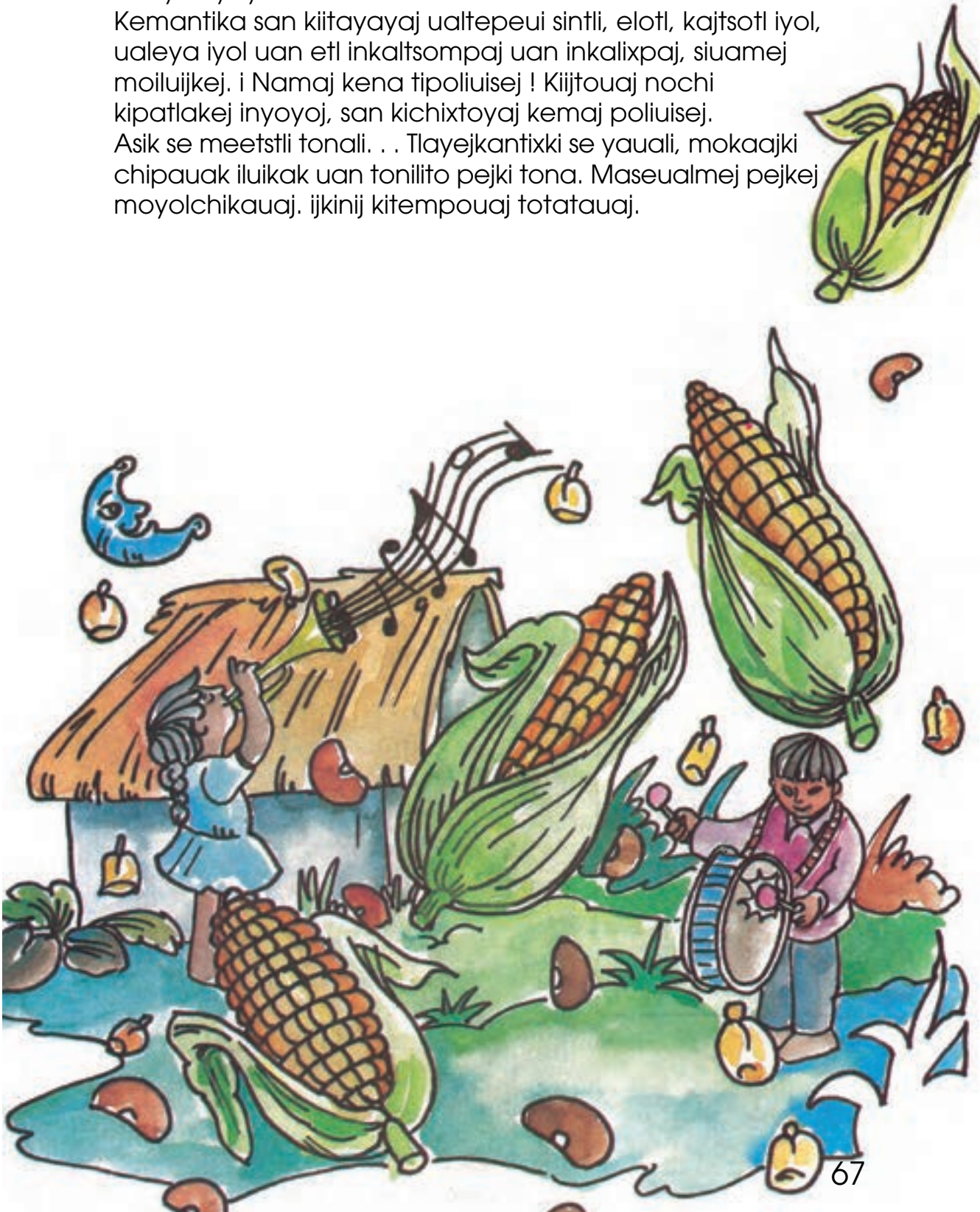
Atl momiyakilij, kampa onkayaya ueyatl mixkuepki, panok tlajko kaltitlaj.

Maseualmej kej ipa moeuiyayaj sintli tentok kuatsintlaj, sekij kiasiyayaj kajtsotl iyol, ualeya iyol uan chichimeketl.

Ni flamantinij kionnechikouayayaj uan kiixpiyayayaj ika miltotiyaniy uan flapitsaniy, ijkinij uikayayaj titlakatis tiokixpil, tielis tiokixpil . . . Tonali uan yauali panoyaya, kej ipa flakiyauiyaya.

Kemantika san kiitayayaj ualtepeui sintli, elotl, kajtsotl iyol, ualeya iyol uan etl inkaltsompaj uan inkalixpaj, siamej moiluijkej, i Namaj kena tipoliusej ! Kijjtouaj nochi kipatlakej inyoyoj, san kichixtoyaj kemaj poliusej. Asik se meetstli tonali. . . Tlayejkantixki se yauali, mokaajki chipauak iluikak uan tonillito pejki tona. Maseualmej pejkej moyolchikauaj. ijkinij kitempouaj totatauj.

Maseualflalnamikilistli

Amo ximomapitsa, pampa tikexiliuis.

Amo timojkuitlas milaj, pampa yolis kuitlakochi.

Tlen se tlamantli titeuentijtok amo sempayano tijkuillis,
pampa mitsixtiatsinis chapolij.

Amo kuali titepinajtis, pampa nojkia mopantis.

Amo kuali titlachichinas, pampa tikuaichiuis uan
titentsoyolis.

Amo xikauilti tilitl, pampa timotlaaxixilis.

Amo xitlakua ipaj chachapali, pampa kemaj
timosiuajtis tlakiyauis,

Amo ximoseui kaltenkuatipaj, pampa titlatsiuis.

Amo xijmoyaua ameli, pampa mitstlajchiuis.

Amo xitlankuanejnemi, pampa mikis se moteixmatkaj.

Amo ximomaxinepalo, pampa mikis monana.

Amo xijchiua axkanelkali, pampa axkanelouas tlen
timotookis.

Amo xijmotia atemitl, pampa tikokotis.

Amo xitiatepacho kampa kitlachikueniaj pilkonetsij,
pampa tsajtsikamikis.

Neksayolimej

Noauí Juliana tlaueł kípaktia kinmokuítlauiš neksayolimej, ikalikaj uiyontok se kuakajoj kampa motentokej neksayolimej.

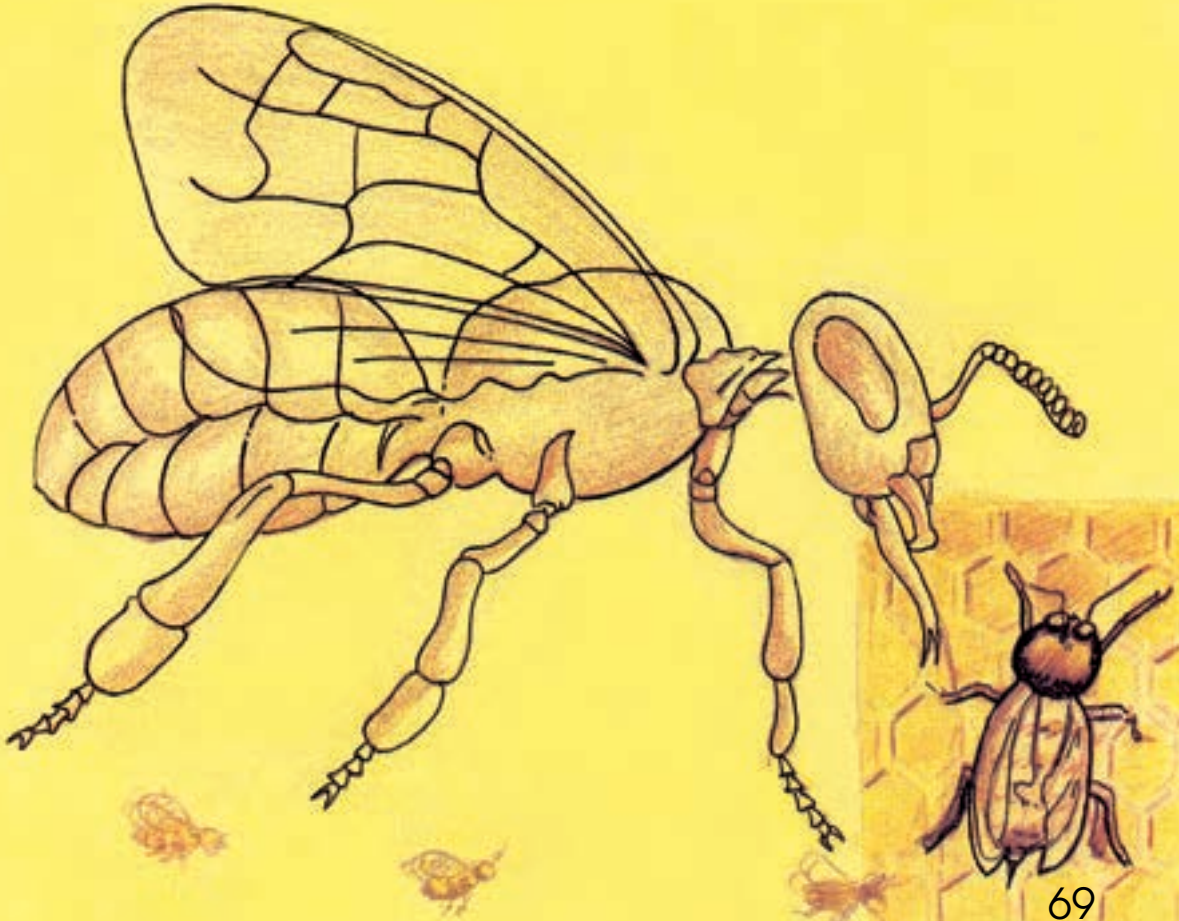
Noauí kemaj nekkixtia motsakua ika se ayatl uan kinpopochuia, kej ni maskij moseuiaj iixko neksayolimej axkitsopiniaj.

San yolpaktok kiteki uan kikuaxikaltema sayolkuitlatl.

Noauí Juliana kikixtijki ome komitl nektli, ni nektli kichiuaj neksayolimej, kikuij xochitl ipilayo kampa xochiyojtok nelaxkuauitl, yeka kemantika tikintlachilis miyak sayolimej kipopolotsaj lalaxxochitl.

Sayolnektli tlaueł kuali tikisej, kemaj titlatlasij.

Ni neksayolimej uejka tlaijnekuuj, kitokiliaj pilxochitsitsij tlen onkaj kuatitlaj. Moneki tikiniknelisej tikinmokuítlauiš uan ma kuali tiitstokaj ma axtimokualanikaj tiaj timoajuasej uaajka ni neksayolimej kisteuasej, sejkanok moseuitij. Kej ni nechkamauijtök noauí Juliana.

Nijkuas se nochtli

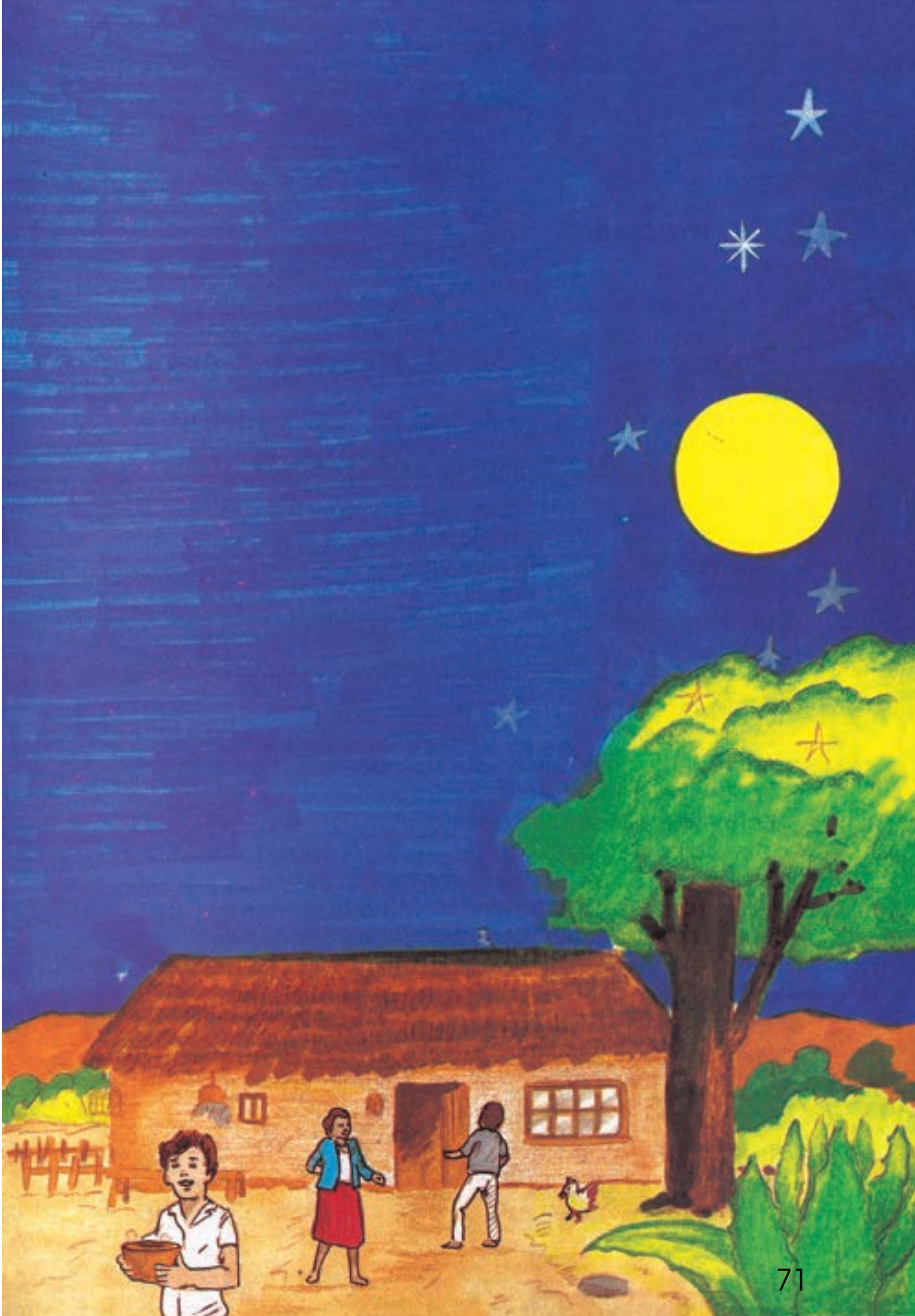
Xalixko tlali tlamayaj,
Mexko ipaj ueyi ateskatl.
Nijkuasneki se tenochtli
maskij nechmajpilchajchajkos.

Kuajtli yejyektsij tototl
ipaj tomij tlatskitok
nejpalixko tlejkitok
kauili tlajtlanki achtoui.

Kiijtouaj san nikualantok
nokakamatij siamej
pampa nijkuaski se tolax
kipiya tetik iyolo.

Nopa pilkuatsij uetskiya
kampa tototl kochiyaya,
namaj kochis ipaj tlali
kejuak san fleueli tototl.

Kualo meetstli

Yaloua tlaueI tlamixtentoya ika tlayoua, amo tikitakej meetstli yon sitlalimej, Namaj kena kuali tlayejkantitok, sitlalimej nempaj san petlantokej uan meetstona kejuak san tonayaj.

Timoseuijtokej kaltenoj, kuajkualtsij tijtlachilijtokej meetstli itlamij, se tlalochtli tikitakej kejuak tenkotontij uan achiyok tsintlayouatij. Nonana kiijtojki;_Konemej, amo ximomajmatikaj, kualo meetstli, amo uejkauas tsintlayouas, tlamis kiixtsakuas tlatlayouilotl. Xikiluiti moues ma kinateki isayolnekuaj, pampa kualo meetstli.

_¿Uan kenke moneki kinajauis?

_Tlaj axkinajauis uaajka okuilouasej uan tlamisej ineksayoluaj.

_¿Uan kenke neltsajtsij chapolimej uan tsitsikamej?

_Tsajtsij pampa mokuesouaj meetstli kualo.

Nimotlalojki nijyolmelauato noues ma kinateki isayolnekuaj. Kemaj nikiluijki, amo kinejki kisas pampa tlanemiltia, nimaj motlalilijki se uitsmalotl iijtipaj ipaj iyoyoj.

_¿Kenke tijtlalij uitsmalotl moijtitipaj?

Tlaj axnijtlalilis uitsmalotl o akoxaj noijtipaj uaajka kitenkuas meetstli nokonej, tlakatis tenkototik.

Nojkia nechiluijki ma tiisatokaj, ma amo tikochikaj pampa tlaj tinelkochisej uaajka timokuepasej tlakuepalimej.

Nimotlalojtiyajki niasito nochaj, nijtlajtlanilijki noues. Nonana kiijtojki kena.

Pilkaltsij

Notata kichijki se topilchaj ika miyak tekipacholi ¿Kenke?
Pampa kampa kichijki eltoya kuatitlaj.

Notata achtoui tlamejki, kitlatij flasoli uan tlalixsepanoj
kampa kiketski topilchaj.

Tojuantij nojkia tijpaleuijkej notata, titlasolochpankej uan
teipaj tijtlatijkej nochi flasoli. Nojkia tijtepejkej tlali kampa
notata tlalixsepanoj.

Namaj topilchaj kuajkualtsij tijpixtokej pampa mojmostlaj
titlachpanaj kalijtik uan kaltenoj. Titlaajatekij kalijtik para
axkanaj yolisej tekpimimej kampa tikochij. Kijjtoua notata
para axkanaj tsintlayouatos ni kalijtik, achi kuali ma nojkia
tijnexusitekikaj topilchaj, ijkinoy kena kuali nesis.

Kalixpaj onkaj mankojkuauitl, lalaxkuauitl, chalaujkuauitl uan se ome xochitl tijtooktokej flauel tijmokuitlauiaj, tijteekiliaj atl para axuakis.

Notata kitlalij ome kuauisoli. Se para okichpiltinij uan se para siuapiltinij, ijkinoy axtimokualanisej uan axtimoteuisej. Nikaj tijsenkauaj totekij tlen totlamachtijkauaj techmakaj ma tijchiuakaj ipan tochaj, nikaj timosempaleuiaj pampa tokalixpaj kuajkualtsij ekauiaj uan flasesestok.

Nonana uajkatsij techtlachilijtok, yetok tlajtsoma kalmapaj. Yaloua techtlamakak ika itsmikilitl, kitlalilij tejkestli uan ayokatl nojkia kitemilijtoya sekinok kilitinij, nelia ajuiyak titlakuajkej.

Kiijtoua nonana ya ni ma tijkuakaj pampa totlakayo moskaltia uan yeka moneki kuali ma tijtlakualtikaj pampa ijkinoy toojomiyo tejtetik moskaltijtias. Nojkia techmaka limonatl, ni atl kuali kimolonia nonana para ijkinoy axtechijtikokos kemaj tikonisej. Yeka moneki tlen tijkuaj ma kuali tikikxitikaj.

Palsokiko

Kitokajtiaj Palsokiko pampa kemaj nelmiyak tlaauetsi, mokaua miyak sokitl apaltik pampa nelatentli eltok ni chinanko. Tlen iyojyok mochantiko kipiya najpoudali uan majtlaktli xiuitl, se tlakatl itookaj Gregorio Hernández ika isiuaj uan ikoneuaj, ni maseualmej Santa Cruz euani, kimpaktij nikaj mochantisej pampa innechka pano se ueyi atlajtli. Iyolik moueyilijtiyajki ni Palsokiko, panok miyak xiuitl axkipiyayaj inintlanauatijkauaj, tlanauatiyaya tekichijketl tlen Santa Cruz. Kemaj monelmiyakilijkej uaajka moyokakajkej, namaj nelkuali itstokej, kipiayaj intlanauatijkauaj, inkaltlamachtilyan, teopamitl uan inintlauil.

Ni maseualmej miyak san miltekitij kitookaj sintli uan etl tlen ika mopanoltijtokej, se omej maseualmej kipiayaj lalaxmili, uan se chikueyij maseualmej kuaximaj, siamej kichiuaj tekittl tlen moneki kalijtik.

Nikaj motekiua maseualtlajtoli nauatl, telpokamej tlen kisaj kiyauak kemaj konkuepiliaj axkinekij kamanalosej ika inneltlajtoli, inijuantij kiijtouaj tlauej miyak ipatij kaxtiltekatlajtoli.

Ni maseualmej kemaj kintlapejpeniaj intekiuiakauaj monotsaj nochi nopa ueuejtlakamej pampa inijuantij kipiaj miyak tlnamikilistli, tlen mokauaj tekichiuanij nochi tlen chikajtlakamej.

Tlen telpokamej axueli kinmakaj tekichiuali maskij kuali talnamikilistli kipiaj.

Telpokamej kiyejyekouaj miltotilistli tlen itookaj “ eyi tlapali ” uan seyok miltotiyaj ipan netlakatililis, kemaj tonantsij iiluij uan kemaj yankuik xiuitl, uan kemaj se iluitl moilnamiki ipan teopaj.

Ipan ni chinanko Palsokiko itstokej, se tsontli uan se pouali uan majtlaktli uan nauij (434) maseualmej.

Autor:

Aurelia Hernández Lara.

Tekakchijketl

Ipaj nochaj tiitstokej notata, nonana uan noikniuaj; Pedro, Petra, José uan Lencha. San sejko timopaleuiaj ika se tekitl. Notata kuali kichiua tekaktli uan nonana ya kichiua kuajkualtsitsij kueyitl uan kamixaj.

Tlen tikonemej tiokichpilmej tijpaleuiaj notata kichiua tekaktli. Achtoui tijteemouaj olij o llanta tlen ayok kitekiuiaj ipan carro, tikonkouaj ne Uexotlaj kampa nojkia kinamakaj ni oli tlatejtektli.

Ipaj kalijtik notata achtoui kikonana tlatejteki, miyak pares kikixtia, teipaj kemaj eltojka miyak tlatejtektli, seyok tonal kikonana kitejteki kuetlaxtli tlen ika kixinepalos.

Tojuantij tijpaleuiaj tikinsosouaj, tlen achi uejueyi kichiua notata uan tlen achi pilsiltsitsij tojuantij tikinchijchiuaj.

Ipan jueves, tikonnamakaj tiankis. Nojkia ualauij tochaj tlen ejeliuis euaniy, techualtlakouiliaj, tikinnamakiltiaj ika docena.

Uan noikniuaj Petra iuaya Lencha, inijuantij kipaleuiaj nonana, kichiuaj kueyitl uan kamixaj. Nonana tlajtsoma ipaj máquina.

Ipaj se chikueyi tonali miyak kiijsoma kueyitl uan kamixaj, uan noikniuaj, kionnamakaj tiankis. Kemantika nonana nojkia kinamaka ika docena uan ijkinoy noikniuaj axontentosej tiankis.

Nochi tikinpaleuiaj totatauaj pampa ijkinoy kemaj se tlamantli no tijnekij axsankualanij kemaj tikintlajtlaniliaj tomij ma techmakakaj.

Yeka tlaj timomachtiaj mojmistolaj ipan tlamachtilyaj, moneki axtijkixtilisej nojkia tlen tekittl kichiuaj totatauaj ipan kalijtik uan ne milaj.

Technokuitlauia tonana

Nonana ijnalok technotsa ma titlakuakij, axkipaktia techtlamakas tlajkotonaya, yeka kemaj kistiualaj tonatij uaajka techtlamaka. Tojuantij nimaj timomapajpakaj uan timoechkauiaj kampa onkaj totlakualis, kemantika tijkuaj chilflaxkali, etixnepaj, tomailakats, tekoko, tamali, etamali, tejkistlatsoyontli, etlakuali, etlatsoyontli, ajoltamali, piyotamali, kosolmekatl, nanakatlakuali uan sekinok; nochi techpaktia tijkuasej, tijmachiliaj ajuiyak tlakuali techmaka tonana; totonik tlaxkali techmaka. Kemantika tikij ayojatoli, eloatoli, kuaxiloatoli, eatoli, kamojatoli, uan xokokatoli.

Kemaj titlakuaj axakaj kamati, kuali tijkuajkuaj totlakualis, tlaj tikamatisej kemaj titlakuaj uelis timeltsimisej. Titlakuaj san sejko, san sampa tijyoualouaj tomesa. Kemaj titlamijya titlakuaj timoketsajya uan tikompajpakaj tlen ipan titlakuajkej; kaxitl, cuchara, taza; teipaj timotlanxiluij. Tijtlaskamatiliaj tonana pampa kuali techtlamaka uan teipaj tijkuij toamoch uan tlyouij timomachtitij ika pakilistli. Uan kemaj tikisaj kaltlamachtiloyan tlajkotona, nimaj tlualauj tochaj pampa tonana sampa techchia ika pakilistli. Tiualasij tlaxkalixko, titiakuaj, tiatlij uan sampa tijtlaskamatiliaj tonana pampa kuali techmokuitlauia, yeka tojuantij chenej tijtlepanitaj, tijneltokaj uan tikikneliaj. Tojuantij tijmapaleuiaj ipan itekij tonana, kemantika titomatekij, tichiltekij, tietlapanaj, tijtlipichiaj komali uan chachapali; tiasakaj uan titlachpanaj. Kej ni tipanoj tochaj, kualtsij titekij, timopaleuiaj uan kuali timomachtiaj.

Toro aultilistli

Pakilistli ualtiuajtok uejkapaya pampa toueyitatauaj kiyolitijtekej. Sekij pakilistli moixnextia ipan tlamachtilyan uan miyak pakilistli mochiua chinanko, kemaj kichiuaj San José iluij, kiixneextiaj miyak mauiltilistli tlen kikajtejtokej toueyitatauaj, sekij polijtiyoua pampa miktiyauij tlen kimatij uan axkinineextilijteuaj konetlakamej tlen kiajkokuiskiaj. Se chinanko tlen itookaj Ajkatepek itlatilanal Kuajtla, kichiuaj iluitl ipan 18, 19 uan 20, tlen marzo itekij sejsen xiuitl, kichiuaj ni tlaixpiali uan kiauiltiaj toroj. Ni mauiltilistli uan pakilistli kiixneextiaj ipan ni eyi tonal, pampa eyi tonal mochiua tlaixpiali, kitlapichiliaj ika akatlapitstli. Ni toroj, achtoui kichijchiuaj ika kuauitl, kuali kisojsoj uan kiixneextiaj kej se nelia toroj pampa kuali kinexuitekij ipani, uan kemaj kiauiltiaj se tlakatl kalaki itsalaj uan kikuaikpouijtinemi kemaj kiauiltiaj, uan sekij iuampoyouaj kitlapichiliaj ika kuajkualtsij uikalistli, ijkinoy kiixneskayotiyaj ni toroauiltistli.

Kokoti totolij

Totolij ixkokoti, metsskokoti
uan yolixkokoti, kiositok
kokokolistli.
Ipan ikechakokoj kistokej
kojkostikej kokomej.
Kokotoka uan
kokopika ijuiyo
kemaj ijtikokoloka.
Kokokolistli kiasitok
kokoxketsij totolij
kojkoyotik ikechakokoj
kichijtokej kokomej.
Mokaajkia ixkojkomoltik,
ixkojkoyotik,
ixkokopekaj ikokouaj.
¡Tetlayokoltij kokoxkatotolij!

Tlen uejkajkia totatauaj

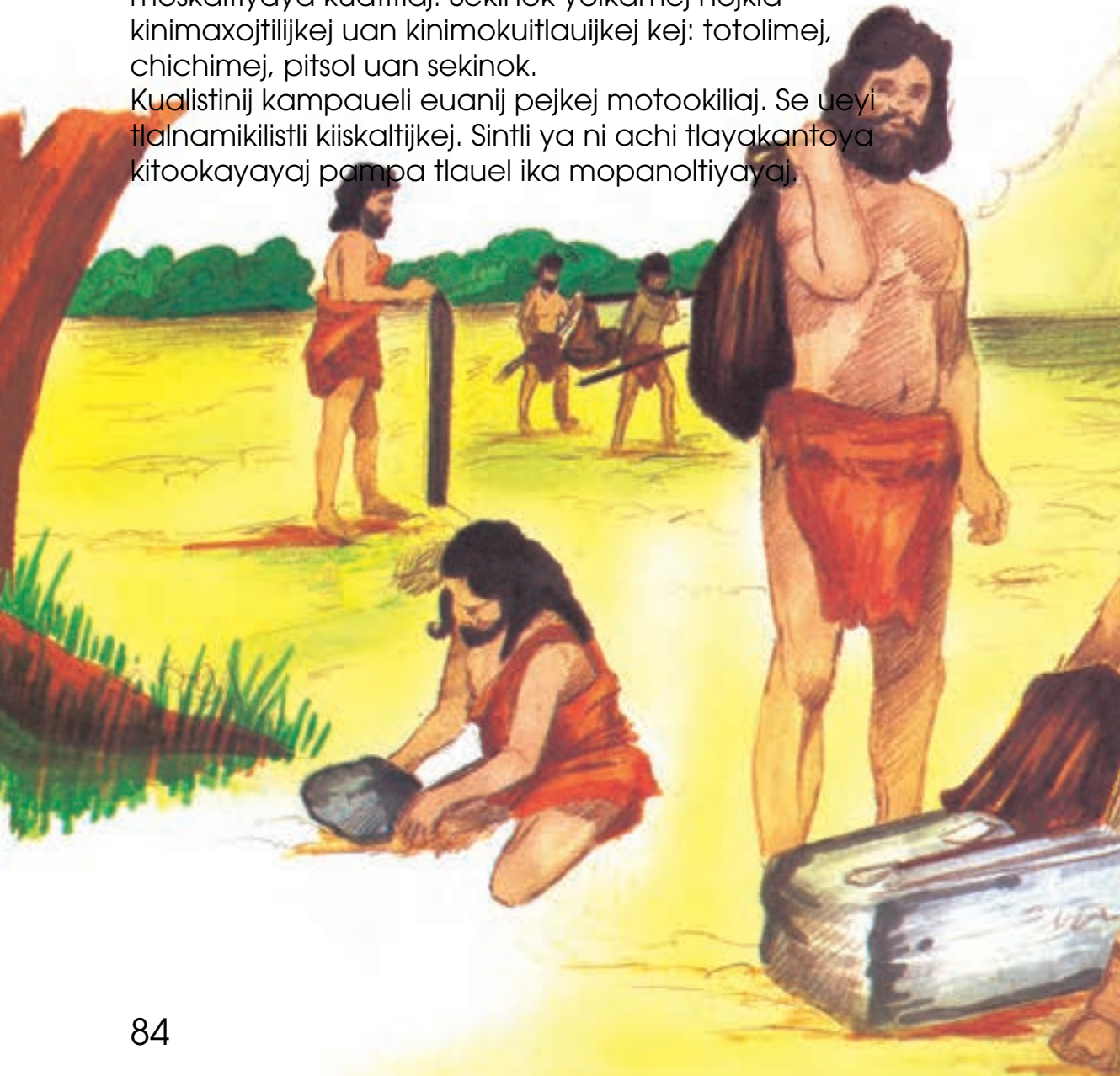
Tlen achtoui maseualmej tlen Mexko tlaltipak mochantlalijkej, ualajkej ika atsonko tlali, amo kipiyyaj ininchaj, san kampaueli nemiyayaj. Mopanoltiyayaj san ika tlakuanimej innakayo, kinechikouayayaj tlaktli iyolo uan neluayotiniy, yani ika motlakualtiyayaj. Ika inkuetlaxo tekuanimej mopikiyayaj.

Moiluijkej achi kuali monechikosej ika inteixmatkauaj para kuali momanausej kemaj kinteusej tekuanimej o sekinok tlakamej.

Pejkej mochantiaj, kaltiniy kinketskej ejechka, ijkinij pejki monechikouaj. Kichijkej tlake ika momanausej, kitekiuijkej tetiniy, kuatinij uan omitiniy tlen ika flatsontekisej, uan kuauitl tlayakatentili. Momachtijkej kichiuaj tlen tlatekiuiaj ipaj kaltlakualistli.

Nejnenkej miyak xiuitl, nejnentiyaajkej ika uitstlampaj, momoyaajkej ipaj totialtipak. Maseualmej kiixmajtoyajya tilitl, intlakualis kikuayayaj iksitok. axkiixmatiyayaj kenijkatsaj motlatojtookisej o milchiuasej, yon kenijkatsaj kinmokuitlauijkej tlapiyalmej, panok miyak xiuitl. Kemaj mochantlaliijkej ipan kuali tlali, kiitakej kuatini, tlaktli uan kenijkatsaj tlen tepeui yolkayotl ixua ipan tlali xolontok uan moskaltia seyok yankuik kuauitl. Ijkinij pejkej motlatojtookiliaj tlen tlakuasej. Kitoojkej sintli, ayojtli, kakauatl, etl, tomatl, auakatl, tlen moskaltiyaya kuatitlaj. Sekinok yolkamej nojkia kinimaxojtiliijkej uan kinimokuitlauiijkej kej: totolimej, chichimej, pitsol uan sekinok. Kualistinij kampaueli euanij pejkej motookiliaj. Se ueyi tlanamikilistli kiiskaltijkej. Sintli ya ni achi tlayakantoya kitookayayaj pampa flauel ika mopanolitayaj.

Moueyimatketl

Se tlakatl itstoya ipaj ichinanko nelia moueyimatiyaya uan mookichmatiyaya, pampa kipixtoya se ueyi tepankali uan kimpixtoya miyakij kauajmej uan uakaxmej, nojkia kimpixtoya pitsomej, piyomej, totolimej uan chichimej, ni tlakatl nelia mosisiniyaya pampa axkintlepanitayaya maseualtsitsij, kinkuatopeuayaya kampa kimpantiyaya, tlauel tlauiuiitak ika nochi maseualmej, pampa se tlamantli tlen tlaeliyaya inmilaj nochi ya kinkouiliyaya ika axpatioj o tlaj axtle san kinkuiliyaya.

Miyakij ijkinoy kinchijki kintlakuijkuilij uan kintlachtekilijki, axakaj kinejki iuaya moixnajnankilis pampa teipaj achiyok kintlakuijkuiliyaya, ijkinoy panok miyak xiuitl uan ni tlakatl mochijki se ueyi tominpiketl, uan axkemaj moyoltejteemoj tlen ipantis. Ni tlakatl kimelajki se ueyi kuesoli pampa se ikonej kikonanki mokokoua uan axuelki kichikaua, ni ipilkonej nelia kiikneliyaya pampa setsij kipixtoya.

Ikonej kiukak kampa se kuali tepajtijketl uan axkichikajki, teipaj nojkia kiukilij ika se tlachixketl kampa kiiluijki: ayok uelis nijpajtis mokonej pampa kokolistli flauel kalaktojka ipaj itlakayotipaj uan yeka ayok uelis tijpajtisej. Pajtli ayok uelis kiixtomas kokolistli. Ni tlakatl mokuapato nelia mokuesoua, pampa ikonej axuelki kipajtia. Teipaj ayok kimatki ajkiya kiiluis, kikonanki mochokilia kikuanaaujtok ipilkonej. Maseualtsitsij axakaj kinejki kipaleuis pampa moueyimatkatlakatl miyak kualankayotl kinimakatoya. Teipaj iuaya isiuaj yajkej teopaj kampa kitlajtlanijkej ika miyak inyolo ma kichikaualti inkonej. Pejkej kiyolmelauaj Toteko, tlen kinchiuilijtoyaj imaseualpoyouaj. Yeka nochi tlen tiitstokej ipaj ni tlaltipaktli, moneki timoyoltejteemosej kenijkatsaj kuali tiitstosej uan timouikasej iuaya nochi tochaneuaj.

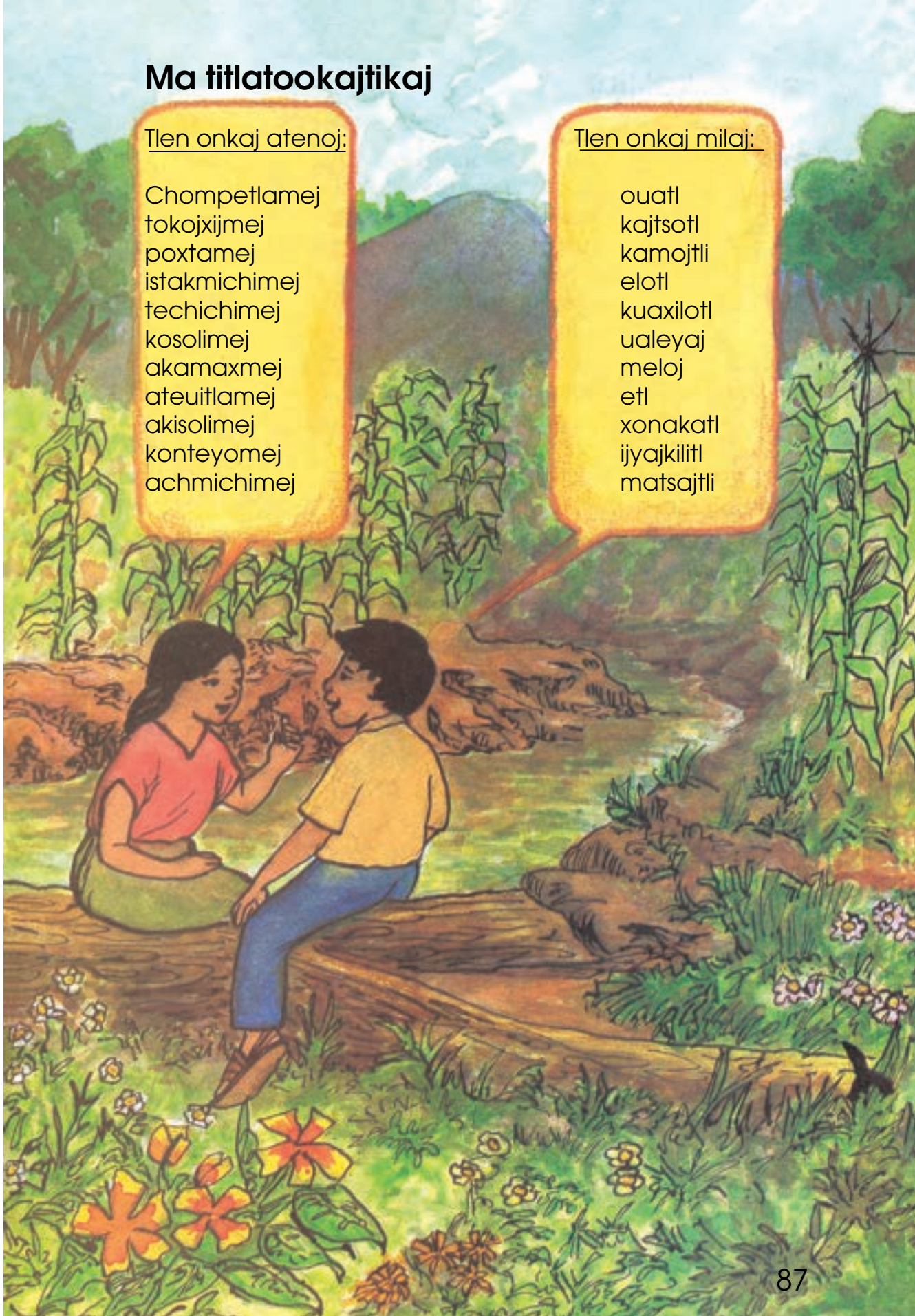
Ma titlatookajtikaj

Tlen onkaj atenoj:

Chompetlamej
tokojxijmej
poxtamej
istakmichimej
techichimej
kosolimej
akamaxmej
ateuitlamej
akisolimej
konteyomej
achmichimej

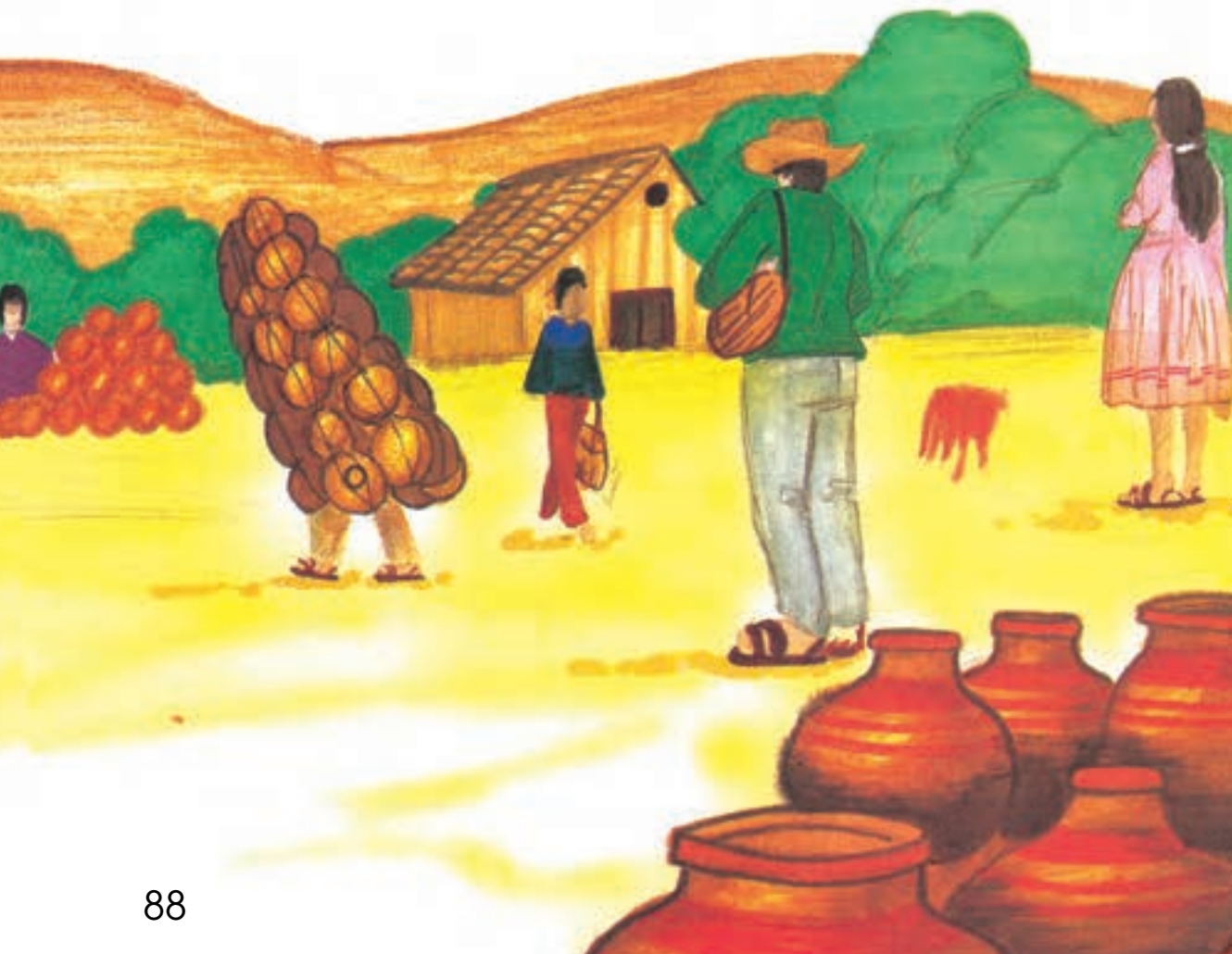
Tlen onkaj milaj:

ouatl
kajtsotl
kamojtli
elotl
kuaxilotl
ualeyaj
meloj
etl
xonakatl
ijyajkilitl
matsajtli

Pepeyokatitlaj

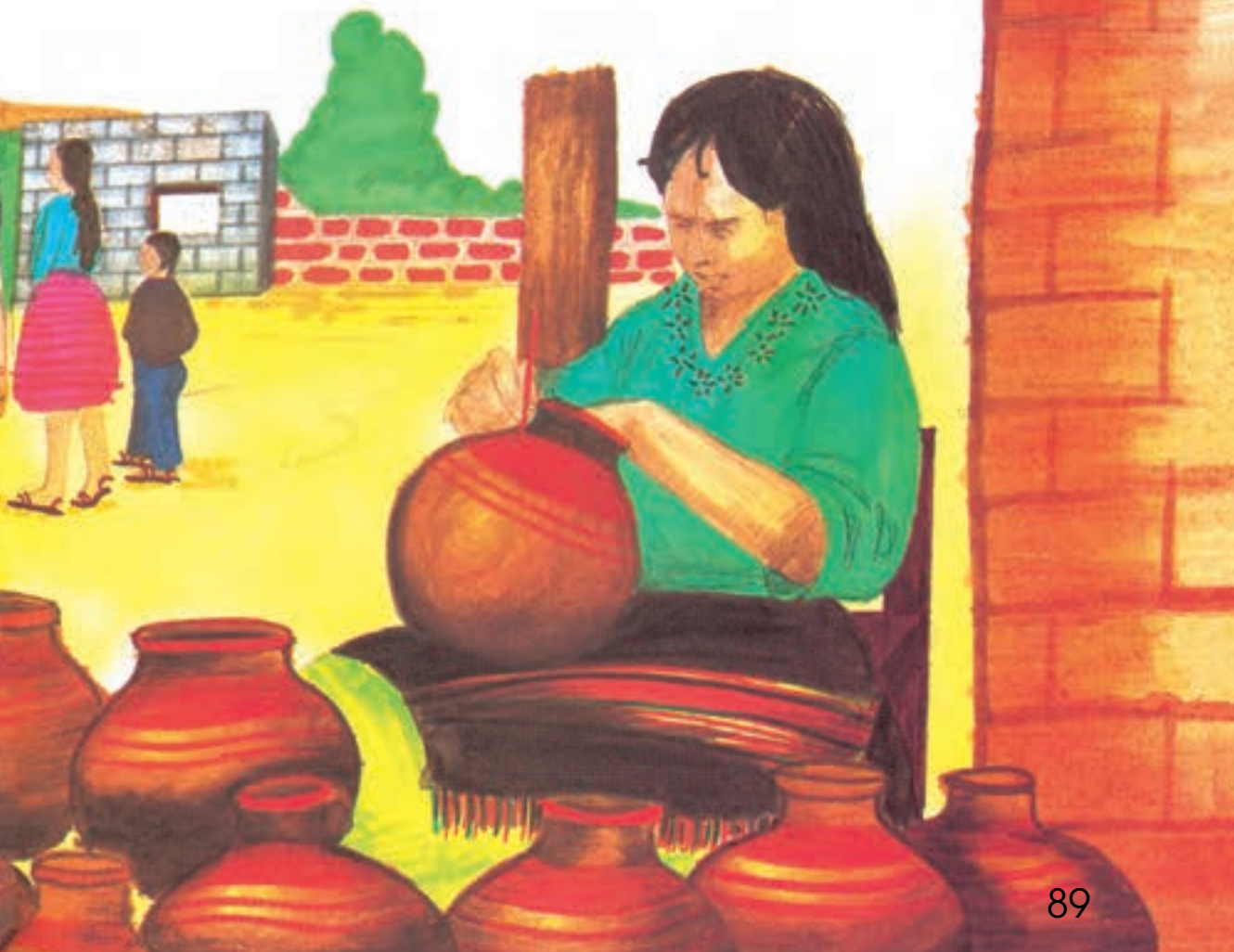
Ipan naui tsontli uan makuilpouali xiuitl (1700) uajjka mochiiki ni chinanko, nikaj mochantlalijkej maseualmej pampa nechka chinanko Pepeyokatitlaj, pano se ueyi patlajtik ueyatl. ipan ni chinanko miyakij maseualmej chachapalchiuaj uan komalchiuaj pampa axkiyayaj tlali kampa miltekitisej, ni tekiti achiyok kinemiliyayaj xantolojtempaj o mijkailuitempaj, motlanamakiyayaj kampa mochiua tiankistli; Xaltipaj, Ilyajtipaj, Pajpatlatlaj, Santa Lucía uan tlakalnemiltiyayaj san kampaueli, ika tlapatlayayaj sintli, etl, uajchili, nextli, istatl, chankakaj, kafej uan kuaxilotl. Yauiyayaj hontlatenkaua ne Tetlaj, Tamalkuatitlaj, Tenamastepek, Tekakalach, Santa Teresa, Xojxolpaj, Techimal, Chiatipaj, Naranjos, Sokitipaj, Uitsnojpalaj, Mekatlaj, Ueyajtetl, Tlalchiyaualijaj, Tepetitlaj, Achikiuistlaj, Xankaltitlaj, Santo Tomás, Paajtlaj uan Olmaj.

Ipan naui tsontli, kaxtoli uan eyi pouali uan majtlaktli uan naui xiuitl (1974), moyolkuikej, mochijki se ueyi kualantli, tlaipiyaniy tlakualaniykej pampa miyak maseualmej axkipiyayaj kankee miltekitisej, miltekitinij kinekiyayaj ma kixelokaj tlali san se iuejuexkaj axakaj achi ueyi mokuiliskia, tlen tominpiaj axkimpaktijki, axkinejkej temakasej inintlal.

San tlapaleuianij o miltekitinij san sejko yajkej tekittitoj Tlalpapayaj, uan kemaj tekitiyayaj, kinitsteejkej yauij koyomej yaoyomej, uan nopanoj pejkej mototopotsaj. Teipaj ni miltekitinij kisteejkej, yajkej ika flatsintlaj, uan ika miyak tonali kikuepilitoj. Kemaj asikoj tlachiyakoj ininchaj tlami motlapoluilijtokej.

Namaj nochi tlali tlen moaxkatijtoyaj se keskij tlatteekojmej momajmakakej san se iuejuexka. Momatki ni chinanko kitlatiskiaj nejmxtik, se totajtsij Uexotlaj tekitik kamanalojki ika koyomej uan yeka axkitlamiltijkej chinanko Pepeyokatitlaj.

Ximomachtikij

Tojuantij nochi tonali
tiyauij timomachtitij
tijuikaj nochi totekij,
tijneextilitij tlamachtijketl.
Tijpixtokej totlamachtijkaj
tlen kuali techmachtia
kuali iyolo kitlalia
amo kemaj kualani.
Yejeक्सij techmachtia
tlamachtijketl tlamachtijketl
iyoltipaj kitlalandok
miyak nemilistli.
Xijkaki nimitsilua
xiualaj ximomachtiki
amo kemaj xitlatsiui
mojmostlaj ximomachtia.

Pablo inana

Pablo inana nelia kiiknelia pampa kuali okixpil, ya nojkia kitlepanitaj, axkemaj monajnankiliaj o axkemaj kinajnankilia

inana, nelia kitlajsojtla. Pablo inana ijnaltsij mejki namaj uan okichpil nojuaj uilantoya ipetlako. Kikajki inana kitotokatinemi se kuapelech, pampa kichiuas tamali.

Kijjtoua namaj itonal Pablo uan yeka kimiktis se ipiyo uan kichiuas piyotamali. ika teotlak kuaii iksitok tamali.

Pablo kiiluij inana, xijnotsati motlamachtijkaj ma tlakuaki mouaya, ma kikuaki se ome piyotamali tlen nijchijtok.

Kemaj asiko ni tlamachtijketl, kijjtoua: uan namaj ¿Kenke titamalchijtok toauí? Nijchijtok se ome piyotamali pampa namaj itonal ne Pablo. ¡Aaj! uajka yeka tijchijtok tamali? _Kena tlamachtijketl.

¿Uan keski xiuitl kixitla ne moPablo? _Axnijmati kuali keski xiuiti. Pablo tlakatki kemaj nopa tlali mouisojki ne Mexko. Kemaj mijkej miyakij maseualmej, kiijtojkej kinpechij uejueyi kaltinij uaajka eua ne moPablo, kualtitok toaui. Uaajka moPablo tlakatki kemaj molinijki uan mouisojki tlaltipaktli, uan ne Mexko miyakij touampoyouaj mijkej, tekuesoj nopa tonali kej elki. Ximoseui, titlakuajteuas uan tiyas.

Pablo inana kinxoleuilij tamali uan tlakuajkej. Kiijtoua tlamachtijketl; nelia ajuiyak tlen tijchijtok toaui, achi kuali seyok nijkuas. Xitlakua, yeka mitsnotsato ne Pablo.

Ijkinoy kuali tlakuajtejki ni tlamachtijketl. Ni Pablo inana nelia kiniknelia tlamachtianij tlen panoj ipaj ni chinanko.

Tlapatskistli

Notata kitooktok se achi ouamili kampa se ome tonal tlapatska. kiijtoua kemaj chikauias ouatl titlapatskasej. Achtoui tikuasentilijsej, tijkualsenkauasej tlixiktli uan xajkali. Nochi timotlatejteemolisej ma axtlenoj poliul. Nikinteemos kauajmej, tlanejmej tlen techpaleuisej tiouatsontekisej.

Nonana no mopilflatetlaneuia ankij inijuantij kipaleuisej tisijsej, tlakualchiuasej para tlanejmej. ipan milaj tijuikakej sintli, etl, chili, istatl, kafe uan mantekaj tlen motekiuis ipan tlakualistli.

Ni tonali asik uan timouijuikakej milaj, nochi tiyajkej pampa namaj ni tonal axnimomachtia uan yeka no kuali nikimpaleuia notatauj.

Totlanejuaj ijnaltsij kikonankej ouatsontekij, teipaj kisakake, kitekpichojkej trapichtsintlaj, Ika teotlak kitsimpeualtijtejkej. Notlayi ikauayoj kitlatskiltijtejkej, no nijkonanki nijsintotokaj asta titlatemitijkej.

Kuajkualtsij nijkaki trapich san ueuechokatok pampa kauajmej nojkia san motlalojtokej tlapatskaj.

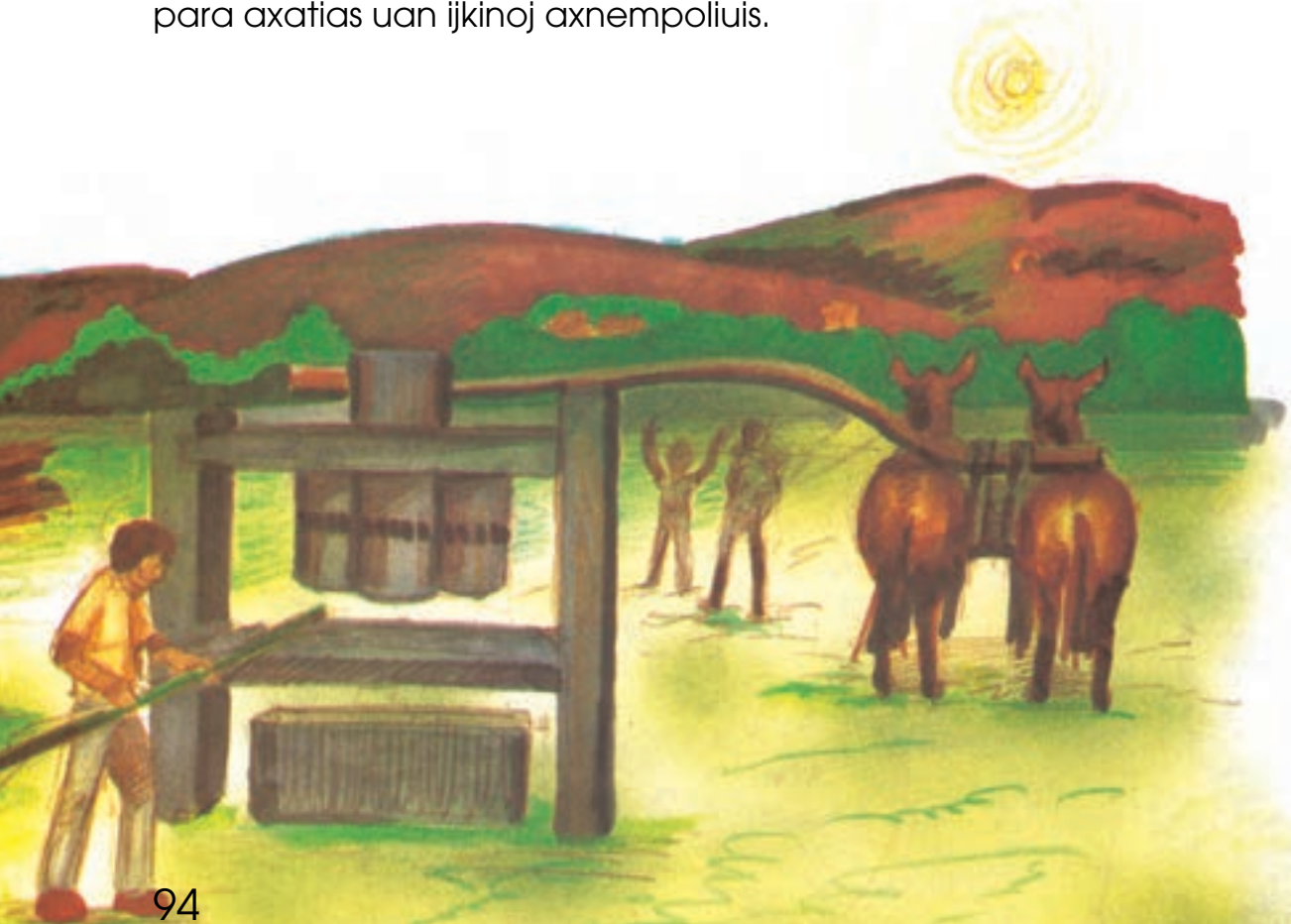
Ouatl san xajxamakatok nijkaki, kemaj titlatemitiyajya tlanejmej kinokiaj ipan se ueyi pailaj. Ipan ni pailaj yajayani ika moloni ouaatl, uajkaua molontok uan kitemouiaj kemaj ya mochiua nektli.

Ojtenoj titlapatskaj uan yeka miyakij onouaatlitikisaj, Konemej ouaatli uan kikixtiaj ouaasokiyotl.

Sekij touampoyouaj kinekkalokiaj ayojtli, kuaueyojtli, kuaxilokikiyotl uan sekinok tlatsopelkayotl tlen mokuua. Kemaj ya mosenkauaya nektli, notata kineloua pampa kentsij no kiixmati kenijkatsaj mosenkaua. Nojkia kiijtoua, moneki kentsij tikixmatisej pampa ijkinoy axtijkuatlatisej pampa teipaj chichik onkisa chankakaj o tlaj axtle kisas san neksiktli uan ijkinoy san nempoliui nektli uan san tlapik tekittl.

Kemaj ya mosenkaua ni nektli, kitekaj ipan moltej kampa seui nektli uan teipaj mochiua chankakaj. Tonilij tianejmej kikonankej kipikij ni chankakaj, na nojkia nimomachtij kenijkatsaj mopampiki uan trena niuelki.

Titlankej titlapatskaj, tisakakej topilchankakaj uan notata kiijtojki ma tijtekpichokaj tlixikmelakpaj kampa kiasis poktli para axatias uan ijkinoy axnempoliuis.

Kuatelolo

Nechpaktia nikimpaxalos nomachikniuaj, inijuantij kipiaj se ueyi uan kuajkualtsij ininchaj, se ueyi kalixpamitl kampa mauiltiaj, kemaj niyaj nikinonita, nechpaktia nimauiltis iniuaya nomachikniuaj uan sekinok konemej nouampoyouaj.

Nomachikni Juan kipia miyak ajauiltinij, nochi kinajkoktok tlapaj, kintlalijtok ipaj se pilkaxajtsij. Kemaj tlejko tlapaj kitekiuia se ajkauastli tlen kichijchijki iueyitata, kuali kitlalia, kitooktia ipaj kuatetomitl uan motlatskilia ipaj apejchotl, na nijtlachilijtok ni motoslajojtok tlaketsaltipaj.

¡Kuajkualtsitsij ajauiltinij kintemoulj!

Nikiluijki Juan, _achi kuali ma timauiltikaj ika Kuatelolo_ya kiijtoki:_kena.

Kijtojki:- ya kipaktia techitas kenijkatsaj timauiltiaj ika pakilistli, san tiuetskatokej, timotenauilouaj uan tipaktokej, ya axkemaj kineki ma timoteuikaj, timokualanikaj uan ma timososolakaj, kijtousa achi kuali ma timoiknelikaj, timopaleuikaj uan ma timotlepanitakaj, pampa ijkinij nochi tlakamej techtlepanitasej, techkualitasej uan kuali tokakamatisej sekinok maseualmej. Na nechuelmatki ni ueuejtlajtoli pampa notata nojkia nechiluia. Kemaj tlanki techkamauia, notlayi ltechneextilijki kenijkatsaj achi kuali tikauiltisej kuatelolo, kemaj ya kiaultiyaya kema okichpil eltoya. Kikuito se ueyi kuatelolo uan se kuauitl kiilpilij se achi ikso flatlikuetoli uan kiupanilij ni kuatelolo, uan kijtotijki, tojuantij nojkia tijchijkej... kuajkualtsij timauiltijkej.

Nomachiknij Xochitl, ya iyoka yajki mauilito inuaya sekinok siuapilmej, yajkej mauilitoj kaltlantlaj tlen itlayi ichaj, kiukakej miyak ajauiltinij: kuakokonemey, kaxitinij, ikpali, mamali, metlatl, kuaxikali uan sekinok ajauiltinij. Tojuantij nojkia tipejkej timauiltiaj, Juan itata uan inana, techtlachilijtokej kenijkatsaj tikauiltiaj kuatelolo. Kemaj titlankejya timauiltiaj technotski noai ma timonechkauikaj, kinejki techkamauis, Xochitl nojkia kinechkauito inana. Timoseuijkej kaltenoj ipan jpaltinij, na nijtlalij noikpal achi axochpaj, Xochitl kinektoya moseuis kaltenkuatipaj, inana amo kikaajki, kiiluijki ma amo kemaj moseui nopanoj, Notlai Francisco, kuali tlalnamikilistii techiluijki.

Palach uan kuapelech

Se palach kiajkojki se achi nakatl kampa nemiyaya, teipaj tlejkok ipan se uejkapantik kuauitl, pampa kinejki kikuas inakaj kampa axakaj ma kikuatsalau.

Se kuapelech kitlachilijtoya uan kiiluijki:

_iNelnelia tiyejyeksij! Mokuitlepil kej se xochitl tijkauanaltia, moxiluas kej se yejyeksij tlachpouastli, mokechkuayotipaj san pepetlakatok kostetl. Tlaj kuajkualtsij tiukaskia uelis tieliskia se ueyi tlanauatijkatototl.

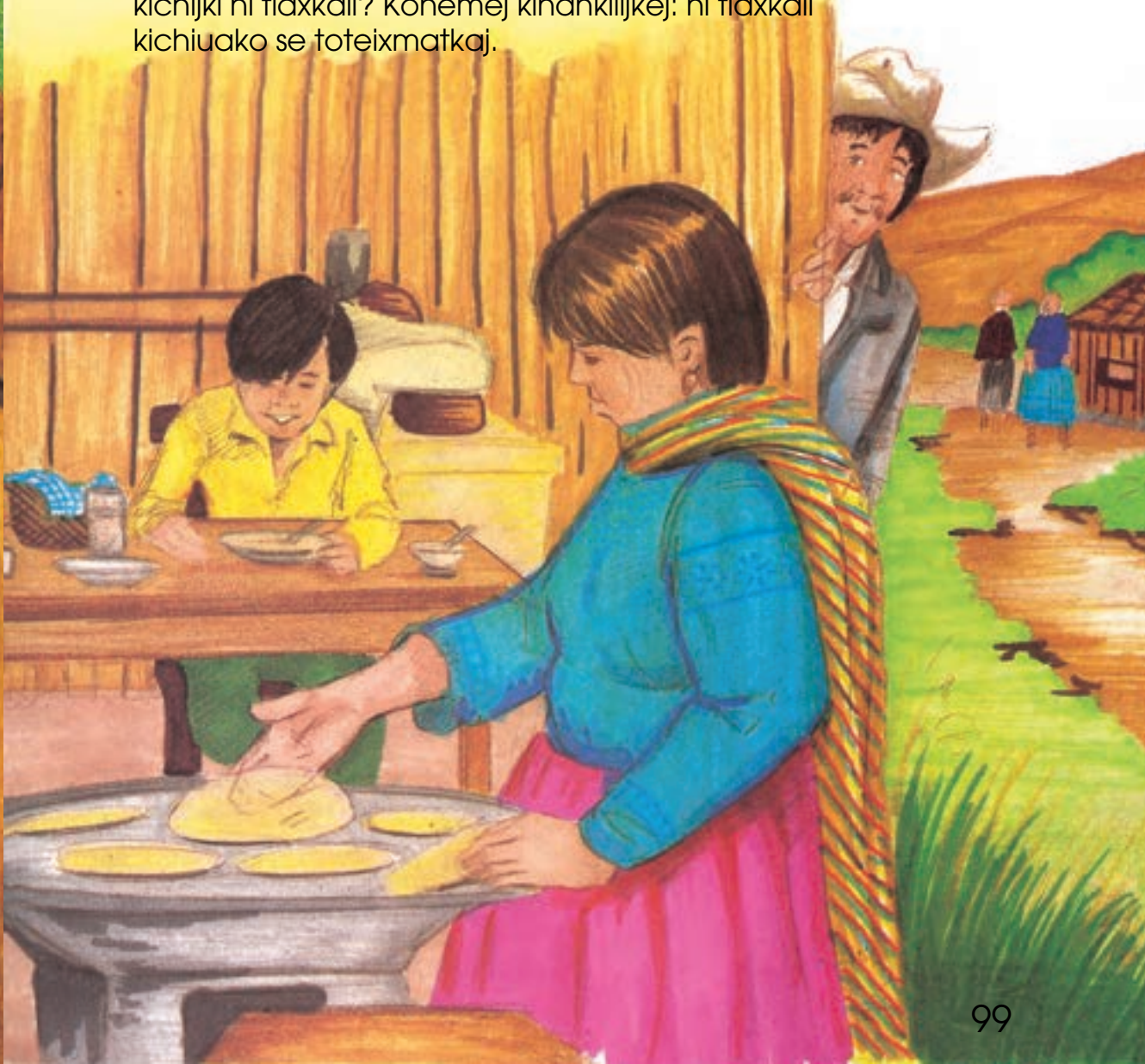
Kitlapojki ueyi itenchapich, kinejki kikakiltis iukaj, uaajka kimajkajtejki inakaj.

Kuapelech san kinamijki uan kikuajtiuetski, teipaj kiiluijki: _Nesi tlauei timookichmati, uan tlakajke nelnelia tiuiuitik, tia axtle nelia tijkuajtoskia monakaj.

Se suatl mokuapoto ne miktlaaj

Kijitouaj totatauj tlen uejkapaya panok ni tlamantli. Se tlakatli ika isiuj tlauei moikneliyaj iuaya inkoneuj. Se tonali mokokoj isiuj uan amo uejkajki tlaijiyouij, nimaj mijki. Amo panok miyak tonali, ni suatl maskij miktoya ualayaya ichaj kiniualitayaya ikoneuj, tlauei motekipachouayaya pampa ikoneuj nojaj siltikej eltoyaj. Kinualtlamakayaya, kintlaxkalchiuiliyaya, kintlachikueniyaya uan siuapilmej kinxiluiyaya. Ni suatl san onualnemiyaya ichaj, kiniluijteua ikoneuj ma axtlanoj kiiluikaj intata tlaj ualajki kinitako. Se tonali asiko intata konemey, uan kinejki tlakuas, kiitak an kuajkualtsitsij tlaxkali uan kintlajtlaniyki ikoneuj: ¿Ajkiya kichijki ni tlaxkali? Konemey kinankilijkej: ni tlaxkali kichiuako se toteixmatkaj.

Intata axkinineltokilij, kiiytojki: _ni tlaxkali nikixmati,
kichijtok inmonana.

Se tonali flejkok tlapaj uan kitejteemojki ajkiya kualchiua
tlaxkali, amo uejkajki, kiitak yajaya isiuaj asiko ichaj.

Ni tlakatl tlalochpaj temok, kinojnotski isiuaj uan kinejki
kimaitskis, isiuaj axmokaajki makimaitski.

Tlakatl nelia yolpajki, kiiluijki ma ayokmo kinkajteua.

Siuatl kiiluijki iueuej; _seyok tonali niualas uan nimokauaki
ika ta. Nojki kiiluijki axtlamaseua kampa ya itstok, pampa
nelia flayejyeksij.

Tlakatl axmoijiyouijki, mosemakak kimaitskij.

Siuatl tlauei motekipachoj pampa iueuej amo kineltokak
tlen kiiluijki, kistejki uan ayok kemaj kinitako.

kiiytouaj tlaj ni tlakatl amo kiitskitoskia isiuaj, uaajka kemaj
timikiskiaj sempayano timoyolkuiskiaj.

Kuekuetlamej

Kuekuetlamej kimpaktia tlatskisej ipan alauaktli, akich, teokuitlaxochitl uan xochitrompo kuauitl, sekij kiiluiyaj tsintakax o xiloxochitl. Konemej kinmakasij ni kuekuetlamej, pampa kemaj panoj inechka kampa itstokej peuj mokuetianiaj uan kioliniaj intsontekoj. Ni pilokuiltsitsij amo tekuaj, kuali se kinitiskis uan axtlenuj techiuiliaj. Intlakayo kuikuiltikej, xoxolotikej uan sesekej, kipiaj intlapalo kostik, chichiltik, xoxoktik, chipauak uan tilitik.

Kijjtouaj sekij kiitstokej ni kuekuetlamej mokupej kosolimej, kinitstokej kampa onkaj atljtli.

Tlen kena tijmatij, sejkanok chinankotiniy maseualmej kininkuaj ni kuekuetlamej, kijjtouaj nelajuiyak innakayo. Uelis nojkia kuali tikinyekosej, yeka moneki ma axtikinmiktikaj.

Xijseli se xochitsij

Tojuantij tialauij
timitspaxalokij mochaj
xijseli ni uikayotl
nochi kisa ipan toyolo.
Xijseli ni uikayotl
nochi kisa ipan toyolo
ximeua uan xikisa
xitlachia tlaneskia.
Nochi tiyolpakij
tijualikaj se xochitsij
xijseli uan xijtlali
kampa motlaixpantenoj.
Tojuantij tiyolpakij
pampa kemaj titlakatki
motata uan monana
kuali iyolo kittlaliijkej.

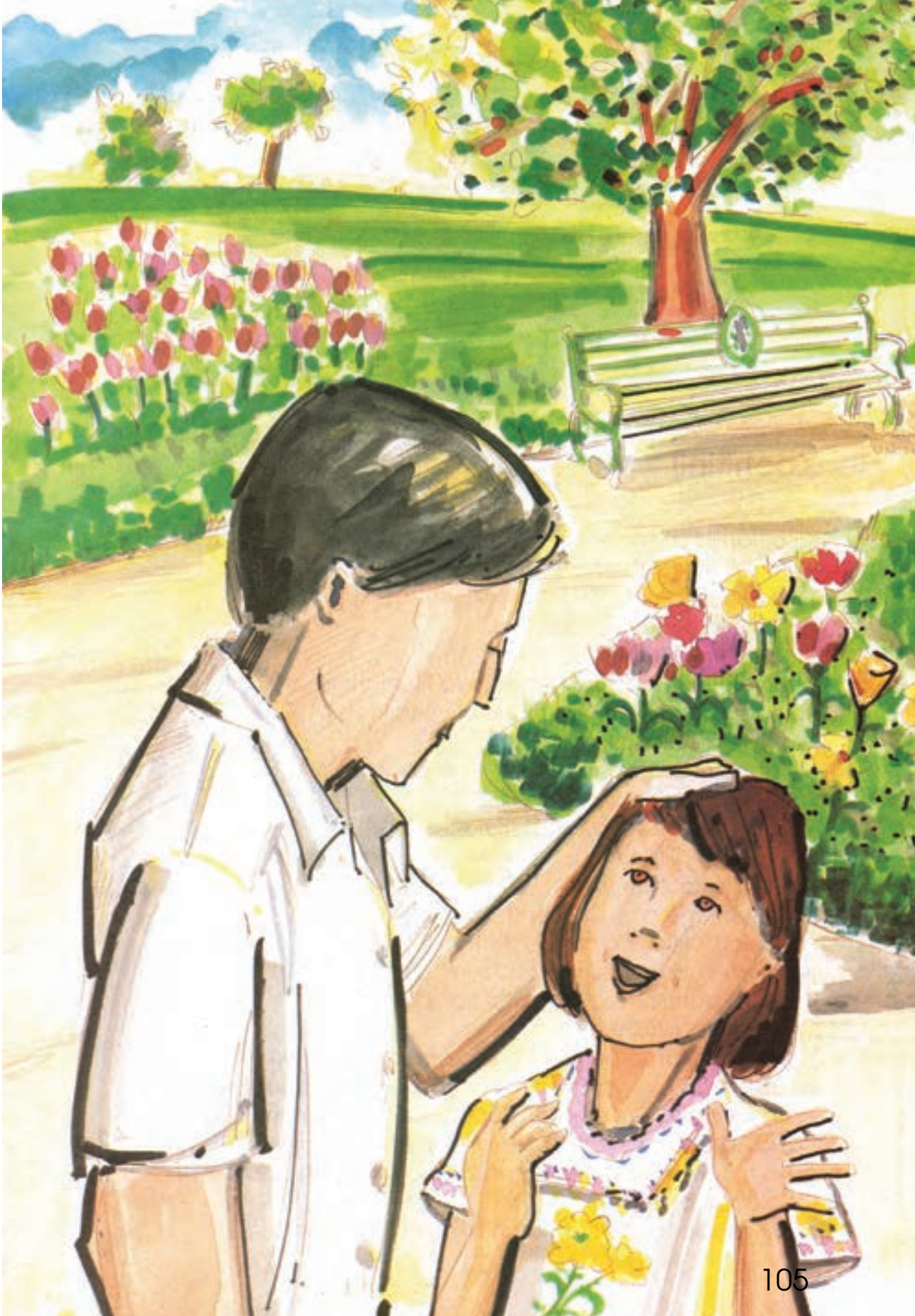
Chikontepék

Kemaj yankuik xiuítl, tiyajkej titiánkisotoj Chikontepék, kuajkualtsij altepetl nikitak, tiyajkej teopankaltenoj uan nopanoj tikinitatoj tlapitsaj tlapitsanij, miyak maseualmej tلاكaktokej, okichpilmej uan siuapilmej pakij pampa mochiua iluítl.

Teipaj tiualajkej titlakojkouakoj tiankis, Ipan tiankis nikitak onkaj miyak tlamantli: sintli, xojchili, ixmanchili, uajchili, pitsajchili, ajolij, pitsajetl, emekatl, epatlachetl, isuatl, totomochtli, nelax, nanakatl, nakatl, yoyomitl, tلاكemítl, tsijuastli, xiuipajtli uan sekinok tlamantli.

Tojuantij timokouijkej se pilpitsotsij, titlaxtlajkej makuilpouali peso, ni pilpitsotsij ualaj Kuamistlaj.
Tijkechilpijkej uan tijkoxtalkalakijkej.
Kemaj tiasikoj tochaj nimaj tijtiamakakej, tikamakakej uan tikitakej kuali tlakua pilpitsotsij.
Tijchiuilijkej ikuakal, namaj kuakalko itstok moskaltis.
Kijjtoua notata kemaj xantoloj iluitl uajjka tijmiktisej tijkuasej inakayo, uelis nonana kichiuas tamali uan se achi tlakuali. Yeka niyolpaki kemaj nijtlamaka uan nijkamauia kej se nopilchichi.

Xochitinij

Kitlajtlanijki Lucas xochimokuitlauijketl:

_¿Kuali nikauiltis xochitinij xochimilko?

_Axtle, amo uelis tikinitskis, xikinkaua, ijkinoy kuali moskaltisej uan tekitisej.

_¿Uan tlakee tekitl kichiuaj?

_Miyak tekitl kichiuaj. Inneljuayo kichichina atl tlaltipaj uan moskaltiaj. Kichiuaj yejyektsitsij xochitl uan ajuiyak mijmiyotia.

Xijtlachili ni sempoualxochitl. Kichijtikaj kostik xochitl sankiajuiyalijtok ejekatl.

Xijtlajtlaniliti ne seyok xochitl tlakee tekitl kichiuaj, tijkakis mitsiluis kichijtikaj yejyektsitsij chichiltik xochitl tlen kikualnextia mochaj.

Xijtlajtlanili ne pilxiuitsij tlen motlatijtok ne xiuitsalaj. Xikilui ma mitsnextili tlen kichiuaj, ya mitsnextilis palsokitik ixochiyo.

Konetl: xochitinij kikualnextiaj tlaltipaktli, nojkia kinyektlaliaj kaltinij.

Tlaj kalixpaj amo onkas yon se xochitl, kiijtosneki kejuak amo akis yon se konetl, uaajka neltekuesolpaj.

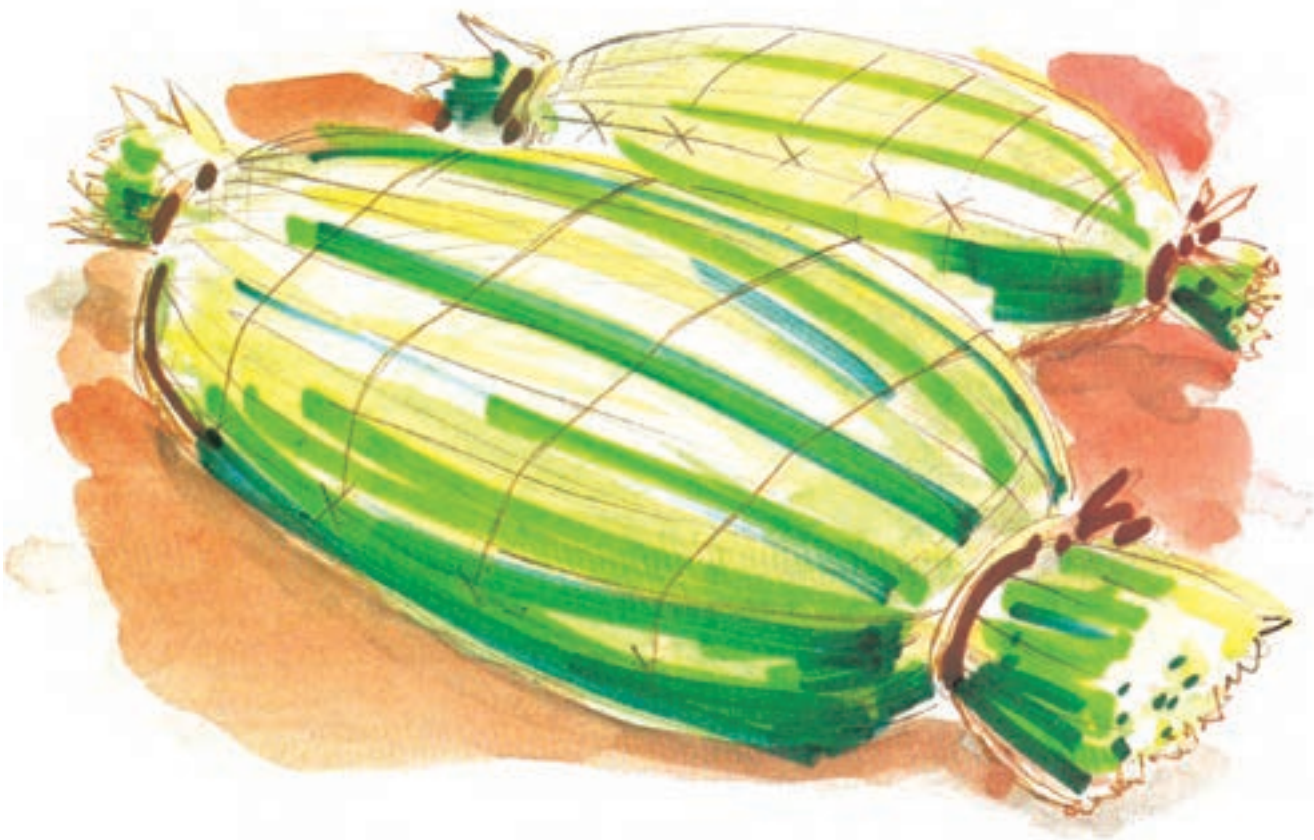
Amo xikijtlako se yejyektsij xochitl san ika motlanekilis, Tijkuatsaiauis o tikijtlakos se xochitl, eli kejuak ta amo timoiknelia, kejuak amo tijtlasojmati tlen nochi ipan totlaltipak onkaj.

Xikintlasojtla, xikinikneli, xochitinij mitstlaskamatilisej.

Sakauili tlen axiksik

Se tlakatsij Xaltokaneua, uajkajkia yajki tekinito Mexko. Kemaj yajki nojuaj neltelpokatl eltoya, namaj chikajtlakatl mochijkia uan tlaltelpokatilia. Ni se makuili xiujtlaya ipan nauatilis kinualikak ichaneuaj paxalokij, iluitlamatikij uan kikuakij sakauili iuaya inteixmatkauaj. Kemaj asiko, nimaj yajki motlakouito Uexotlaj uan nopa tonali ika teotlak, itenantikaj iuaya seyok suatl mopaleuijkej kichijchijkej se xojolij uan se tlauei nakayoj sakauili. Kemaj tlayouajka monechikoijkej tlatemanij uan ni tlakatsij no kiukak tlen ichaj kiisuapijkej para ma kikalakikaj ipan tlalkoyoktli tlaxauantok kampa nochipa tlatemaj. Tonilito, tlatemanij sampa monechikoijkej para kikixtisej intlatemal. Kemaj ya kikuito ixojol uan isakauil, isiuaj kinnotsato iteixmatkauaj para ma yakaj tlakuatij ne iyextaj ichaj.

Kemaj iueuej asiko uetskatualaj kiualika ixojol uan se sakauili, itelpokauaj uan iteixmatkauaj nochi monechkauijtoyajya kalijtik kampa se ueyi kuamesa; ya tlanauatij ma kiixmelauakajya uan ma kintlamakaya inixmatkauaj. Kemaj kipeuالتiskiaj tlatejteekasej kiitakej nopa isuatl san kentsij motlikuetojtok uan nopa sakauili kej ipa tixtli. Toau ihtakapaj kinotski iueuej ne kaltenoj uan kiiluij para xoxouik sakauili, tlakatl mokuesoj uan kiijtojki uajka xikinmaka xojolij, axnikinmakas pampa nojkia xoxouik. Tlakatsij xpinajtok yajki kalijtik uan ankij nopaya mochixtoyaj ajuiyak tlakuasej, kiniluijki; nijneki ueyi xinechtlapojpoluikaj para axnimechtlamakas pampa tlen ni tlatemali axkuali iksik, nelia niixpinaua pero ¿tlen nijchiuas? yani nopantijka. Tlen asitoyaj pejkej kisteuaj.

Ni totlayi kiompakatenki nopa tonali uan sampa axiksik, kinnauatik ikoneuaj ma kikuatepeuatij, axya nopa kichijkej ikoneuaj, injuantij kiexpakatenkej, uaajka kena tonilito kuali iksitok uan uelkia kikuajkej.

Kijjtouaj axiksiyaya pampa kemaj kichijchijkej nopa xojolij uan sakauili, kimpaxaloj se siuatl tlen tlanemiltia uan axkiitskij nopa tixtli uan nojkia axkimpaleuij tlaisuapikisej.

Se okichpil tlaneltoka

Se okichpil tlatlauaksij, tojtomaksij, tlauei kipaktia momachtis, mojmostiay yau momachtiti, axkemaj mokaua ichaj san nemi. Kemaj tlaneskia uaajka meua ni okichpil, yau kampa onkaj atl; momajtekia, mixamia, motsijuasua uan moteskaita. Kuali tlachpana kampa kochi, kalmapaj uan kaltenoj, kuali kiolchoua tlasoli, kichikitema uan kuatitlaj tlasoltepeua kampa tlasoltepeuj. Tlalochnpaj kichiu ni tekiti pampa san kimajtok momachtia. Isui kitlachilia iamaj, tlaj nochi tekiti kisenkaajkia tlen itiamachtijkaj kimakatok, kemaj asitok tlajkuilojtok, san kiixpoua nopa tekiti.

Tlatlatsinalistli

Uelis nochi tijkakij kemaj tiatlatsini, kemantika chikauak tlakiyau i uan tlatlatsini, se tonal niyajki nomilaj nitekitito noselti, ika nomiltlaxitlaj nojka miltekitito se notlayi. Tlajkotona nijmachilij flauel tona uan flatotonia, san niitonalkistok nitekitik. Achi ika teotlak nimoketski uan niajkoitak nijtlachilij motlalijtok tilaktik uan yayauik mixtli. Nimaj uetsis atl nimoiluijki. San ompamitl nikisato nitookmeua nijmachilijtejki uetsi sesek atl. Nijkajtejki notekij uan niyajki nimoamanauito ipan se pilxajkaltzij tlen kichijtok notata, nopanoj axnixolonki. Tlapetlanki uan tlatlatsinki tepeixko, atl san kiixkuepayayaj. Nikitstejki tlatlayouatok, achi kentsij nimomajmatij. Kemaj moketski atl nikitak se tlikouatl ipan Uitsmalotepetl uetsiko uan flatomonki.

Achi san kentsij, sempayano tlapetlanki uan tlatlatsinki chikauak, uaajka ¡Nechmajmatij! Nomilnepantlaj tlatlatsinnaluilok se petkoj, ni pilkuatsij tlajko tlapanki uan chichintik mokaajki. Kemaj kiski atl, axnikitato nopa kuauitl nimaj niualajki nochaj uan nijmatiltiko notata uan notlayi. Injuantij kiiytojkej: mostla tiyasej tikitatij nopa petkojkuauitl. Uan tonilij kemaj kisako tonatij uaajka tiyajkej tomilaj, kemaj tiasitoj tijteemotoj se teposkuaxexeloni. Ompa tijyaualojkej tikixteemojkej teposkuaxexeloni. Notata kiechkauij nopa petkoj uan kentsij ontlaluuauanki ika se pilkuatsij, inopanoj kipantij!. Se kuajkualtsij pilteposkuaxexelontsij kitlalanki uan tojuantij timotlalojkej tikitatoj. Notata kiiytojki: lka ni kimotlakej uan kitlatijkej petkoj. Tijuikasej, tikajkokusej pampa ni pajtli, kitekiuiaj tlachianij.

Axkemaj mokaua ipan itekij, kemaj se tlaya axkikuamachilia, motlajtlania ika itlamachtijkaj. Tlamachtijketl xitlauak kiyolmelaua ni okichpil. Ni okichpil axkanaj san mauiltia ne kaltlamachtilyoj, nelia yau moualmachtia pampa kineki kimatis miyak tlamantli tlen onkaj ipaj amochtli. Nochi amochtli tlen se xiujtla, ome xiujtla uan eyi xiujtla kitekiuijki kiajkoktok, kuali kipanpiktok ika amatl, ni amochtlinij san kemantika kiixpoua, kemaj se tekittl kineki kichiuas uan axkimati kenijkatsaj kipeuالتis uaajka kiteemoua ipan nopa amochtlinij tlen kiajkoktok ipan kuakajoj. Kemantika onkisaj uampoyouaj uan kitlaneuiliaj amochtli, kena kintlanejtia uan kiniluia; nimaj xinechkauilikij pampa tlauei nijtekiua.

Maseualtlalnamikilistli

Tlaj tijneki mookichpil ma eli kuali tlajtlamajketl uaajka xijmatsotsopitsa ika achajchalij itenchopich.

Tlaj tijmetsuajuajsanis mopilkonej ika solij o pilpiyotsij imets, nimaj momachtis nejnemis uan motlalos.

Xijkechkosti mosiuapil kuamamani, kemaj yas kuajkuauiti kipantis miyak kuauitl uaktok.

Tlaj tijpia tlasemauiotl, ma mitsxixito ankij achkajtli.

Tlaj timakuatlasiui, xijtlaliti momaj kampa itstokej miyakij xikojmej uan ma mitskuakaj.

Xikinkuitlaokuilkixtl mokoneuaj, kemaj tlantok meetstli.

Pilkonetsisij xikintlankuatsouiteki ika xalxokotl imakuayo, ijkinij kemaj peuas nejnemis mokonej amo uetsis.

Kemaj panoj kochomej xijtenkakapatsa mokonej, ijkinij achi nimaj peuas kamanaltis.

Amo xijkechkosti mookichpil se kuamamani, pampa kemaj yas tlaaiti mokuapechis.

Tlaj tijneki mosiuapil majmalakachtik ma kichiua tlaxkali uaajka ma kitlachili mexetstli kemaj temitok uan ma momatljatlaxkalo, ma kiyejyeko tlaxkalchiuas

Totomej

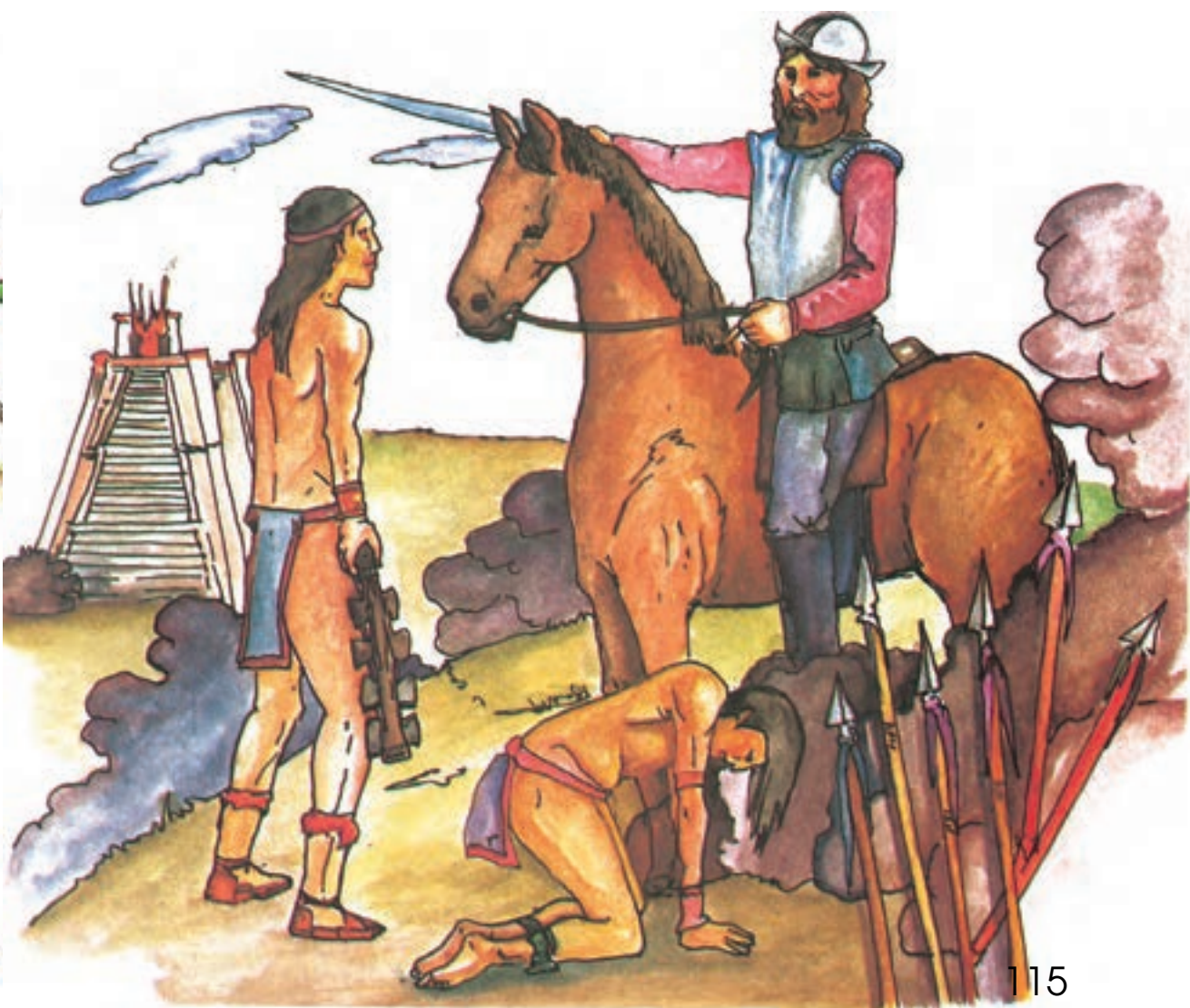
Yejeysij uikaj totomej kemaj tiyauj nomilaj tikinkakij uikaj totomej pakij patlantinemij kuaixko. Ejekatl san tlajmachtsij pano se kentsij moliniaj pilkuatsitsij kampa tentokej totomej tlen uikaj mojmstlaj. ¿Axtijmati kanke yaui ejekatl tlen pano kuaixko? Kinuika totomej miyakij ipan ejekatl patlanij, Totomej patlanij ejekaixko se teotlak moseuiaj kuaixko uikaj uan uikaj axkemaj flamij uikaj. Xikikneli tototl uan xitlasojtlaj xijkaua ma nemi ejekaixko pampa kemaj se tototl uika toyolo paki pampa yejeysij uikatl kichiua.

Kuajtemoktsij

Kemaj Kuitlauak (Cuitlahuac) iuaya maseualtsitsij kiteuijkej Hernán Cortés, kaxtiltekatl analieua, para kimanausej Tenochtitlaj, ni tlajtouani Kuitlauak axyajatik tlatianis, teipaj pejki mokokoua uan mijki. Nopa Tenochtitlaneuaj kitekimakakej se flauel telpokatl itookaj eliyaya Kuajtemoktsij. Ya kinejki kinnechikos maseualmej para kinteusej uan kintotokasej analieuanij kaxtiltekamej (españoles).

Kiniluij ma axmajmauikaj, ma flateuikaj ika kualantli pampa tlaj axkichiusej ijkinoy uaajka tlatlanisej analieuanij uan teipaj kintekiusej kej san yolkamej kinchiusej, kiniluij maseualmej ma kisentilikaj tlen ika flateusej, tlen tlakuasej uan ijkinoy kuali kimanausej Tenochtitlaj chinanko tlen

ueyi ateskaixko, kemaj mokualchijchiuayayaj uaajka asikoj analieuanij uan pejki tlauilankayotl. Kiyaualokoj Tenochtitlaj yeka ayok uelki motemolijkej tlakualistli pampa nochi ojtsajkej.

Najpouali uan majtlaktli uan eyi tonal onkak tlauilankayotl, miyak astatlajeuanij kualankapaj tlateuijkej. Miyakij mijkej.

Tlanki atl tlen kiiskiaj, nojkia tlen tlakualistli. Konemej uan siuamej mayankamijkej, kampaueli tepejtoyaj mijkatsitsij, kaltinij uan teopankaltinij kinxolejkej.

Kemaj Kuajtemoktsij kinejki motlaatis kiitskijkej analieuanij kaxtiltekamej uan kiukakej kampa itstoya Cortés.

Kuajtemoktsij kiiluij; Malinche, na nijchijki tlen monekiyaya nijchiuas para nijmanauis noaltepej, ayokueli nojuaj nijchiuas tlen moneki pampa nechitskijkej uan namaj nechualikakej ni moixtenoj, na nijmachilia achi kuali nimaj xinechmikti.

Kuajtemoktsij, ni se tlajtoli tlen kiijosneki "temo kuajtli".

Ni flatempoualistii, techtlalnamiktia, techilua uan technextiliya kenijkatsaj timoiknelisej, timotlasojtlasej uan tijmanausej tlen toaxka ipan ni Mexko tlaltipaktli.

Moneki axtikilkauasej ni tlamantli pampa tojuantij tijpixtokej ineso tlen techkauilijtejkej astekamaseualmej.

Tepexitsintlaj

Kijitouaj uejkajkia ne tepexitsintlaj kikakiyayaj ika tlajkotona tsajtsi se kuapelech uan kemantika ya kikakiyayaj tlatsotsona, Mijtotiyayaj nochi maseuamej tlen yayiyayaj ontlajtlamaj kikakiyayaj nopa kuapelech tsajtsi.

Se tonal moiluijkej tlakamej: titlejkosej ne tepexitl iixko kemaj asis tlajkotona ne tiitstosej uan kej nopa tikitasej tlaj nelia itstok nopa kuapelech uan timopaleuisej tijmiktisei, kej nopa ayokmo techmajmatis, ni tlakamej iyolik monechkauijtiyajkej tepetl iixko.

Uan nelia kemaj asik tlajkotona, kiitakej kiski tlalijtik se ueyi yayauik kuapelech uan pejki tsajtsi, uaajka kisakoj sekinok omej kuapelechmej chipauakej uan pejkej tlatsotsonaj. Yayauik kuapelech pejki mijtotia kemaj nopa tlakamej yajkej kinechkauitoj ixpolijtejkej nopa kuapelechmej. Namaj ayokmo tlenoj kikakij, pampa nopa maseualmej yajkej kitlakualtitoj nopa tepetl ika se yayauik kuapelech yoltok.

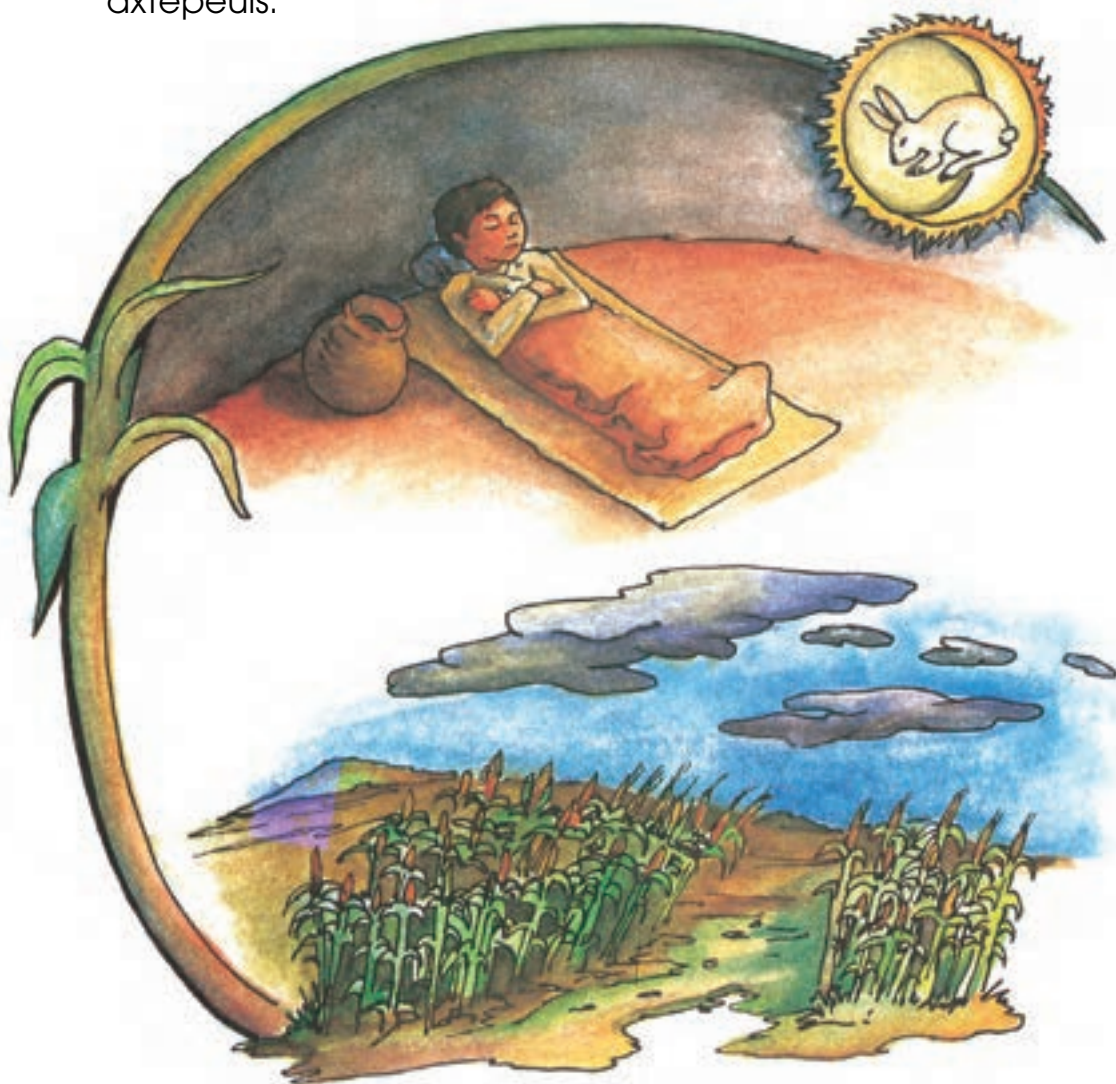

Maseualtlalnamikilistli

Amo kuali tikochis timoajketsteektos pampa mitspechis axkuali itonal youali uan uelis mitstlanis. Tlaj amo tijneki ma mitspechi axkuali itonal youali uaajka ximonakajchikilo.

Amo kuali tijpinajtis kenijki kamati, moyoyontia o nejnemi se touampoj, Tlaj tijpinajtis, san poliui ta nojkia mitspantis, uaajka amo xitepinajti.

Kemaj chikauak flaejeka uan momilaj onkaj tooktli, uaajka xijketsa se motlameualoni, kej nopa kipaleuis motlatookui, axtepeuis.

Tlatejteemolistli

Tikonkuij milaj, xoxoktik, chipauak uan chichiltik, kemaj tijkuaj, tsopelik uan flauel ayoj._

Kemaj selik, kilitik; kemaj chikauixtok, xoxoktik; kemaj iksi, chichiltik; tlaj tijkuas, kokok. _

Pejteua ika tlajkuiloli "e" ontlami ika "tl", motooka milaj, tlaki kuapilijtok, tijtekij uan tijtlapanaj, iyol tijtsoyonij uan tijkuaj.

Chipauak, tolontik, kakauayoj, xochiyoj uan kipia iistaka o istakyoj. _

Chipauak, youaltik kej ne meetstli tlatejtsontli uan tijkuaj ika totlaxkal._

Uijtsoj kej nejpali, xoxoktik, chijchikilej uan kemaj kitsoyonij achtoui kitejtekij, sanijki sitlalimej kinkixtiaj.

Chijchijtli ieso.

Nouejpol yaloua momalekuenito imilaj, kiijtoua motepotlamij uan ixtlapaluetski ika ikuatlamamal. Noues kinotsato iteonaj ma kimaxixitoki, ya nelia kuali texixitojketl. Na nechtitlanki nokoli ma nijixititi chijchijtli ieso tlen ika kimakechtlanpepechosej, na nelia nimotlalojtiyajki nijteemoto, niyuikak se pillkaxitsij. Nijpantito chijchijkuauitl kitlamixixintokej, kiesokuilijtokej. Nijkuito tlajko kaxitl chijchijtli ieso uan yanopa ika kimakechtlanpepechojkej nouejpol. Nokoli nechiluijki, sekij kitekiuiaj ika motlankochpajtiaj kemaj tlankochkuajkualoj, kitlaliaj chijchijtli ieso ika se achi ichkatl kampa kualotok tlankochtli. Chijchijtli ieso yanopa tonelpajui.

Tamaxokokuauitl

Se tonal tlen abril meetstli nijkuito ome imakuayo chichiltamaxokotl, uajkajkia nikilnamiktok nijtookas nokaltenoj se ome tamaxokokuauitl sekij kiijtouaj moneki tijtookasej tamaxokokuauitl kemaj mosajtok. Ipan abril meetstli uaajka mosaua chichiltamaxokokuauitl, nochi temo ixuiyo mokaua san makuayotl. Tlen nijtoojki kuali flatskij, ipan julio meetstli nikitak chachamakatok ixuiyo, xoxouixtok uan kuali moneluayotijtok. Ni tamaxokotl flaki chijchichiltik uan flauel tsopelik. Kemaj xochiyous ni tamaxokokuauitl axnikinkauillis ma kochikaj piyomej ipan imajmakuayo pampa kitepeuaj ixochiyo tamaxokokuauitl, yeka kochisej ipan se kuatlapechtli. Kemaj tlakis tamaxokokuauitl nijkauas ma iksi, nijmakati noteonaj tlen uejueyi, tojtolontik uan tsojtsopelik,

Ni tamaxokotl kiijtouaj kuali mochiua atoli, uelis kena ajuiyak mokaua atoltamaxokotl, na axkemaj nikitok. Nikiluis nonana ma nechchiuili atoli uan niyekos. Uelis tenxokok uan ajuiyak.

Achtoui nimoiluyaya motooka iyol tamaxokotl, teipaj nijmatki, motooka san makuayotl uan kemaj mosajtok. Onkaj miyak kuatinij tlen motooka san makuayotl, ya ni se ome: tamaxokokuauitl, uitsijtsilkuauitl, chakaj, xiloxochikuauitl, achkuauitl tonatijkuauitl, pemochkuauitl, ouatl, uan sekinok.

Toneltlajtol nauatl

Na ninemito ne Palsokiko chinanko kampa nikalnenki uan nikintlajtlanilijki touampoyouaj, kej ni: tlaj kitekiuiaj toneltlajtol nauatl, tlaj kena moneki nauatl, tlaj kikualitaj para inkoneuaj kiijkullosej nauatl uan nojkia kaxtiltekatlajtoli, tlaj kikualitaj para pejkejya kitekiuiaj nauaamochtli nopa konemey ipan intlamachtloyaj.

Nochi siuamej uan tlakamej tlen tlanankilijkej kiijtojkej para kena kualtitok tlaj konemey momachtiaj ika nauatl uan kaxtiltekatlajtoli pampa nochi kuali uan nochi moneki. Tlaj ni tonauatlajtol axtijpankixtisej uan axtiyolchikauasej, iyolik nempolijtias uan tlantias.

Nelia axkuali yanopa ma techmelaua pampa nopa ueyi tekuesoj uan tepinajtij.

Yanopa kinekiskiaj koyomej, inijuantij kiijtouaj para ni tonauatlajtol axipatij uan axkuali, moneki xpoliuis pampa ya itlajtlakol para axueli kuali timomachtiaj uan timopanoltiaj.

Tojuantij timoiluiaj nopa axneli melauak tlen kiijtouaj koyomej, pampa tlaj tijpiaj kuesoli amo kiijosneki pampa toneltlajtol nauatl itlajtlakol, pampa nochi nemilistli uan tlajtoli tlen onkaj ipan ni tlaltipaktli sejaya ipatij.

Yanopa kiijtojkej touampyouaj. Yeka tojuantij timoiluiaj ni totlajtol kena flauel ipatij nojkia kej sekinok tlajtoltinij uan namaj tijkakij kanajya nopa koyomej kitekiuiaj totlajtol kemaj kitenkauaj ipan radio tlen monamakiaj. Uaajka totlajtol ejeliuis motekiuia uan yeka moneki ma tikiskaltikaj uan ma tijmoyauakaj.

silla = ikpali

Monamiktij yejyeksij ichpokatl

Uejkajkia itstoya se yejyeksij ichpokatl, nelia tlaneltokayaya uan tlatlepanitayaya pampa itatauj yanopa ojtli kimakatoyaj.

Se youali kiteemijki kiiluia se tonantsij ma monamikti, uan nelia itstoyaj miyakij tlakamej tlen tlauei kiixtokayayaj pampa eliyaya se yejyeksij ichpokatl.

Ichpokatl kiiytojki kitekiuis se nojuaj mimili xochitl uan kinitskiltis tlakamej tlen kiixtokaj.

Ankij kiitskis ni xochitl uan kauanteuas yanopa tlakatl iuaya nimouikaltis kiiytojki.

Nochi tlakamej monechikojkej uan ika sesej panotiyajkej, ni xochitl axakaj imako kauanki. Tlakamej nelnelia moyolkokojkej pampa axakaj inmanejmaktik.

Nelteipaj tlanauatij ichpokatl ma kinotsatij se chikajtlakatl kuaxinketl neltetlayokoltsij, ya axkinektoya monechkaus kampa ichpokatl, pampa kiiytojki tlauei tetlayokoltij uan itonalnijmyotia.

Teipaj ika tlanauatilpaj monechkauijki. Ichpokati kiiluijki ma kinechkaui uan ma kiitski mimili xochitl tlen kimaktilia. Tlakatl momajmatijki, amo kinektoya kiitskis, teipaj mosemakak, kemaj kiitskijki mimili xochitl uajka kauantejki imako. Ichpokatl kiiluijki: ta tielis tinouikal. Tlakatl amo kinektoya.

Miyak tlakamej kikokolijkej, kinejkej kimakilisej uan kikuilisej isiuaj.

Tlakatl uan siuatl pejkej mochololtiaj, kiitskilijkej se pitsajojtli uan uejka nejnenkej. Asitoj ipaj se mili, kiitakej se tlakatl tooka uan kitlajtlanilijkej:

_¿Ta tlakee timotookilia?

_No nijtooka sintli.

_Taskamati, mostla tijpias tlen tijkuas iniuaya mokoneuaj, uan tlaj panos se akajya, tikiluis axakaj tikitstok.

Ika imostlatiaj nopa tlakatl yajki imilaj, kiitato nelia onkaj uejueyi elotl.

Sejkanok panotoj, kipantitoj tooka se tlakatl uan kitlajtlanilijkej:

_¿Ta tlakee timotookillia?

_No nijtooka tetl, tlanankilijki.

_Kualtitok, mostla tijpias tlen tijkuas iniuaya mokoneuaj, uan tlaj akajya panos uan mitstlajtlanilis, tikiluis axakaj tikitstok.

Tlakatl imostlatiaj yajki imilaj uan kiitak se ueyi atetipamitl mochitok imilaj, uaajka moiluijki trena tlajtlakolchijki pampa kinistlakauijki iuampoyouaj.

Tlakatl ankij kichololtijtiyajki isiuaj, kipanotoj se ueyi kuaxilomili, san tlaeksitok kuaxilotl uan kipantijkej iteeko.

Suatl kinejki kikuas eksitok kuaxilotl, kiiluijki iueuej ma flajtlani kuaxilotl:

_Nosiuaj kineki eksitok kuaxilotl, kineki kikuas, xijchiua se ueyi tlakayotl tijnejmaktiskia se ome.

_Axakaj uelis nijmakas tlen nimotookijtok, tij lochoni kuaxilotl ma nempolijtika, kinankilijki teekojtli.

_Taskamati, mostla tijpias tlen tijkuas inuaya mokoneuaj, uan flaj panos se akajya, tikiluis axtitechitstok.

Suatl kikuik se pilkuatsij uan kiketski kuaxilotsintlaj.

Imostlatiaj tekojtli tlachiato ikuaxilomilaj nochi tepejtok, nochi kitlalmantok tlaltosaj.

Ijkinij panotiyajkej, kinmelajtiyajkej tlakamej tlen kuali inyolo uan tlen axkuali inyolo.

Pilsintsij

Sekij konemej amo tlatlepanitaj, tlamantli tlachiuaj; kitsojtsontekij tlali, kuauitl, ipan moketsaj pilsintsij uan piletsij.

Notata kijjtoua nochi tlen onkaj ipan ni tlaltipaktli moneki tikinmaluisej, tikintlasojtlasej, pampa yoltokej.

Amo kuali tikauiltisej sintli, tlaj tepejtok tlalchi amo ipan timoketsasej, amo tijmalakanisej pampa ni pilsintsij yanopa techyolitijtok. Amo uelis tikoyasej tlapoyau, pampa ni pilsintsij no kochij kej tojuantij.

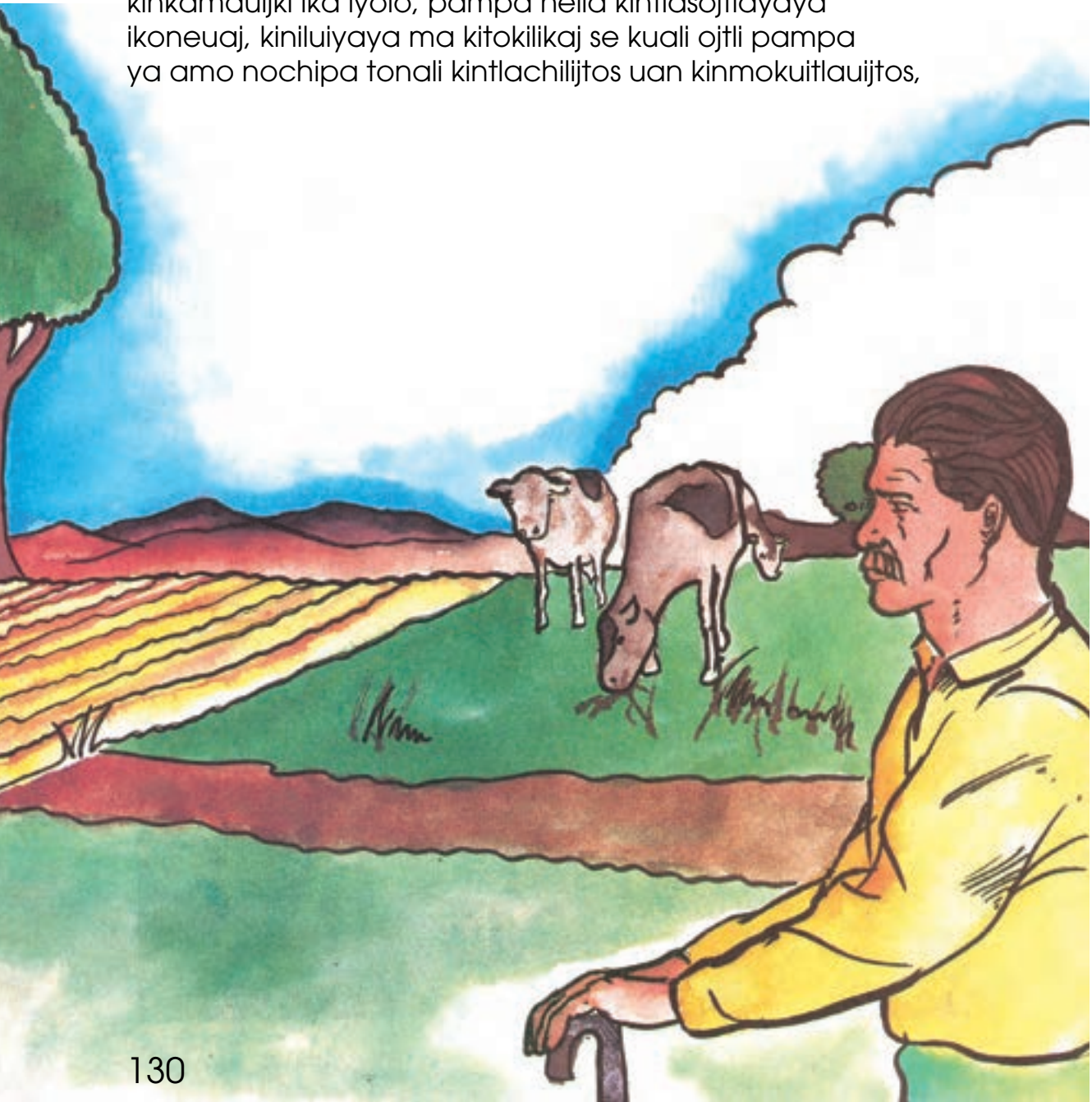
Kemaj tinexketsaj moneki tijchiuasej ika toyolo kej nopa kuali pixkis. Tonextamal moneki ipan kuali tijpakasej pampa tijchiuasej tixtli uan ika tixtli tijchiuasej totlaxkal ika totlaxkal tiyoltokej, yeka axkemaj kuali san tikauiltisej tosij.

Kuali inyolo telpokamej

Kijjtoua notata kipixki se iuampoj tlen tlauei kipaktijki tekitis; kichijki se ueyi mili, amo kemaj kipolojki tlen kikuas, nochi asitok kipixtoya tlen tlatekiuis. Kinpixtoya uakaxmej, nojka se kuajkualtsij kali uan tlali tlen kikauilijtejki ikoli, miyak xiuitl tekitik iuaya isiuaj.

Kiniskaltijkej eyij okichpilmej uan omej siuapilmej, kuajkualtsij mosempaleuiyayaj kemaj intata kichiuayaya se tekintl, amo kemaj mokualaniyayaj pampa nochipa kinkamauijki ika iyolo, pampa nelia kintlasojtlayaya ikoneuaj, kiniluiyaya ma kitokilikaj se kuali ojtli pampa ya amo nochipa tonali kintlachilijtos uan kinmokuitlauijtos,

moneki nojkia ma motlalnamiktijtiyakaj ipaj innemilis pampa inkoneuaj nojkia ijkinoy kintlalnamiktisej. Telpokamej flauel kineltokakej intata, kitokilijkej se kuali ojtli uan kiueyilijkej intlalnamikilis. Kemaj mijki intata flauel motekipachojkej pampa kiikneliyayaj. Panok se ome meetstli moyolnojnotskej uan monechikojkej nochi iknimej uan moiluijkej; ma amo kemaj timososolakaj, sansejko ma titekitikaj, ma titlatekiuikaj uan ma tikiskaltikaj tlen totatauaj techkauilijtejkej uan nochipa ma tikajkoktokaj ipaj toyolo totatauaj inkamanal uan intlalnamikilis.

Konemej intonal

30 itekij tlen abril meetstli

Konemej tlen ipan ni tonana tlaltipaktli tlakatij, tikinilnamikij sesenxiuitl ipan 30 itekij abril. Ni tlen siuamej uan tlakamej inisentikachamankauaj, kemaj kiitaj tlanextli tlen toteeko techmaka, moneki nochi kiselisej ika kuali tlen intechpoui, axakaj kiiptos para ma axkiselikaj pampa nochi iikal topatij.

Moneki kuali motlamakasej, kipiasej kuali chikaualistli para moskaltisej axmokokosej. Ajkiya mayana moneki kitlamakasej, tlen kokolisuilos kipajtisej, tlen mijkia itata uan inana o iknotixki, kiselis tlapaleuilistli.

Se konetl, moneki ya achtoui kiselis tlen moneki, achtoui ya tijmakasej tlapaleuilistli kemaj onkas se tlamantli tlen tlaijtلاكolistli. Se konetl, ya kimati tlen kineki momachtis, tlen tekintl kichiuas kemaj moskaltis, kenijkatsaj monemiltis kampa mochantlalis, motominteemos, teopannemis, mopaxaloltis, tlapaleuis uan sekinok tlamantli. Itechpoui para motlepanitas tlen itlalnamikilis, axkiistlakausej, axkitsakuilisej ikualnemilis, moneki onkas tlatlepanitalistli tlen ya kineki kichiuas.

Pampa se konetl kipia miyak tlamantli tlen kiiskaltis para tlen ya kinekis uan tlen kinekisej iuampoyouaj. Moneki se kipaleuis para kimatis kenijkatasj monauatis, motekitilis uan tlen itechpoui motlajtlanis. Itechpoui kypias tlen kuali tlamachtijketl, itechpoui momachtis ipan se yejyektsij uan kuali tlamachtilyaj, itechmoneki uan itechpoui mauiltis, itechpoui moskaltis ika kuali chikaualistli, itechmoneki uan nojkia itechpoui mopaxaioltis, itechpoui para tetajmej uan tlamachtianij kipaleusej, itechpoui kuali itstos ipan ichinanko o altepeko, kampa axakaj kipasolos uan kiistlakauis. Nochi tlakamej uan siamej kintlasojtlasej konemej tlen kiniskaltisej pakilispaj tochinanko uan nochi ni tlen toMexko.

Tentopitsij

Se totlayi maskij siuauej itstoyaj, amo kemaj kipixkej se inkonej. Se tonali ni totlayi yajki tekito imilaj, tookmeuato uan kemaj ueyi tekiti kichijtoya ika tlajkotona kikajki se koneti kinotsa uan kiiytoua: ¡Notata! xitlakuakia. ¡Notata ximoseuia uan xitlakuakia! Totlayi achi kualanki kemaj kikajki kinotsa, pampa ya axkipia yon se ikonej, uaajka kiixteemoj kanke kisa nopa tlanotsali, kiitak se tentopitsij kinotsa, uaajka achiyok kualanki totlayi, najkak kitsojtsontejki, kimiktijki ni tentopitsij.

Ni totlayi kimachilijki teipaj kuesiui, kochisneki uan kiyolmajtok isiuaj, uaajka nimaj ualajki ichaj. Asiko ichaj totlayi, kiitako isiuaj kuali miktok, mixtoktok metlaixko uan najkak kitsojtsontektok, nimaj kimachilijki ya kimiktij. Yeka namaj ni pilokuiltij tlen kanajya tikixmatij ika itookaj tentopitsij amo kuali tijmiktisej, tlaj tijpantisej tokaltenoj o sejkanok, moneki tlajmachtsij ma tijkauakaj xiuiixko ma xiuiqua kej nopa amo tlenoj topantis.

Pilchontsij

Se toai kipixki se pilkonetsij, ni ipilkonej tlauei kiikneliyaya pampa piltojtomaksij uan san mometsketstok kemaj kitekayaya ipan petlatl, ni pilkonetsij kitookajtijki inana Pilchontsij. Kemaj xiuitik Pilchontsij kuali nemi iselti. Ijnalok meuayaya, iselti mauiltiyaya, tlauei kipaktiyaya maltis, ajkouitonis, motlalmimilos uan mokuapilos.

Se tonali inana nelkochki uan mejki uajkapaj tlejkotojka tonatij, tlachixtejki axakaj Pilchontsij. Pilchontsij tlajmachtsij kiski kiyauak, nejnentiyajki kitokilijki se ojtli, uejka nejnenki, kipanoto se atlatjli, kiikanoto se xalamatl, kipanoto se tepamitl, panoto itsintlaj se nakaskuauitl uan kikonanki se pitsajojtli uan nopa ojtli san poliuito.

Pilchontsij ayok kimatki kankee yaski, tlachixki kampaueli ayok kipantij iojui, uaajka moseuj tsokouijtsintlaj. kual siyajtok, moteejki uan kochki. Pilchontsij mokuapolojki, ayok uelki mokuepki. Kemaj isak kinitak miyak pesojmej nentinemij, tlapejpentinemij uan tlaxopejtinemij. Achtoui kinmakaski teipaj ayojkanaj. Moyoliluij: nikintokilis ne pesojmej uan ijkinaj axnoselti ninemis. Manejnentiyajki intepotsko pesojmej, kipantitoj ouatl, kikonankej kipoxauaj uan ouakuajkej. Pilchontsij nojkia ouakuajki. Ni tlakuanimej asitoj ininchaj. Se ueyi tetl itsalaj nopanoj kochkej.

Pilchontsij momajkajki inixko tlakuanimej, kej ni panok miyak tonali uan Pilchontsij pejki nemi kej ne tlakuanimej, uan ayok uelki kamatis, san nanalkatinemiyaya uan san tempopolokatinemiyaya pampa ayok mokamauij iuaya iuampoyouaj, inana kiteemoj kampa ueli, tlajtlanki tlaj axkiitstokej, axakaj tlayolmelajki kanke itstoya Pilchontsij. Panok miyak tonali, xiuittl uan Pilchontsij se ueyi okichpil mochijtoya, uaajka kinkuapoloj tlakuanimej kemaj nemiyaya ne tepeixko uan tlachixki ika tlani kiitak onkaj miyak kaltinij, uaajka temok iyolik uan asiko kaltitlaj. Teipaj iyolik kiilnamiktiyajki kenijki kistejki ichaj, san tlalochpaj kitlachilijtejki inana yau kinamikiti. Monajnouajkej uan mochokilijkej pampa panotoyaya miyak tonali axmoitstoyaj, namaj kitookaxtiaj okichpil Chontsij uan iyolik kimachtiaj kenijki kamatis. inana kuali iyolo axkikuesiullia kimachtis kenijkatsaj kamanalos.

Timochantlalijkej

San temikpaj tinemij ipan ni tlaltipaktli.
San ijki axkemaj timochantlaliskiaj.
Toteotsij kinejki technechikos
ipaj ne yejyektsij xajkali
san ijki axtotempaj kampa tiitstokej
san ijki axneli timochantlalijtokej
san ijki san tikochtokej
axtijneltokaj tlen toixtenoj mochijtok,
Xitechyolmelauakaj tlaj nelia tlen inkiitaj
xitechixtlapokaj, san ijki san tikochtokej
xiualakaj nochi uan xipanokaj
touaya xikochikaj, touaya xitekitikaj.
San se tochaj matijchiuakaj
matikilkauakaj ne flaxeloli
ma yau uejka kuesoli
uan axkemaj timokokolisej.
Yejyektsij tiitstokej ika tochaneuaj
nochi kuali titekitij, timoneltokaj
timotlepanitaj uan kuali timopanoltiaj
axkemaj techpasoloua se tlamantli
nochi tonali kuali tiitstokej, ¡ Kuali tochaj !

Tlamachtijketl itonal

Mexkoeuanij tlamachtianij, maseualmej uan koyomej, ipan 15 itekij mayo meetstli kiinamikij tlen tlamachtijketl itonal, kipatijkamatiij itekij uan kimakaj se ueyi netlajpaloli, pampa nopa tekitiketl yajaya kinmachtia pipilkonemej ipan tlamachtilyan, kampa san paktok, mojmstlaj monechikoua iuaya konemej tlen iniuaya mauiltia, tlajkuiloua, tlaixpoua, mijtotia, tlapoua uan sekinok tlamachtiltekitl kichiuaj.

Yeka moneki tijtlasojtlasej uan tijtlepanitasej, pampa ya kichiuu ueyi iyolo para kinmakas kuali tlanamikilistli, ixtlamatkayotl uan ojtli tlen moneki kitokilisej konemej, ijkinaj kemaj elitij tlakamej o nanamej, axkemaj kimpantis kuesoli. Sekij kemantika axkitlepanitaj tlen tlamachtijketl itekij, pampa kiijtouaj axixnesi tlen tekititok, uan nelia axnesi pampa ni axiikal kej se miltekitl kampa kitookaj sintli, ya ixua, moskaltia, xilokisa, elotia, chikauia, uaki uan pixkaj miltekitinij.

Ni tlamachtiltekitl axnesi, pampa kemaj konemej kiamatij momachtisej, nochi kiselijtiyauij uan mokajtij inintsontekontipaj kampa axnesi tlamachtijketl itekij. Tlamachtijketl, nopa tlen mojmstlaj kipiuijtikaj iixtlamatkayo, kiyankuilijtikaj

itekij, tlen kinyokana konemej uan nochi tetajmej, pampa axmoiuintiya, axtlakajkayaua uan nochipa moixnextia ika kuali iyolo para tekitis, yeka namaj motlanilia tlasojtli. Se tlamachtijketl moneki itekij ipan altepetl uan ipan chinanko, pampa siuamej uan tlakamej, yajaya ika ixtlamatkayotl kiasij se kuali nemilistli, tlakuaiistli, tekiti, teopanemilistli, tlatlepanitalistli, tlasojkajyotl uan sekinok tlamantli tlen kitlamiltia kuesoli uan moueyitilia pakilistli para tiitstosej ipan ni yejyektsij uan ueyi Mexko tlatipaktli. Nochipa ma tijtlasojtlakaj uan ma tijpaleuikaj nopa tlamachtijketl tlen kiamati tekitis, tlatlepanita uan techmaka se kuali ojtli.

Nijneki nijpatlas imotlalnamikilis uan ma tijpeualtikaj ika ni tochinanko itookaj, pampa axkuali kakisti tijtookajtiaj Kuaxokotitlaj, no nijneki ma tijtookajtikaj ika kaxtiltekatlajtoli ¿uan kenijkatsaj tijneki ma motookajti? na nijneki ma motookajti “Los Jobos” pampa ijkinoy koyomej achi kuali kikakisej uan kitlepanitasej.

Touampoyouaj kiijtjkej: tlaj yanopa ika tiualaj, nopa kena axuelis pampa tochinanko tlen itookaj “Kuaxokotitlaj”, kitookajtlalijtejkej totatauaj, tlen nochipa tikinilnamikij, tikintlepanitaj pampa injuantij inintlajtoli nauatl tlen techkauilijtejkej.

Tlaj yanopa tlajtoli tijualika kiijtosneki para timokuapolojtok, mitstlajtolinempolosnekij nopa koyomej kampa tinemi. Tlaj timokoyotiakentijtok uan kentsij tijmati kaxtiltekatlajtoli, nopa axtikoyotl, nopa kej ipa timaseuaitzij nojkia kej ni tojuantij. Tojuantij timitsiluij xijtlasojtla monetlajtoli nauatl, xijtlasojtla mochinanko uan mochaneuaj pampa ijkinoy nochi kuali tiitstosej nikaj uan sejkanok.

Kuaxokotitlaj chinanko

Se piltlakatsij tlen Kuaxokotitlaj ichinanko, axkinejki kuali momachtis, san eyi xiuiftl tlen se ixelka tlamachtlistli kichijki uan yajki tlapaleuito neka Tampico.

Kemaj kixitito se xiuiftl ualajki tlauei mokoyomati kimpaxaloko ichaneuaj uan iteixmatkauaj. Kemaj asiko, nopa teotlak kimelajki mochiua se nechikolistli tlen tekiuajmej tlanauatijkej para mokamausej tlen tekittl mochijtiualaj.

Piltelpokatsij, kiitakej asitoya kampa monechikojtokej, pejkej kitlachiliaj pampa axkintlajpalojki. Kemaj kikajki para tlamisa nopa nechikolistli yajki kampa tekiuajmej uan kiniluijki; na nijneki nimechonkamauis. Tlaj moyolo eli para tikijtos se ome tlajtoli xikonijto. Pejki kiijtoua: na niualajtok kampa imonechikojtokej pampa

Nejnenketl

¡ Xiualaj nikaj nejnenketl !
¿ Kankee tinemi nejnenketl ?
Amaj nimitsnauatis ika kuauitl;
amo xichoka, amo xicholo
pampa axnimitschololtis,
ika ta, axnijmati tlaya nijchluas
techtlami kualankamakatok.
Ta axtijtlepanita kamanali,
ta axtijtlepanita tlanamikilistli
maski mitsuitekisej, mitskaltsakuasej
ta axtlenoj tijtlepanita.
Niasiko uan nimitspantiko tlatskakonetl
tlixiktli axkipiya tlikoli
uan ne komitl axkipiya atl
uan tochaj tlasoltitlaj
yon ne totlapial axkipia itlakualis.

¿Tijuatski ni xiuitl? ¿Tijualikak ouapachtli?
 ¿Tikateekij ni xiuitlatooktli?
 ¿Tijtsejtseloy tlaoyatlaxitli? ¿Tisok ne kuauitl?
 ¿Atlik tenampitsotl? ¿Tlakuajki?
 ¿Tijtlalanki teksistli? ¿Tikijkuenijki ne palach?
 ¿Uan tlaya motechpoui? ¿Kenke tijneki tisiyauis?
 ¿Uan nikaj itstok burro uan nochi, nochi mitssenkauilia?
 Ta timoiluia nojaj itstok monana piltenantsij san
 mokuatotonijtok uan ta san tijnempoloua tonali uan nochi
 san titlapasolojtok san titlatepejtok momajkayaj tlami
 tsayantok moyoyoj, chichimej nikaj itstokej, mistomej
 kinchiaj xokuelochmej o kintemojtinemij tepasoltinij
 kouatepasoltsajlaj.
 Uelis yejyektsij tiitstok, nejnenketl
 ¿Uan tijmachilia kuali timotlakentijtok?
 ¿Uan nopa mokaltsoj sokiyoj?
 ¡Tlachikuentli kuatsajkayotl?
 ¡Yejyektsij tsonkali! ¡Ne imolik!
 Ne ikechkuayo, ne imaolol, ne inakas techtlami
 kualankamakatok, axnijmatiyok tlen nijchiuas moka ta.

Tikitstojka tojuantij toseliti, amo tijpiaj tlen
techmokuilauiyaya innemilis tlen nochi maseualtsitsij
nopa nemilistli nochi kochistli uan ta axtimoyolpejpena.
Ma mitskajteuakaj ipan tlapechtli tikochkuakualaka
uan expaj tijneki ma mitstlakualtikaj.

Pano tonali uan tlatsijkapaj tiitstok, ximokaltsontlejkolti,
ximotlanxilui yakakuitlakonetl, xikilpi motekak uan xiyaj
amantsij kampa axnimitsitas uan techtlami techtlami
kualankamakatok.

Nimitstemachia silikikonetl nimitstemachia nochi ni
tlatsij kayotl mostla flamis nimitsuikas titiankisotij tijpejtias
toburro tiyasej titisitij, titesakasej ; Tijmachilis siyauilistli !
Tikitas tlajlamikilistli kemaj tiitonalxolonis. Uaajka tikitas
kenijki motlaani tlen tijkuaj uan ta san timoajketsmajajtok,
santekitl, santekitl titlakuajtok.

Yeka tlanestiualaj iyolik monextia kuatitlamitl mijkuenia setl, moteeka uan kochi ne tenaj machachatik tekiti mojmostlaj.

Kampa yejyksij kochi okichpil moechkauia ika miyak tlasojtli yolpaktok kitlachilia, san ixuetskatok kitsoponia ika miyak ;Tlasojtli ! Kuali tikochi, nimitsixitis tlaj axnijpiaskiya notlalnamikilis ; Ximauilti !, xiuitoni, xitlatlapana nopilokichpil monana flatlani ; Namaj xikochi, xikochi, xikochi !

Tr. Aurelia Hernández Lara.

Nitototl

Nijteemijki nipatlani kej se tototl, niyaj ajakaixko. nijpanotiyajki uejueyi kuatitlamitl, nikitak uejkapantikej tepemej, miyak mixtli onkaj ne uajkapaj uan achi flaseseya, uejka nipatlanki, inechka sitlalimej ninemito, nijpanok se ueyatl uan niasito ne anali, nimoseuito kampa pano se atlajtli uan yejyektsij atl temo. Nikixtokak nopa atlajtli uan nionmaltij tloochpaj. Nikitak se sakakali ijkatok xalamajtsintlaj, niyajki nimotlajtlanito se flaxkali pampa flauel nimayanayaya, niuejkajki nipatlantinemi uan achi kentsij nimomayantij.

Nikitak nechmakakej chiltlaxkali, nijkuajki uan axnechnamakiltijkej pampa kualitlakamej itstokej kampa niasito. ipan nopa kali nikitak itstokej siuamej tlakuejuiyaj tlakamej san tlakaltsouiaj, siupilmej uan okichpilmej no motlakentijtokej kej intatauaj. Teipaj nijnejki nijmatis tlakee itookaj kampa niasito uan nimotlajtlanij, ¿ Tlakee itookaj nikaj ? Tlanankilijkej chanejmej: nikaj itookaj Mixtitlaj, uaajka niisatejki uan achi nimomajmatij pampa nipatlaniyaya kej se ueyi tototl.

Tonilijki kualkaj kikixtijtejkej noai, kiuikakej ika tepajtjketl.

Kimakakej kuali pajtli uan noai kena mochikajki. Ika ikaxtolitaj noai uan nomachiknij kinmiktijkej eyij piyomej uan tiyajkej titepetlakuatoj kampa kiuentijki se tlachixketl para ma kitonaltsajtsiliti noai pampa ya kinejki kitlaskamatilis Toteko.

Noai

Kuajkualtsij yolpakiyaya noai María, pampa axtlenoj kipolouayaya ipan ichaj, kipixtoya miyak sintli uan kaltlapialmej.

Se ipilsuapil iuaya itstoya uan nelia kiikneliyaya pampa mokaajki iknotsij kemaj kipixtoya sanok ome xiuitl, mijki itata, mokaajkej iniselti pero axtlenoj kimpolouayaya pampa

nochi tlamantli kinkauilijtejkej. Notlayi flauel tekityaya uan yeka tlapijpixtoya nochi tlamantli.

Noai kiiluij nomachiknij: ta siuapil, moneki timomachtis.

Mojmostlaj tiyas escuela para ijkinoy kentsij tiixtlamatis, no kuali tikamatis, titlaixpouas uan kuali titlajkuilos pampa tojuantij axuelki timomachtijkej uan yeka axtiuelij titlaixpouaj yon titlapouaj.

Uajkajkia siamej axkinkauilijayaj ma momachtikaj, pampa inijuantij moskaltiyayaj para monamiktisej uan kitekpanosej inueuejuaj.

Namaj yeka ta moneki mojmostlaj xiyaj escuela. ¡Ay nanej! kiijtoua siuapil_Na nojkia nijneki nimitspaleuis ika se ome tekiftlen no kuali nijchiua.

_Axtle, kiijtoua inana. Tekiftlen milaj, na xiriechkauili, na nijchiuas, ta san ximomachti,

Nanej, kena nimomachtis, pero moselti, na nikita tlauei
titekiti, semiluitl ne milaj tionitstok uan ika teotlak tijualika se
tlamamali kuauitl, uan nikita kena tisiyau,

_ya nimitsiluij, nojaj nitetik uan nojaj kuali nijchiua tekittl, ta
ximomachtis uan amo xijkotonili motekij.

Xinechkaua na ma nijchiua flamantini. Ta tiuelis kemaj
timonamiktis, uaajka kena xijtlachilis nochi flamantli tlen
na nijchiua amantsij ipaj ni cocina.

_Amo ximokueso, ni flamantli tlen axtiueli iyolik tiuelias.

_Kualtitok, nimitsneltokilis tlen ta tinechiluij pampa ta
tinonana uan nimitstlepanita.

Panok tonali, siuapil mochijki ichpokatl, uan se tonal inana
nemito milaj uan moxolonij. Tonilij kikonanki tlatotonilotl uan
ika ya ni pejki mokokoua.

Nomachiknij ayok kimatki tlen kichiuilis inana, pampa
chikauak kokolistli kikonanki, teipaj noau ayok kinejki
tlakuas, pejki esopoliui. Notata kiijtoj; matijpaleuikaj
noiknij pampa tlauei chikauak kokolistli kikonantok,
tijuikasej kampa se tepajtijketl, ma kipajti.

Ipan Puebla flauilankayotl

Uejkapaya. Mexko nelia onkayaya flauilankayotl pampa ika maseualtsitsij uan kaxtiltekamej mosenuilantoyaj, pampa ni koyomej axkemaj kinitasnejkej maseualtsitsij. Sekij ueyij tlanauatianij tlen Mexko, axkinekiyayaj ma mosenkaua tlanamikilistli, nochipaj kinejkej kitsompechijtosej maseualtsitsij uan yeka sekij no moyoltejteemojkej kenijkatsaj kikuatlalisej Mexko tlali pampa nelia sekij san tominkixtiyayaj uan axtlenoj kisenkauayayaj, Kej namaj tijmatij ni Antonio López de Santa Anna, kinamakak ueyi tlali tlen Mexko iaxka eliyaya, pampa flauikayaya uan axkipixki tomij kemaj kitlajtlanijkej ma tlakuapa.

Ipan itlanauatilpaj Benito Juárez, miyak tlamantli mochijki mokualsenkajki tlanauatilamatl tlen kampa nochi maseualmej titlaneltokasej uan tlen kampa techmanauis.

Pero Mexko tlauei kintlauikiliyaya miyak tomij analimej tlatinij tlen kitlanejtiyayaj, Mexko kitlanejtijkej tomij: kaxtiltekapaj (España), Francia uan Inglaterra. Panok miyak xiuitl uan Mexko tlanauatijketl axkemaj tlaquapki. Ni eyij tialtinij (países) moiluijkej se tonal: "Achi kuali ma tiyakaj sasampa tikinamatij mexkotlanauatijketl tlen techtlauikilia".

Ijkinoy mokuiteejkej nepa ininchaj analimej uan asikoj ipan Veracruz tlali, kampa Benito Juárez kinyolmelajki yaotlanauatiyani (generales) ma mosemoyauakaj tlen kiniualikatokej uan ma mochiyakaj.

Sekij xikintitlanikaj ma yakaj ne Córdoba, sekij ma mokauakaj Orizaba uan sekij ma yakaj ne Tehuacán, pampa tojuantij nojuaj timoualkamausej kenijkatsaj timosenkauasej.

Nikaj axuelis imokauasej pampa amantsij onkaj se kokolistli tlen kinmijmiktij iskaoaj maseualmej.

ijkinoy kichijkej uan Benito Juárez, mokamauijki iniuaya yaotlanauatyanij analimej ankij kitlakakilijkej tlen kiniluijki: "Namantsij Mexko, axkipia tomij tlen imechtlauikiliya pampa ontlatlajki kampa flauikayaya".

Kinyolmelajkej ma kichiyakajyok nojuaj seyok ome xiuitl, pampa flauel motlatlaneuijtok.

Kaxtiltekamej uan Inglaterra euanij, nojuaj kitlakakilijkej pero nopa Francia euanij, yojuantij ayok kinejkej kichiyasej, kijtojki Napoleón III: tlaj Mexko, axkineki tlaxtlauas tlen flauika, uaajka ta yaotlanauatijketl Lorences, xikinsentili nochi yaotlakamej tlen tikinualikatokej uan tikalakisej ipan Mexko tlali, tikinkixtisej tlen inijuantij inaxka, tijkixtitij ueyi tlanauatijketl Benito Juárez, tlen kimokuitlauijtok Mexko tlali. Ijkinoy kalaktejkej. Kikonankej nejnemij tonayaj uan tlayoua pampa kinekiyayaj nimaj kitlamiltijteuasej ni kualantli, sekij kauajtijpaj uan sekij san inikxipaj, miyakij axkixikouilijkej nejnentli pampa uajka.

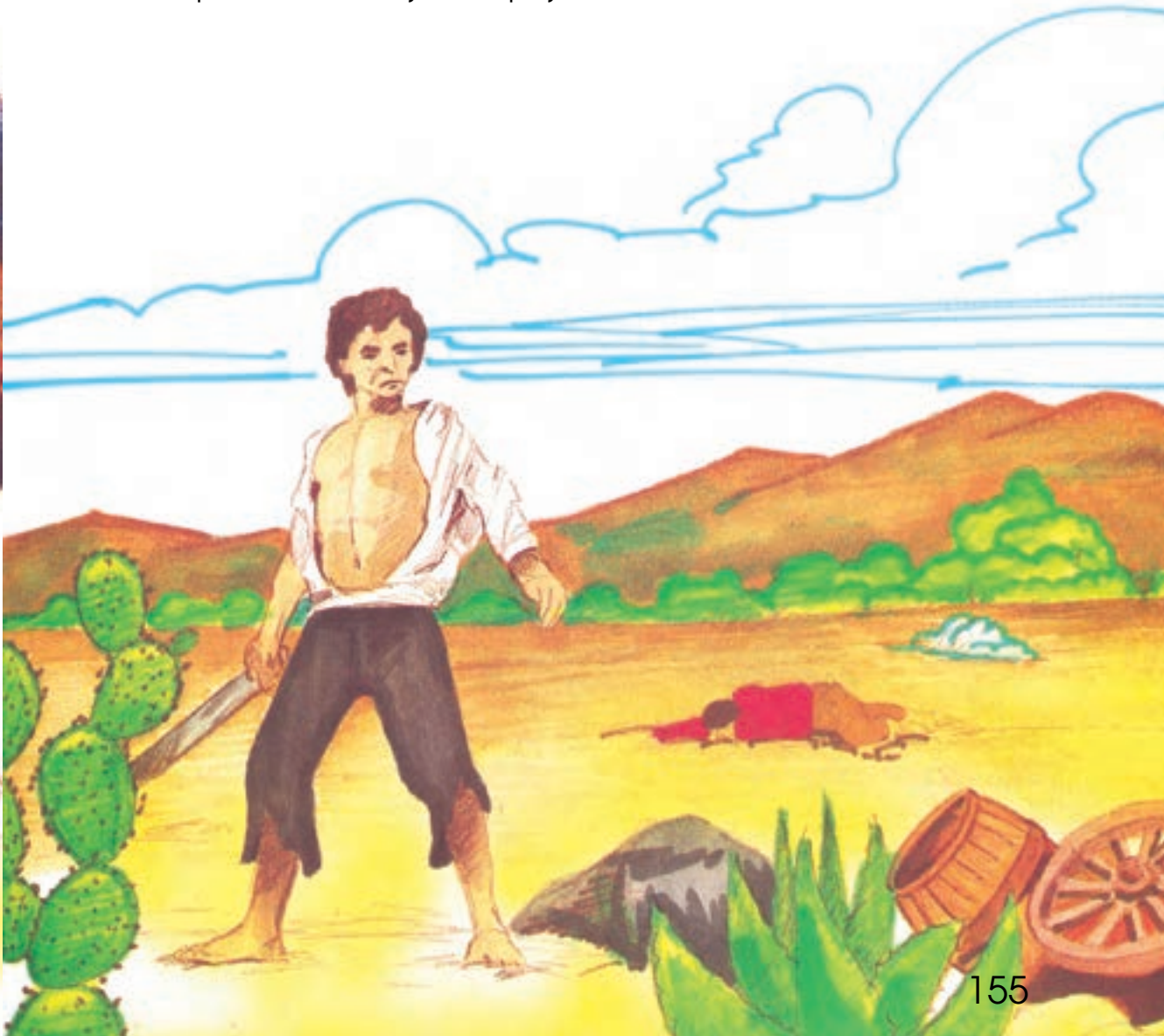

Kiniluijkej; axtoui tikalakisej Puebla, sampa Mexko kalijtik kampa tekiti Benito Juárez, tlen namaj kitlanauatilmakatokej para kimokuitlauis nochi Mexko tlali.

Ijkinoj kichijkej ni Francia euani, asitoj ne Puebla, kampa mosentlijkej nochi yaotlakamej.

Maseualtsitsij tlen Zacapoaxtla euani, no kinimachtijtoyaj kenijkatsaj kimanauisej Mexko tlali, se yaotlakatl tlen Mexko eua kitookajtiyayaj Ignacio Zaragoza, yajaya ni kinnextilij maseualtsitsij, kenijkatsaj momanauisej uan kimanauisej tlen inaxka.

Ipan makuili itekij mayo meetstli uan naui tsontli uan majtlaktli uan eyi pouali uan ome (5 de mayo de 1862) xiuitl, tikilnamikij nochi tlen timexkoeuani, pampa timoyoliluiyaj tlaj axkimanauijtoskiaj Mexko, namaj sampoliui tiitstoskiaj tetlatipaj.

Mookichmatketl

Namaj nijneki niuikas
inij uikatl ika nauatl
tlaj inkiitstokej se ichpokatl
uan nimaj tetsinkechnaua.
Nelchichiltik notsonekauil
uan xoxoktik ni noyoyoj
namaj tomij nijualika
nelia nimotlepanita.
Se chikueyi nitiankisoua
niompaxaloua Uexotlaj
se ichpokatl nikonita
ankij nelia nikixtoka.
Ipan ni tlayokolispaj
na niyas nikijtlaniti
iuaya ya nimosuajtis
maskij ayamo nitekiti.
Tlaj kwalanis nopilsuaj
uan peuas nechkuatotonis
nikualantok nikisteuas
mostla ika nicholojtos.

Autor:
Sergio Felipe Amador Rivera.

Nanamej iniluij

Nochi ijki onkaj se tonal kej titekitisej uan kemaj tiyolpakisej, kemantika tijpakiliskayotiyaj se tokonej, se tonana, se toichpokaj o se totelpokaj, nojkia kej se tlamachtijketl.

Namaj ni tonali, tijkakis kampa ejeliuis tomaseualpoyouaj kinchiuiliaj se ueyi tlaixpiali inichpokauaj kemaj kiaxitiaj kaxtoli xiuitl, miyak tlakualistli kichiuaj pampa miyakij yauij ontlakuaj, uan ika teotlak nochi mijtotiaj pampa kintlaluiaj tlapitsanij uan inijuantij tlayolpakixtiaj.

Nojkia onkaj se ueyi tlaixpiali tlen nanamej iniluij. Ni tonali onasi, uan nojkia eltok se meetstli kampa tikiniluikixtiliaj. Yeka ipan 10 itekij mayo tikiniluikixtiliaj nochi nanamej tlen nojaj itstokej ipan ni tlaltipaktli.

Ipan ni tonali kampa ejeliuis kinchiuiliaj pakilistli nochi nanamej.

Yeka moneki no matikinmakakaj se xochitl, se koskatl uan sekinok tlen ta tijnekis tijmakas monana.

Se tonana moneki tikiknelisej pampa ya techmakatok tlachiyalistli, ika ya tiyoltokej. Axtipinauasej kemaj tiyauij iuaya se tonana, kej sekij kichiuaj konetelpokamej, pampa kinitaj san maseualtsitsij. Sekij yon axkanaj kinekij kin-nojnotsasej pampa pinauaj kinitasej iniuampoyouaj nemi iuaya inana.

Tekuesoj uan tetlayokoltij se nana kemaj kej ni kichiuaj se nana.

Namaj ni mayo 10 tlen itekij, no ximoyoltejteemo uan nojkia ximoyolpitsaua kentsij ipan ni tonali, pampa namaj intonal nochi nanamej tlen Mexko uan sekinok altepetinij kampa tlantok ni tlaltipaktli.

Se tlalnamikilistli

Ne axtouiya nikitak eyij axkanelimej mokamauijtoyaj. Se tenana axkanelij kiiluiyaya ikonej; kemaj tojuantij tiasikoj nikaj kampa namaj timochantijtokej, tipejtejkej san se tiomej uan namaj tikita neliya timomiyakilijkejya ueyi kaltitlamitl eltok.

Ipan ni tochinanko tiitstokej sekij tlen kuali toyolo, uan nojkia tiitstokej tlen achi axkuali toyolo. Nojkia kej tijmati itstokej axkanelimej tlen kiamatij tekitisej uan itstokej miyakij flatsiuij tlen axkimpaktia tekitisej.

Ni flatsiuij san kampa ejeliuis nemij tlachtektinemij tlen motlatojtookijtokej inuampoyouaj inmilaj. Yeka ta kuali ximoyoltejteemo kenijkatsaj tiitstos kemaj tiueyiyas, pampa namaj tojuantij nojuaj timitstlachilijtokej, timitsmokuitlauijtokej, teipaj moselti timotlalnamikijtijyas. Tlen mitsontlatempouilij monana nopa melauak neliya, pampa ipan ni tlaltipaktli tlen tiitstokej axsan se toyolo uan axsan se totlalnamikilis tijpixtokej.

Yeka kemaj timotlakachiuas, xitekitis, xikimpaleuis mouampoyouaj ika kuali moyolo. Kemantika tlen tekitl tijchiuas axmoneki titlainamas pampa ta nojkia tijnekis kemantika ma mitspaleuikaj mouampoyouaj, uan axuelis nochi tikintlaxtlauis. Yeka kuali xikajkokui ni tlalnamikilistli pampa ijkinoy mochaneuaj axmitskokolisej uan mitstlepanitasej. Tikita tojuantij nochipa titekitij, axkemaj titekuiliaj tlamanitli tlen tlaojonkaj temiltitlaj, tojuantij nojkia timotookiaj tlen tijnekij.

Aixpiyali

Yaloua totlanauatijkaj kintlaluijki maseualmej flaixpiasej namaj, pampa amo tlakiyau, miltinij nochi sauankia uan amo onkaj milajtekiti, tlapijalmej tlankia intlakualis uan atemitl nojkia uakisneki.

Maseualmej nochi kiuelmatkej tlen kinnauatijki tlanauatijketl. Se omej tlakamej xochikuitoj, sekij kichijchijkej xiuikali ne ameltenoj, ueuejtlakamej xochisosokej, kuaxompiajmej nojkia kikualchijchiuasej intlakej uan inayakach, tlapitsanij san kinejnektokej uikachiuasej, siamej monemiliaj ika se ome inkantelaj, ankij tekiuejkemey kiejeuaj se achi sintli, chankakaj, kafej, istatl uan chili.

Ika teotlak konemey san ajkomantokej uan nojkia tlapaleuiaj. Kemaj achi teotlak nochi monechikouaj: tlakamej, siamej, miltotianij, tlapitsanij, moteochiuani uan konemey, para kitlayaualoltisej se toteotsij. Konaxitiaj kampa xiuikali uan kixochiyotiaj toteotsij.

Tlaxochiyotiaj ueuejtlakamej, teipaj moteochiuaj, tlapitsaj uan miltotiaj seyoyal. Ika inteochiual kitlajtlaniaj toteko ma auetsilti. Ni aixpiali uejkaua, kikotonaj kemaj tlakiyau.

Tlapeuanij

Se tonal mokuitejkej nauij tlapeuanij, kiniuikakej chichimej tlen kuali tlapeuaj. Kikonantejkej ne kuatentli kampa moiluijkej itstokej tlakuanimej.

Se totlayi kiniluia, kena itstokej tlakuanimej pampa kichijki se mili kampa kitoojki sintli nepa kuayojteno, uan axtlenoj kitlalanki sintli, pampa tlakuanimej kiconankej kikuallilaj kemaj xilokiskij uan axkikauilijkej kuali ma elotia.

Kitlamilijkej nochi tlen kitooktoya, uan yeka kiijtoua itstokej tlakuanimej.

Ni tlapeuanij ijkinoy kipeualtijtejkej, kiconankej mosemoyauaj.

Sekij kalakteuasej nepa, sekij nikaj uan tojuantij neka tikalakteuasej, timopantitij nepa tlatsintlaj, uan ankij kikakis uan kiitas se tlakuajketl ma nimaj techtsajtsilis para tijpaleusej tikitskisej. Kualtitok, titlanankilijkej nochi.

Kiconankej temoj uan temoj, axakaj moliniyaya uan axakaj kuatsajtsik ijkinoy asitoj ne tlatsintlaj kampa moiluijkej mopantitij.

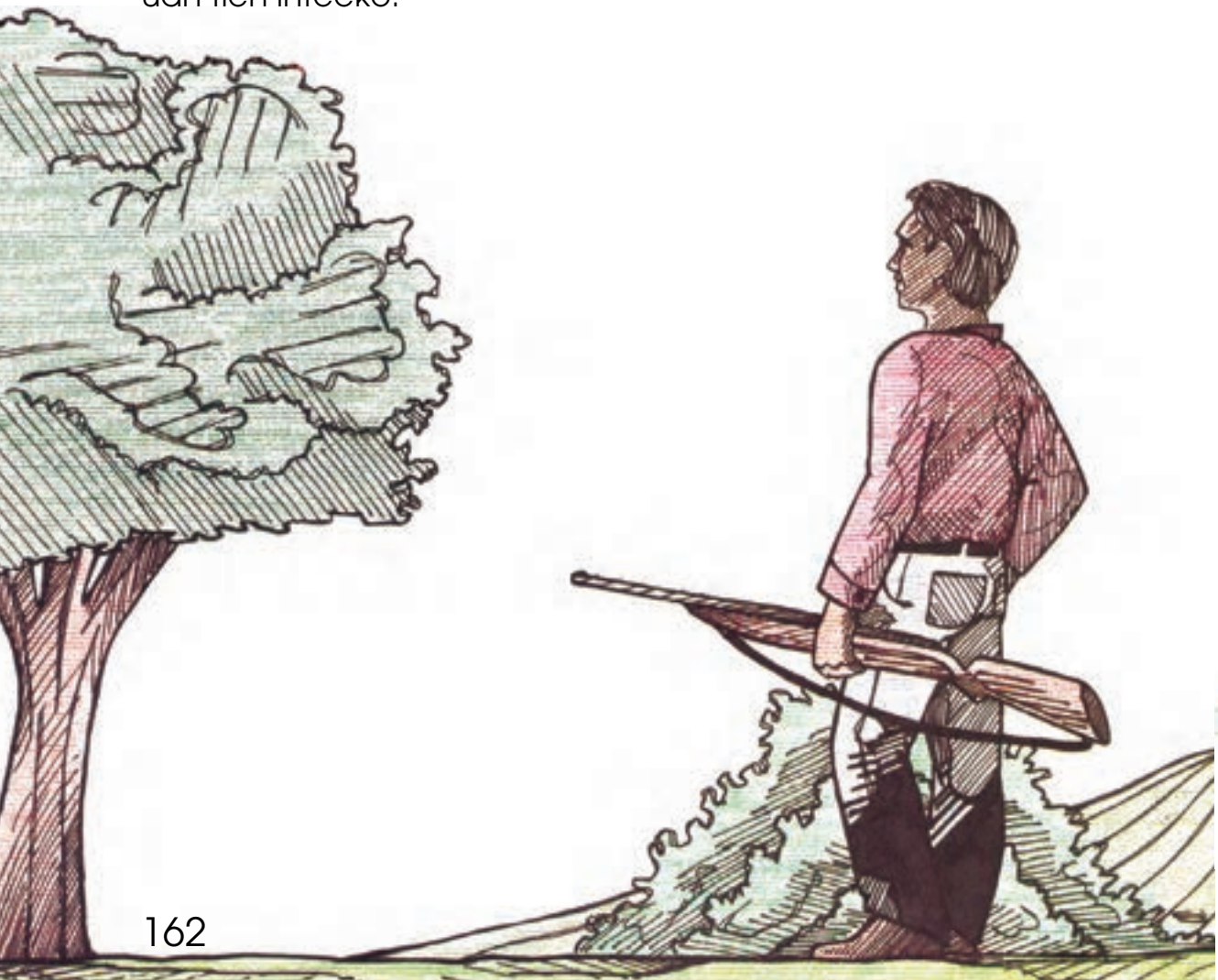
Nochi mokuesojkej kemaj mopantitoj, pampa axtlenoj kimpantijkej, yon chichimej axtlaajuakej, san tlapik tiualajkej.

Na kampa niualtemok nelia uitstiltaj, uan tepexiko, na nojkia kampa niualajki, nochi ijki kampa tiualtemokej ijkinoy techmelajki tepexiko. Kijitojkej nochi.

Uan namaj, ¿tlen tijchiuasej? Moiluij. _Axtlenoj. Se kijitoua _Achi kuali ma tiyakajya ika tochajchaj.

Ni tlapeuanij axakaj moyoliluij, kej ni tlakuanimej no kipixtokej inteeko tlen ika momanauiaj, uan yeka axuelis san kej ueli tikinmiktis.

Moneki nojkia tikinkamaus tlen ininteeko para ijkinoy axkualanis pampa ya kintlachilijtok uan kimokuitlauijtok mojmostiaj. Yeka moneki xikintlepanita nochi tlakuanimej uan tlen inteeko.

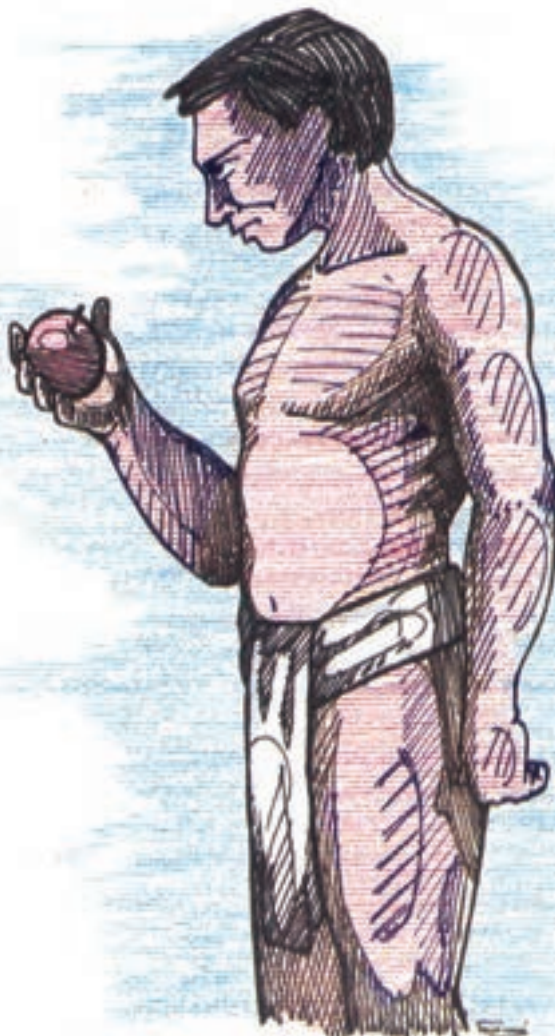
Toteeko kinohijki uan kimpolojki maseualmej.

Kitempojtejkej touajkaapaj tatauaj tlen kenijkatsaj tiyolkej uan kenijkatsaj timokuatlijtiualajkej tlen kej namaj tiitstokej. Kijjtouaj uajkajkia amo tlenoj maseualmej itstoyaj ipaj tlaltipaktli, uaajka Toteotsitsij kinejkej kinyolitisej tlakamej, achtoui kinchijkej kokonemej ika sokitl, kintonaluatski uan kinkakatsojkej, sekij san kentsij iksikej uan sekij chichintikej elkej.

Ni kokonemej kinmakakej yolistli, sekij kiskej istaltikej uan sekij flatlauakej.

Ni tlakamej momiyakilijkej uan momoyaajkej ipan nochi tlaltipaktli. Toteotsitsij amo nelia kuali kinsenkaajkej ni maseualmej, amo mokuitleyayaj, nochi tsintsoptoyaj. Amo tlenoj kikuayayaj maskij onkayaya miyak uan ajuiyak tlakualistli, san kiijnekuuyayaj uan kontepeuyayaj kuatsintlaj, nochi san nempoliuiyaya. Se tonali. . . se tlakatl mosemakak kikuajki tlakuali, kinejki kiyekos. Amo tlenoj kikuultilijki. . . teipaj kinejki mojkuitlas uan amo uelki, amo tlaijiyouijki, nimaj mijki. Toteotsitsij kiitakej amo kinkualsenkajtoya, pampa kimpolouayaya kampa mojkuitlasej.

Toteotsitsij moyoltejteemojkej sempayano kenijkatsaj kinyolitisej sekinok maseualmej tlen nochi intlakayo asitok uan tlen kuali itstosej. Amo uajkajki, nimaj kinyolitijkej sekinok maseualmej uan nelia kuali kiskej. Amo tlenoj kitlaueikauayayaj nochi kikuayayaj. Toteotsitsij kualankej uan motekipachojkej, pampa kijitlakouayayaj tlakualistli tlen kinimakatoyaj. Ni maseualmej kimpoloykej ika ejekatli. Tlaltipaktli mokaajki tlatsitsikatok.

Se tlamantli amo kimatiyayaj Toteotsitsij tlen intlalnamikilis yankuikkej maseualmej.

Kipiyayaj intlalnamikilis achi tekuesoj pampa inijuantij mokuayayaj.

Se tonali... kijtouaj, se yejyeksij ichpokatl mokaajki ichaj kimokuitlouis inana.

Itata yajtoya tekitito imilaj, kemaj asiko ichaj ika teotlak, kitiajtlanilijki iichpokaj:

_¿Kanke itstok monana?

_Nonana yajtok kipaxaloto se toteixmatkaj, uan amo tlenoj nechiluijtejki kemaj mokuapati.

_Nikita tijchijtok miyak uan ajuiyak mijmiyotia tlakuali.

_¿Kankee tijkuito nakatl?

_Nechkauiliko nakanamakaketl, amo nijmati kanke eua.

_Uaajka xinechontekili nopa tlakuali tlen, tijchijtok.

_Kena.

Ichpokatl kiteekilijki tlakuali itata, teipaj kiski kalixpaj.

Itata kemaj kinejki kikuas nakatl, kemaj kitlankechijki uaajka tsajtsitejki inakaj, kijtojki: ¡Amo xinechkua, na nimosiuaj! Nechmiktijki toichpokaj.

Tlakatl moketsteejki kualampaj.

Kinotski iichpokaj, kiajuak, kiuitejki uan kitempanojki.
Ichpokatl kistejki, kiitskilijki se pitsajojtli uan uajka nejnenki,
kemaj nelteotlak mopantijki iuaya se ueuentsij ipaj iojui.
¿Ta kanke tij, ichpokatl?

_Amo nijmati kanke niasiti, nechsempanojki notata uan
amo nijmati kenke.

_Uajka xijuika ni se achi kantelaj uan kampa titlayouiliti
tijtlati ika timotlauilijti.

Ichpokatl uajka nejnenki kuatitlaj, kampa tlayouilijki uajka
kitlatijki ikantelaj uan ijkinoy nejnenki, ikantelaj tlantiyajki,
kemaj kinejki kimajkauas amo uelki uan ijkinoy tlatlatiyajki
imaj uan nochi itlakayo.

Miyakij maseualmej tlajtlakoichiuayayaj, kinmiktiyayaj
innanajuaj, intatauaj, inikniuaj, inkoneuaj uan
inteixmatkauaj.

Kualankej toteotsitsij pampa maseualmej kinixpanokej.
Monechikojkej uan moiluijkej: ni maseualmej sempa
tikimpolosej, pampa amo tlatlepanitaj, uan tikinyolitisej
sekinok tlen nochi tlamantli kimokuitlauisej uan
motlepanitasej. Ni maseualmej kimpolojkej toteotsitsij.
Panok miyak xiuitl... toteotsitsij kinyolitijkej sekinok
maseualmej tlen kena tlatlepanitakej, nochi
mosenmoyajkej ipan tlaltipaktli. ¡Miyak xiuitl
motlepanitakej!

Toteotsitsij axkintlauelkauayaya, nelnelia tlaeliyaya, amo
tlenoj kimpolouayaya, axtlamaseuayayaj.
Tlakamej kiitakej nochi tlaeliyaya tlen kitookayayaj, teipaj
amo tlatlepanitakej, pejkej moixpanoj...

Se miltekitiketl tlen flauelpaj tlatlepanitayaya, amo kemaj flaixpanoyaya iniuaya ikoneuaj. Se tonali kinejki kichiuas se ueyi mili. Pejki tlaixteki kejuak amo ouij kintsontekiyaya tojtomaktik kuatinij, se tonal ueyi flaxki.

Tonilijkapaj tlachiyato kampa flaxtoya, kiitato kuatinij nochi majmantok. Ika ualmostla sempa kiniuikak tlanejmej, sempa flaixtejki.

Sempa yajki kiitato kuatinij nochi ijkatokej, kejuak axtlaxtoya. Miltekitiketl nelia mokuesojki. Pejki kitejtekojki ankij kimajmana kuatinij. ¡ Kuali motlatijki ! Kiitstejki se yejyektsij mona kasmajmantok kuatochij uitontij, kampa moketstij kuatinij momajmantij.

Tlakatl uaajkaya kiski kampa motlatijtoya uan kitsajtsilijki: _¡Kuatochij! Nimitsitajka, tlakajke ta tijmajmana kuatinij kampa nitlaxtok, namaj kena mimitsmikts.

_Amo xinechmikti, na nijneki nimitsiluis se kamanali, xijkaki: ayokmo ximokuatotoni ika tekitl, achi kuali xijchiua tlen na nimitsiluis, pampa poliui san se ome xiuitl uan techpolosej toteotsitsij.

Nojkia nijneki nimitsiluis kenijkatsaj timomanauis inuaya mokoneuaj, mosiuaj uan motlapiyaluaj.

Xijchiua se ueyi akali uan nopanoj inkalakisej, pampa tlakiyauis miyak tonali uan youali, posonis atl uan kiasiti iluikak.

Kineltokilijki tlen kiiluijki kuatochij, pejki monemilia... tekitik miyak meetstli uan ijkinnoj kisenkaajki akali.

Amo uajkajki, pejki tlakiyauis, kemaj kiitak tlejkotiaj atl kiniluijki ikoneuaj ma kalakikaj ipaj akali.

Kikalakijkej miyak tiakualistli uan tlapijalmej.

Akali ipani moseuijki pilkuatochtsij kemaj pejki tlejko atl.

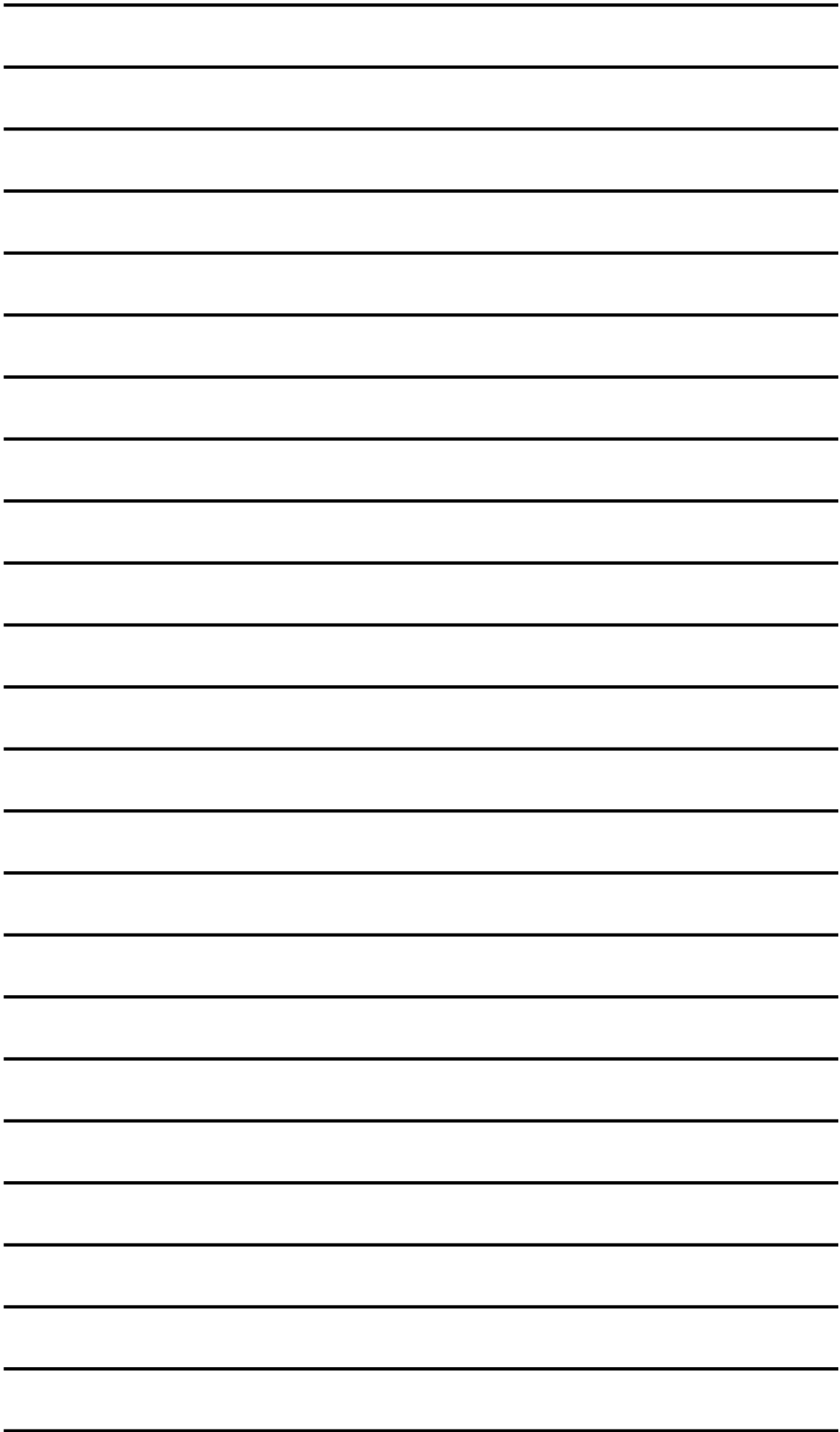
Panok se meetstli, ome meetstli ... akali motejtsonato ipan iluikak uan kuatochij tlatskito ipan meetstli. Yeka tikitaj namaj kuatochij tlatskitok ipan meetstli.

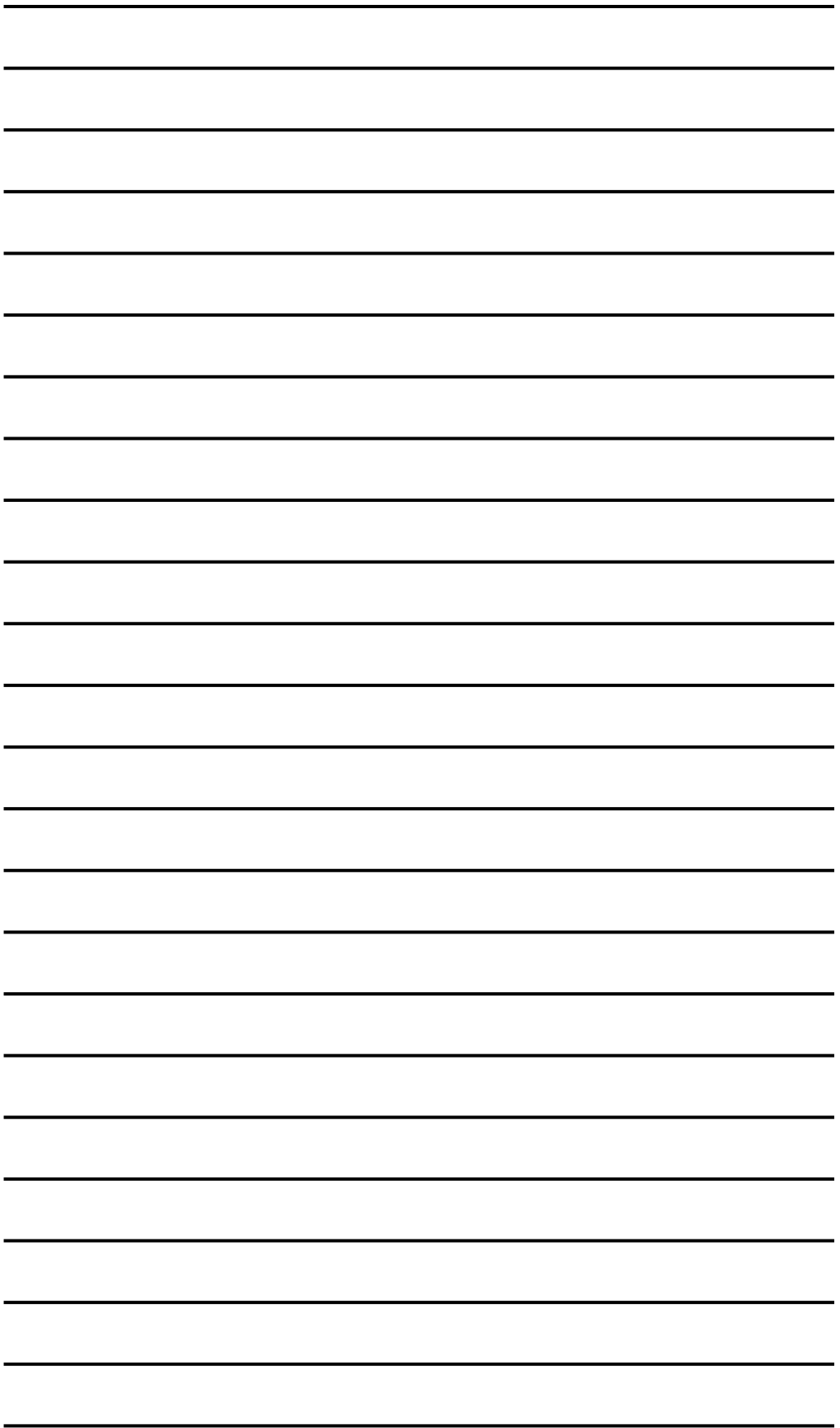

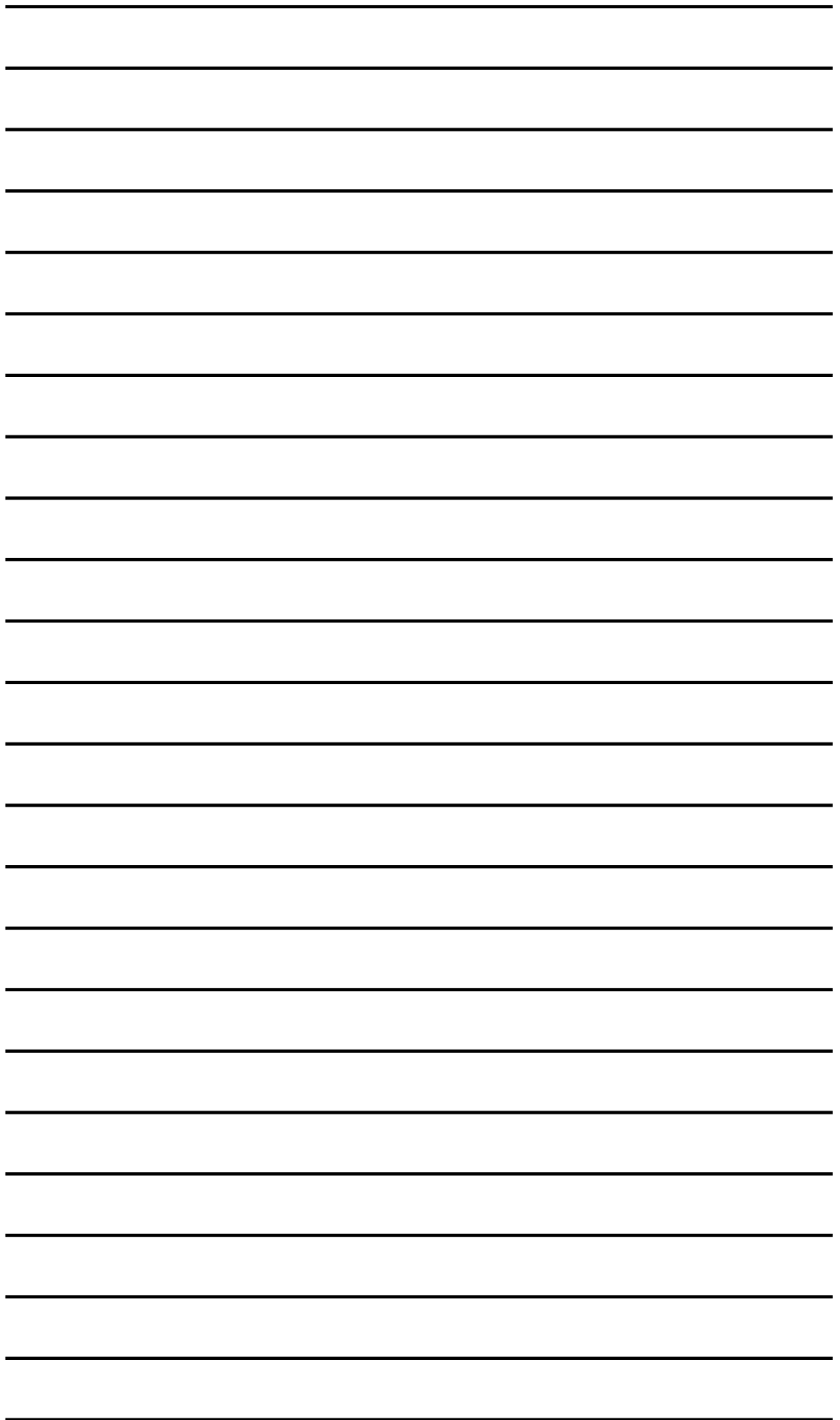
Tlanki tlakiyajki, akali iyolik temotiyajki.
Ankij momanauijkej asikoj ipan tlaltipaktli, kinitakoj nochi
yolkamej nempolijtokej uan maseualmej misauijtokej.
Mayankej uan tlipitskej, pejkej mokakatsouiyaj nakatl. . .
uan kikuajkej tlen onkayaya.
Toteotsitsij ualtlanitlachixkej, kiitakej tlapopoka.
Moiluijkej . . . ¿Kenke tlapopoka? ¿Uaajka amo nochi
tikinpolojkej? ¿Kenijki kichijkej momanauijkej?
Mokamauijkej uan moyolpejpenkej.
Se tlanauatijkatoteotsij kiijtojki:
_Achi kuali ma tijtitlanikaj se tekiuaj.
Nochi toteotsitsij kikualkajkej.
Achtoui kualtitlankej se tlayakankatekiuaj, ma tlachiyaki
tlaltipaj, tlake onkaj o ankij itstokej.
Tekiuaj ualtemok uan kiitak onkaj miyak nakatl uan nojkia
pejki nakakua, kipaktijki ni tlakualistli ayok kinejki
tlejkos kinyolmelauati.
Toteotsitsij kichixkej uan amo mokuepki.

Sempa kiualtitlankej seyok tekiuaj. Nimaj ualtemok, kiiluijkej ma san ontlachiyaki tlake onkaj ipan tlaltipak. Tekiuaj ualtemok, nojkia pejki nakakua. Kipaktijki ni tlakualistli ayokmo kinejki tlejkos tlayolmelauati. Teipaj toteotsitsij kiualtitlankej se uitsitsilij. Tlalochnpaj ualtemok, amo kinejki moseuis, san ejekaixko kinuallachilijki uan nimaj tlayolmelauato. Toteotsitsij ualtemokej, uan nelia kinajuakoj tekiuajmej, kiniluijkej: _Xiualakaj; inmojuantij nelnelia intlaixpanotokej, inkiixtokakej inkikuasej nakatl, namaj nochi tonali yanopa ika inmotlakualtisej, uan intlaijijouisej kemaj amo onkas inmotlakualis. Teipaj kimetsitsikijki tlen achtoui tekiuaj, kiixilpitski uan kiajkomajkajki, tlakatl papatlokatejki mokupekki tsojpilotl. Sempa kinotski seyok tekiuaj, kimetsitsikijki uan kiixilpitski uan kiajkomajkajki, nimaj mokupekki se ueyi kuachichiltik chojma. Piluitsitsiltsij kiiluijkej: ta nochipa timotlakualtis ika xochiatl, amo kemaj titlaijijouis. Ijkinij kintlatsakuiltijkej ankij tlaixpanokej.

**Lengua náhuatl Región Huasteca,
Hidalgo, San Luis Potosí y Veracruz
Tercer y Cuarto grados. Lecturas**

Se imprimió por encargo de la
Comisión Nacional de Libros de Texto Gratuitos,
en los talleres de
con domicilio en,
el mes de de 200.
El tiraje fue de ejemplares
más sobrantes de reposición.

